

ಶ್ರೀರಾಜಗೋಪಾಲಸ್ತುತಿ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟಾವತಾರಸ್ತುತಿ

ರಾಜಮನ್ನಾರ್‌ಗುಡಿ ಎಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರ ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಜ-ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿಯ ದಿವ್ಯಸನ್ನಿಧಿ ಇದೆ. ತಮಿಳುನಾಡಿನ ತಿರುವಾರೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಗರಿಯಾದ ಕುಂಭಕೋಣದಿಂದ 35 ಕಿ.ಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಮನ್ನಾರ್‌ಗುಡಿ ಪಟ್ಟಣ ಹಿಂದೆ ದೊಡ್ಡ ಅಗ್ರಹಾರವಾಗಿತ್ತು. ವಿದ್ಯೆ, ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋಫಕರಾದ ರಾಜರ ಔದಾರ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮತ್ತು ಕಲಾವಿದರು ಇಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರವು 'ಚಂಪಕಾರಣ್ಯ', 'ಶ್ರೀವಾಸುದೇವ-ಪುರಿ', 'ದಕ್ಷಿಣದ್ವಾರಾವತೀ' ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಐತಿಹ್ಯ

ಅಂಗೀರಸಗೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಂದ 'ಹರಿತ'ನೆಂಬ ಮುನಿಯು ಹರಿದ್ರಾತೀರ್ಥದ ತಟದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಮನ್ನಾಸುರನೆಂಬ ದೈತ್ಯನು ಮುನಿಯ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ವಿಘ್ನ ಒಡ್ಡಿದನು. ತನ್ನ ಮನದೈವವಾದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಮುನಿ ತುತಿಸಿದನು. ಕೃಷ್ಣನು ಆ ಕೂಡಲೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಮನ್ನಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದನು. ಮುನಿಯು ತನಗೊಲಿದು ಬಂದ ರೂಪವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳು ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಆಗ ಆ ಊರು 'ಚಂಪಕಾರಣ್ಯ' ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಮನ್ನಾ ಎಂಬ ಅಸುರನ ಅರಿ (ವೈರಿ) ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮನ್ನಾರಿ ಎಂದು ದಾಸರು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಮುಂದೊಮ್ಮೆ ದ್ವಾಪರದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಗೋಪಿಲ ಮತ್ತು ಗೋಪ್ರಳಯ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಋಷಿಕುಮಾರರು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ದರುಶನಕ್ಕಾಗಿ ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಬಂದರು . ಆಗಷ್ಟೇ ಕೃಷ್ಣನ ಅವತಾರ ಮುಗಿದು ದ್ವಾರಕೆ ಮುಳುಗಿತ್ತು. ದುಃಖದಿಂದ ಮರಳುತ್ತಿರುವಾಗ ನಾರದರು ಎದುರಾದರು. ಚಂಪಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತ ವಾಸುದೇವನ ಸುಳಿವು ನೀಡಿ ಕಳುಹಿದರು. ಚಂಪಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದವರು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ತೊಡಗಿದರು. ಕೃಷ್ಣನ ಒಲಿಸಿದರು. ಕೃಷ್ಣ ಅವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ಗೋಪಿಯರೊಡನೆ ನಡೆದ ಲೀಲೆಗಳ ತೋರಿ ಮುನಿಕುಮಾರರ ಮನ ತಣಿಸಿದನು. ಅದೊಂದು ಅದ್ಭುತ ಅಂತರಂಗದರ್ಶನವಾಗಿತ್ತು. ಮಾರ್ಕಂಡೇಯರಿಗೆ ಪ್ರಳಯ ಕಂಡಂತೆ. ಮುಂದೆ ಆ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ 'ರಾಜಗೋಪಾಲ' ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂತು. ಮುನಿಗಳಿಬ್ಬರು ತಪಸ್ಸು ನಡೆಸಿ ಕೃಷ್ಣನ ಕಂಡ ಜಾಗ 'ಹರಿದ್ರಾತೀರ್ಥ'ವಾಯಿತು.

ಇತಿಹಾಸದ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಇತಿಹಾಸದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಕ್ಕೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಪುಷ್ಟಿ ಸಿಗಬೇಕು. ಆ ರೀತಿ ನಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಯಬೇಕು. ಐತಿಹ್ಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವಾಸ ತಾಳಲಾರರು.

ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವುದು ಇತಿಹಾಸವನ್ನು. ನಮ್ಮ ನಡುವೆ ಇತಿಹಾಸದ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಕಡಿಮೆ. ಅದರ ಮಹತ್ವವನ್ನೂ ನಾವು ಅರಿತಿಲ್ಲ. ಇಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿದೆ.

ಶ್ರೀರಾಜಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿಯ ದೇಗುಲದ ರಚನೆಯೂ ಸುಮಾರು 12ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಆದದ್ದು. ಮೊದಲನೇ ಕುಲೋತ್ತಂಗಚೋಳ (1072-1122) ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿದ. ಆ ದೇಗುಲದ ಸುತ್ತ ವಿದ್ವಾಂಸರ, ಶಾಸ್ತ್ರಚಿಂತಕರ ಪಡೆಯೇ ನೆಲೆಸಿತ್ತು. ದೇಗುಲ ಮತ್ತೆ ನಾಲ್ಕಾರುಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿದಾಗಿದೆ. ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಕಂಡಿದೆ. ರಾಜರಾಜಚೋಳ, ರಾಜೇಂದ್ರಚೋಳ, ಕುಲೋತ್ತಂಗಚೋಳ, ಎರಡನೇ ಕುಲೋತ್ತಂಗಚೋಳ ಇವರೆಲ್ಲರ ಕೊಡುಗೆ ಈ ದೇಗುಲದ ನಿರ್ಮಾಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯವಾದದ್ದು.

ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ದೇಗುಲದ ಸುತ್ತ ಕೋಟೆ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿತ್ತು. ಪಾಂಡ್ಯರೂ ಇದರ ಮೇಲೆ ಕೆಲಕಾಲ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಆಗಲೇ ದೆಹಲಿಯ ಸುಲ್ತಾನರ ದಾಳಿಗೊಳಗಾಯಿತು. ಮುಂದೆ, ವಿಜಯನಗರದ ಪ್ರಾಂತವಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು. ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ತಮ್ಮನ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಸೇವಪ್ಪನಾಯಕ(1540-1580) ತಂಜಾವೂರು ಪ್ರಾಂತದ ನೇತಾರನಾದ. ತಂಜಾವೂರಿನ ರಾಜರ ಪರಂಪರೆಗೆ ಮೂಲಪುರುಷನಾದ. ಈ ವಂಶ ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು 145 ವರ್ಷ ಆಳಿತು. ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಅಚ್ಯುತಪ್ಪನಾಯಕ ಮತ್ತು ರಘುನಾಥನಾಯಕ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮತ್ತು ನೂತನ ಮಂಟಪಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಇನ್ನೋರ್ವ ರಾಜ ವೀರರಾಘವನಾಯಕ(1633-1673). ಇವನು ಶ್ರೀಸ್ವಾಮಿಯ ಚರಣದಾಸನೆಂದೇ ತನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಹರಿದ್ರಾತೀರ್ಥದ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ, ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ, ರಾಜಗೋಪುರ, ಸಾವಿರಕಂಬದ ಮಂಟಪ, ಪ್ರಾಕಾರದ ಗೋಡೆಗಳು, ಮೂಲವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಆಭರಣ, ಕವಚಗಳು - ಇವೆಲ್ಲವೂ ಈ ವೀರರಾಘವನಾಯಕನ ಕರ್ತೃತ್ವಶಕ್ತಿಯ ದ್ಯೋತಕ. ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ, ಮಂತ್ರಾಲಯಗುರುಗಳ ಪರಮಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದ. ಸ್ವತಃ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದು 'ರಘುನಾಥಾಭ್ಯುದಯ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಈತ ಕವಿಜನರ ಪೋಷಕನಾಗಿದ್ದು, ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲೇ 'ರಾಜಗೋಪಾಲವಿಲಾಸ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯೂ ಬೆಳಕು ಕಂಡಿತು.

ದೇಗುಲದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿರುವ ತೀರ್ಥಗಳು

1. ಹರಿದ್ರಾತೀರ್ಥ - 23 ಎಕರೆ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಿರುವ ಈ ತೀರ್ಥವು 1,158 ಅಡಿ ಉದ್ದ, 837 ಅಡಿ ಅಗಲವಿದೆ. ಈ ತೀರ್ಥದ ಮಧ್ಯೆ ಸುಂದರವಾದ ವೇಣುಗೋಪಾಲನ ಆಲಯವಿದೆ.

2. ದುರ್ವಾಸತೀರ್ಥ

3. ತಿರುಪರಕಡಲ್ - ಈ ತೀರ್ಥದ ದಡದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ದೇಗುಲವಿದೆ. ಭೃಗುಮುಷಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ತಪಗೈದು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಮಗಳಾಗಿ ಪಡೆದರು ಎಂಬ ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಅವಳೇ 'ಭಾರ್ಗವೀ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ.

4. ಗೋಪಿಕಾತೀರ್ಥ

5. ರುಗ್ಮಿಣೀತೀರ್ಥ

6. ಅಗ್ನಿಕುಂಡತೀರ್ಥ

7. ಕೃಷ್ಣತೀರ್ಥ

8. ಶಂಖತೀರ್ಥ

9. ಚಕ್ರತೀರ್ಥ

10. ಪಾಂಬಿನಿನದಿ - ಈ ನದಿಯು ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಹಾರದಂತೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಹರಿಯುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀರಾಜಗೋಪಾಲದೇವಾಲಯದ ಕಿರುಪರಿಚಯ

ಜೋಳಶೈಲಿಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ದೇವಾಲಯದ ಶಿಲ್ಪ ಮನಮೋಹಕವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಸ್ವಾಮಿಗಿರುವ ಅನ್ವರ್ಥ ಹೆಸರು 'ರಾಜಗೋಪಾಲ' ಎಂದು. ದೇವಾಲಯ ಒಟ್ಟು 33 ಎಕರೆ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಿಂತಿದೆ. 16 ಗೋಪುರಗಳಿದ್ದು, 7 ಎತ್ತರದ ಪ್ರಾಕಾರಗಳಿವೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಎಡಬಲದಲ್ಲಿ ಶಂಖ ಮತ್ತು ಚಕ್ರತೀರ್ಥಗಳಿವೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ವಿಶೇಷ ಆಕರ್ಷಣೆ ಎನಿಸಿದ ರಾಜಗೋಪುರವು 154 ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿದೆ. ತಿರುವುನ್ನಾಜೆ, ಗರುಡ, ಚಂಪಕ ಕಾಶಿ, ನಾಚಿಯಾರ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನೋಡಿದಷ್ಟೂ ವಿಸ್ತಾರದ ಪ್ರಾಕಾರಗಳು ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಿಂತಿವೆ. ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ 7 ಭವ್ಯ ಮಂಟಪಗಳಿವೆ. ಸಾವಿರಕಂಬದ ಮಂಟಪ, ಯಾನ ಮಂಟಪ, ನವನೀತ ಮಂಟಪ, ಕ್ಷೀರ ಮಂಟಪ, ಗರುಡ ಮಂಟಪ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಮೂಲವಿಗ್ರಹದ ಸುಂದರ ನಗೆಗೆ ಎಂಥವರೂ ಮಾರುಹೋಗಲೇ ಬೇಕು. ಕಂಚಿಯ ವರದನ ನಗೆಯಂತೆ. ಅವನ ನಗೆಗೆ ಅವನ ನಗೆಯೇ ಸಾಟಿಯಲ್ಲವೇ? ಶ್ರೀ ಮತ್ತು ಭೂಸಹಿತನಾದ ವಾಸುದೇವನ ವಿಗ್ರಹ 12 ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿದೆ. ದೇಗುಲದ ಆವರಣಗಳನ್ನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕಣ್ತುಂಬಿಕೊಂಡಾಗಲೇ ತೃಪ್ತಿ.

ಉತ್ಸವಮೂರ್ತಿಯೂ ಮನಮೋಹಕವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀರಾಜಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಚಾಟಿ ಹಿಡಿದಿರುವನು. ಇನ್ನೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ದಂಡವನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಒತ್ತಿ ನಿಂತಿರುವನು. ಕಾಲು, ಸೊಂಟ, ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಭಾಗ ಬಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವ

‘ತ್ರಿಭಂಗಿ’ರೂಪ ಕಣ್ತುಂಬುತ್ತದೆ. ರುಗ್ಮಿಣೀ ಸತ್ಯಭಾಮೆಯರಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಈ ರೂಪದ ಹಿಂದೆ ಗೋವು ನಿಂತಿದೆ. ‘ವಿದ್ಯಾರಾಜಗೋಪಾಲ’ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಈ ರೂಪಕ್ಕೆ. ಇದೇ ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಾವಿನ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ, ಮುದ್ದಾದ ಕಾಲ್ಪೆರಳನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿರಿಸಿದ ಪುಟ್ಟ ಸಂತಾನಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣನ ವಿಗ್ರಹವಿದೆ. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೇವೆ ಮಾಡುವ ದಂಪತಿಗಳ ಬರಿದಾದ ಮಡಿಲು ತುಂಬುತ್ತದೆ. ಬಹಳಕಾಲದ ನಂಬಿಕೆ ಇದು. ಪ್ರಜಾತಂತುವಿನಿಂದಲೇ ಪ್ರಜ್ಞಾತಂತು ತಾನೆ? ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕೃಷ್ಣ ಸಂತಾನಗೋಪಾಲನಾದ. ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ‘ಅಮ್ಮ’ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಲಕುಮಿಯ ಈ ರೂಪದ ಮೇಲಿನ ಎರಡು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಕಮಲವಿದೆ. ಇನ್ನೆರಡು ಇಳಿಗೈಗಳಲ್ಲಿ ವರ ಮತ್ತು ಅಭಯ ಮುದ್ರೆ ಇದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಬದಿ ಕೋದಂಡರಾಮದೇವರ ಸುಂದರ ಗುಡಿ ಇದೆ. ದೇಗುಲದ ಸುತ್ತ ಮುನಿಗಳಿಗಾದ ಗೋಪಿಲ ಮತ್ತು ಗೋಪ್ರಳಯರಿಗಾದ ಕೃಷ್ಣನ ದರ್ಶನದ ಐತಿಹ್ಯದ ತ್ರೈಲವರ್ಣದ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಹೊರ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣದ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ.

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಯತಿಗಳು

ದೊಡ್ಡವರು ಹೊಗಳಿದರೆ ಅದಕ್ಕೊಂದು ಅರ್ಥವಿದೆ. ದಡ್ಡರು ನೆನೆವುದೇ ಸರಿ. ಶ್ರೀ ರಾಘ-ವೇಂದ್ರಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರನ್ನು ತಿಳಿಯದವರು ಯಾರು? ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಅಗತ್ಯ ಕಾಣದು. ಕಾಮಧೇನು ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ ಎಂದೆಲ್ಲಾ ಬಣ್ಣಿಸುವರು. ಐಹಿಕಸಂಪತ್ತು, ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಸತ್ಯ ಎರಡನ್ನೂ ದಯಪಾಲಿಸುವ ಅನುಗ್ರಹದ ಕಾರಂಜಿಯದು - ಕಾವೇರಿಯಂತೆ. ಕಾವೇರಿರಂಗನ ಅಂತರಂಗಭಕ್ತರಲ್ಲವೇ? ಇಲ್ಲಿದೆ ಪಂಡಿತರೂ ಮೆಚ್ಚುವ ಸಾಹಿತ್ಯಸೌರಭ. ಇದು ಪಾಮರರೂ ನಂಬಿ ಇಳಿಯಬಹುದಾದ ಕಾರುಣ್ಯದ ಕಡಲು. ಜಾತಿ ಮತ ಭೇದಗಳೆನಿಸದೆ ಸಜ್ಜನಿಕೆಗೆ ಸಿಗುವ ಅನುಗ್ರಹದ ಮಡಿಲು. ಇದು ಕಣ್ಣು ಮುಂದಿರುವ ಸತ್ಯ. ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಗಳ ಕುತೂಹಲದ ಕಣ್ಣು ವೇದ, ವೇದಾಂತ, ಇತಿಹಾಸ, ಪುರಾಣ, ತರ್ಕ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಮೀಮಾಂಸೆ, ಅಲಂಕಾರ, ಕಾವ್ಯ, ಸಂಗೀತ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ತಡಕಾಡಿ ಸಾರ ಹೀರಿತ್ತು. ಸಹಿಷ್ಣುತೆ, ಸಾಮರಸ್ಯ ಅದನ್ನು ಬೆಳೆಸಿತು. ಅವರ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಕೃತಿಗಳು ಅನೇಕ ಇವೆ. ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯರ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರವಿಜಯ, ಶ್ರೀಅಪ್ಪಣಾಚಾರ್ಯರ ಗುರುಸ್ತೋತ್ರ, ಶ್ರೀವಾದೀಂದ್ರತೀರ್ಥರ ಗುರುಗುಣಸ್ತವನ, ದಾಸರ ಪದಗಳು, ತಾಮ್ರಶಾಸನಗಳು, ಸರ್ ಥಾಮಸ್ ಮನ್ರೋ ಮೊದಲಾದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಾಲದ ದಸ್ತಾವೇಜುಗಳು, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾವಧೂತರ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಪಟಲ, ಇತರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಾಖಲೆಗಳು, ಐತಿಹ್ಯಗಳು, ದಾನಪತ್ರಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯ ವಿರಚಿತ ‘ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರವಿಜಯ’ವು ಮುಖ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಲಿಖಿತವಿ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಪಂಡಿತರ ‘ಶ್ರೀಮದ್ವಿಜಯ’ ಆಚಾರ್ಯ-

ಪುರುಷರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯ ಮೊದಲ ಅಪೂರ್ವದಾಖಲೆ. ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ಕಂಡವರ ಕಣ್ಣೆದುರೇ ಕಣ್ಣೆರೆದ ಕೃತಿಯಾದ್ದರಿಂದ ವಿಶ್ವಾಸಪಾತ್ರ. ತನ್ನ ಕೃತಿಗೆ ತಾನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಬರೆದು ಇತಿಹಾಸ ಕೆಡದಂತೆ ಎಚ್ಚರವಹಿಸಿದರು. ಇಂತಹ ಮಧ್ವವಿಜಯದ ನೆರಳು ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರವಿಜಯದ ಮೇಲೂ ಇದೆ. ಇದರ ರಚನೆಯೂ ನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ನಡೆಯಿತು.

ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರ ಯತಿಗಳ ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮದ ಸಂಬಂಧಿಗಳು. ಹಿರಿಯಸೋದರಿಯ ಮಗ. ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಯತಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸುಧಾಧ್ಯಯನ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದರು. ಗುರುಗಳ ಪ್ರತಿಹೆಚ್ಚೆಯನ್ನೂ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರು. ಆದರ ದಾಖಲೆಯೇ 'ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರವಿಜಯ'. ಗುರುಗಳ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಕೃತಿಯಿದು. ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಪುಟ್ಟಬಾಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ತಾಯಿ ಯಶೋದೇಗೆ ಜಗವ ತೋರಿದಂತೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯರಸ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಮೇಯಗಳ ಕಸೂತಿಯಿದೆ. ಕಾಣುವ ಕಣ್ಣುಗಳಿದ್ದರೆ ಕಾಣಬೇಕಾದ್ದು ಬಹಳವಿದೆ. ಕಾಣಲು ಬಯಸಬೇಕು ಅಷ್ಟೆ :

ಮೊದಲದರ್ಶನ

ಶ್ರೀಸುಧೀಂದ್ರತೀರ್ಥರು ಕಾಲ್ಮಡಿಗೆಯ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಚೋಳದೇಶದ ತಾಯಿಯಾದ ಕಾವೇರಿಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಆರಿವಿನ ಬಿತ್ತನೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವೇಂಕಟನಾಥಾಚಾರ್ಯರು ವೃತ್ತನ್ನ ವಿದ್ವಾಂಸರು. ತರ್ಕ, ವೇದಾಂತ, ಮೀಮಾಂಸೆ, ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನುರಿತವರು. ವೈಣಿಕರೂ, ಗಾಯಕರೂ ಆಗಿ ಶ್ರೀಸುಧೀಂದ್ರತೀರ್ಥರಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ದೃಷ್ಟಂ ಕೃಷ್ಣಂ ದಕ್ಷಿಣ-ದ್ವಾರಕೇಶಂ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯಾಕಂ ವೇಂಕಟೋ ದೇಶಿಕೇನ |

ಮಾಯಾ-ವಾದಿ-ವ್ರಾತ-ಮಧ್ಯೇ ನಿಷ್ಠಂ ಕಂಚಿತ್ ಭಿಕ್ಷುಂ ದೃಷ್ಟವಾನ್ ವಾಸವ-ಧೂತಮ್ ||

(6-9, ರಾ.ವಿ.)

ಚೋಳದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ದಕ್ಷಿಣದ್ವಾರಕೆ ಎಂದು ಹೆಸರಾದ ಮನ್ನಾರಗುಡಿಗೆ ಗುರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಚಾರಹೊರಟರು. ಕೃಷ್ಣನರೂಪಕಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ಮುದಗೊಂಡರು. ಅಲ್ಲಿ ಮಾಯಾವಾದಿ ಸನ್ಯಾಸಿಯೊಬ್ಬ ವಾದಕ್ಕೆ ನಿಂತನು. ವಾದಕ್ಕೆ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಬಳಸುವ ತರ್ಕ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಮೀಮಾಂಸಾ ದಾರಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಕರಗತವಾಗಿತ್ತು. ದಾರಿ ತಪ್ಪಿಸಲು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳೇ ಪ್ರತಿವಾದಿಗೆ ತಿರುಮಂತ್ರವಾಯಿತು.

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸರ್ವಂ ದೇಶಿಕಃ ಶ್ರೀಸುಧೀಂದ್ರ ಪ್ರಾಗ್ಜ್ಞಾತಂ ಕೌಶಲಂ ಶಬ್ದ-ಶಾಸ್ತ್ರೇ |

ಪ್ರಾಚೀನಾಖ್ಯಾಂ ತಾಂ ಮಹಾ-ಭಾಷ್ಯ-ಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಾದಾದಸ್ಯೈ ಪಠ್ಯತಾಂ ಪಂಡಿತಾನಾಂ ||

(6-15 ರಾ.ವಿ.)

ವ್ಯಾಕರಣದ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡ ಶ್ರೀಸುಧೀಂದ್ರತೀರ್ಥರು ಈ ಕೃಷ್ಣನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲೇ 'ಮಹಾಭಾಷ್ಯಂ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನಿತ್ತು ಗೌರವಿಸಿದರು. ಆ ವೇಂಕಟ-ನಾಥಾ ಚಾರ್ಯರೇ ಮುಂದೆ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಯತಿಗಳಾದರು. ಹೀಗೆ ಸನ್ಯಾಸದ ಮೊದಲೇ ಒಮ್ಮೆ ವೇಂಕಟನಾಥನಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನ ದರ್ಶನ ಪಡೆದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಅವರ ವಿದ್ವತ್ತನ್ನು ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಪಂಡಿತಸಮಾಜ ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಂಡ ಕ್ಷೇತ್ರ ಈ ಮನ್ನಾರುಗುಡಿ.

ಮತ್ತೆ ಕೃಷ್ಣನ ದರ್ಶನ

ಪರಿತೋ-ವೃತಂ ಪರಿ-ಜನ್ಮೈರುಪೇಯಿವಾನ್ ಸ ತು ಚಂಪಕಾಧಿ-ಪ-ಪುರಂ ತತಃ ಪರಂ |
ಸ ದದರ್ಶ ದೇವ-ಮುನಿ-ದರ್ಶನ-ಶ್ರಿಯಂ ಹರಿ-ಭಕ್ತಿ-ದರ್ಶನ-ವಿರೋಧಿ-ಕರ್ಶನಃ ||
ಚಿರಮಾಸ್ತ ತತ್ರ ಪರಮಾಸ್ತಿಕಾ-ಗ್ರಹೇ ಹೃದಿ ಮಸ್ತು-ಲೋಲಮತಿವಸ್ತು ಸಂಸ್ತುವನ್ ||

(7-10 ರಾ.ವಿ.)

ಹಿಂದೆ ಯತಿಗಳಾಗುವ ಮುನ್ನ ಮನ್ನಾರುಗುಡಿಯ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಯತಿಗಳಾದ ಬಳಿಕ ಜ್ಞಾನಪ್ರಸಾರಗ್ರಾಂಥಿಮೃತ್ತಾ ಮತ್ತೆ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನೋಡುವ ಬಯಕೆ ಹೊತ್ತು ಬಂದರು. ಬರುವಾಗ ನೂರಾರು ಶಿಷ್ಯರು ಭಕ್ತರು ಜೊತೆಗಿದ್ದರು. ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಭಜನೆ, ಸ್ತೋತ್ರ ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಲ್ನಡಿಗೆ, ಬದುಕಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಅರ್ಥತುಂಬುವ ಘಳಿಗೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲವೂ ಗುರುವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ.

ರಾಯರು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿ ಹಾಡಿದ ಹಾಡು ಶ್ರೀರಾಜಗೋಪಾಲಸ್ತುತಿ. ಇದು ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರವಿಜಯದ ಏಳನೆಯ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ (13-18) ಆರು ಪದ್ಯಗಳಾಗಿ ಬಂದಿವೆ. ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ ಕೈಗೊಂಡಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ರಾಯರಿಗೆ ಹೃದಯ ತುಂಬಿಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಮನತುಂಬಿ ನೆನೆಯಬೇಕು. ಅವರ ಗುರುಗಳ ಜೊತೆಗಿದ್ದು ಅನುಭವಿಸಿದ ಅನುಭಾವಿಗಳು. ಭಗವಂತನ ಅಡಿಯಿಂದ ಮುಡಿಯವರೆಗಿನ ವರ್ಣನೆ ಈ ಸ್ತುತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಪದ್ಯಗಳು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಅಪೂರ್ವ. ಪ್ರಮೇಯ, ಅಲಂಕಾರ, ಪದಜೋಡಣೆಗಳು ಈ ಕೃತಿಗೆ ತೂಕತಂದಿವೆ.

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರವಿಜಯದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಕೃತಿ ಅಷ್ಟಾವತಾರಸ್ತುತಿ. ಹತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಅವತಾರಗಳ ಚಿಂತನೆ ಹದಿನೈದು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ (41-54) ಬಂದಿವೆ. ಅನುಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಹೊಂದುವ ಎಂಟುರೂಪಗಳ ಚಿಂತನೆ ಇಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ 'ಅಷ್ಟಾವತಾರಸ್ತುತಿ' ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು.

ಕವಿತೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರಸಂಗ ಹೀಗಿದೆ. ಕುಂಭಘೋಷದ ಮಠದಲ್ಲಿ ರಾಯರು ನೆಲೆಸಿದ್ದರು. ನಿತ್ಯಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಗಳು ಸಾಂಗವಾಗ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದೊಂದು ದಿನ ಎಂದಿ-

ನಂತೆ ನೇಸರ ಕಂತಿತು. ಮಿಂದು ಸಂಧ್ಯೆ ಮುಗಿಸಿ ರಾತ್ರಿಪೂಜೆಗೆ ಕುಳಿತರು. ಪೂಜಾವ-
ಸಾನದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಪುಷ್ಪಾರ್ಚನೆಯ ಹೊತ್ತು. ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ಹೂವು ತುಂಬಿತ್ತು.
ಹೊರಗಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿತ್ತು. ಒಳಗಣ್ಣು ತೆರೆದಿತ್ತು. ಶಾರದೆ ನಾಲಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮನಬಿಚ್ಚಿ
ನಲಿಯತೊಡಗಿದಳು. ಈ ಅಷ್ಟಾವತಾರಸ್ತುತಿ ಅವತಾರವೆತ್ತಿತು. ಎಂಟುರೂಪಗಳಿಗೆ
ಕೊನೆಯಾಗುವ ಸ್ತುತಿ ಕೊನೆಯ ಎರಡು ರೂಪವನ್ನೇಕೆ ಮರೆಯಿತು? ಸಂದೇಹ
ಸಹಜ. ದಶ, ಶತ, ಸಹಸ್ರಗಳಂತೆ 'ಅಷ್ಟ' ಶಬ್ದವೂ ಪೂರ್ಣವಾಚಕ. ಜನ್ಮಾದೃಷ್ಟ-
ಕರ್ತೃತ್ವವೇ ಭಗವಂತನ ಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ಣದಿಂದ ಪೂರ್ಣ-
ವನ್ನು ಕಳೆದರೂ, ಕೂಡಿದರೂ, ಗುಣಿಸಿದರೂ, ಭಾಗಿಸಿದರೂ ಪೂರ್ಣವೇ ತಾನೆ. ನಮ್ಮ
ಲೆಕ್ಕಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತೇವೆ. ಒಬ್ಬನನ್ನೇ ಎರಡಾಗಿ ಮೂರಾಗಿ ನೂರಾಗಿ
ಸಾವಿರವಾಗಿ ಸಾಧಕರು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶ್ರೀರಾಜಗೋಪಾಲಸ್ತುತಿ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟಾವತಾರಸ್ತುತಿಗಳು ಶ್ರೀರಾಘ-
ವೇಂದ್ರ ಗುರುಗಳ ಕೃತಿಗಳು. ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಪಾರ
ಗೌರವವಿದೆ. ಈ ಗೌರವ ಸಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣ ಅವರ ಜ್ಞಾನ, ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು
ಗುರುಗಳ ಸೇವೆ. ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಶಾಪಾನುಗ್ರಹಶಕ್ತಿ ಒದಗಿತು. ಈ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ
ಅವರನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಶಾಸ್ತ್ರಗುರುಗಳು ಯಾರು? ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಪ್ರೀತಿಸುವಂತೆ ಅವರನ್ನು
ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಯಾವುದು? ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ ಪಕ್ಷವಾಗಿಸಿ ಕರುಣೆಯ
ಕಡಲಾಗಿಸಿದ ತತ್ತ್ವ ಏನು? ಇದು ತಿಳಿಯದೆ ಅವರನ್ನು ಬೇಡುವುದು ಉಳಿದ
ತುಂಡುದೈವಗಳ ಮೇಲಿರುವ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯಾದೀತು. ತಿಳಿಯದೆ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ
ನಂಬುವುದೂ ತಪ್ಪು. ತಿಳಿಯದ್ದು ಇರಬಹುದು ಎಂಬುದ ಮರೆತು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ
ನಿರಾಕರಿಸುವುದೂ ತಪ್ಪು. ಅನುಭವದೊಂದಿಗಿನ ನಂಬುಗೆ ಬದುಕಿಗೆ ಗಟ್ಟಿತನವನ್ನು
ತುಂಬುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಗಳಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಬೀರಿದವರಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ-
ಮಧ್ವರು, ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು, ಶ್ರೀನರಹರಿತೀರ್ಥರು, ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾ-
ಚಾರ್ಯರು, ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥರು ಪ್ರಧಾನರು. ಶ್ರೀಮಧ್ವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಾಢ-
ವಾಗಿ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡವರು ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಗಳು. ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯದೆ
ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಅರ್ಥವಾಗದು. ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಗಳ ಪೂರ್ವ-
ಪರಂಪರೆಯನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅವಲೋಕಿಸೋಣ.

ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವ (1238-1317)

ವೇದವೇ ನೀಡಿದ ಕಾವ್ಯನಾಮದಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡವರು
ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರು. ಅವರು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪರಂಪರೆಗೆ ಹೊಳೆವು ಕೊಟ್ಟವರು. ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ

ಬುದ್ಧಿಗೆ ಅಂಟಿದ್ದ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ತೊಳೆದು ತೆಗೆದವರು. ಬಹುಮುಖಪ್ರತಿಭೆ ಎಂಬುದು ಅವರನ್ನು ಅನ್ವರ್ಥವಾಗಿ ಕೂಡಿದ್ದ ಪದ. ತಿಳಿಯದ ವೇದಭಾಗಗಳ ನೆನಪಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲರೂ ವಿಜ್ಞಾನದ ಅನೇಕ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ತೆರೆದಿಟ್ಟರು. ವೇದೇತಿಹಾಸಗಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಬದಲಿಸಿದರು. ಭಾಷೆಯ ನಿಜವಾದ ಸೊಬಗನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದರು. ವೇದಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನುರಿತಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಮೂಲಗುರುಗಳೆನಿಸಿದರು. ನೈಜವಾದ ವಾಗ್ಬಲ, ಆತ್ಮಬಲ, ಮನೋಬಲ, ದೈಹಿಕಬಲ ಅವರನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿಸಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ 'ಪೂರ್ಣಪ್ರಮತಿ' ಎನಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗಿ ಕೈಯ್ಯಾಡಿಸಿ ಸೈ ಎನಿಸಿಕೊಂಡವರು. ತೆರೆದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ, ಹಾರುವ ಹಕ್ಕಿಗಳಿಗೆ, ಮೈ ಕಿವಿಯಾದವರಿಗೆ, ತೋಳನು ಚಾಚಿ ಅರಿವನ್ನು ಬಾಚಬಯಸುವವರಿಗೆ, ತಲೆಯ ಹಸಿವು ಹೆಚ್ಚಿದವರಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಮಿಗುವಷ್ಟು ಉಣಬಡಿಸಿದರು. ಉದ್ಗ್ರಂಥಗಳ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮಾಡುವ ಪಂಡಿತಪರಂಪರೆಗೂ ಆಚಾರ್ಯರು ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದರು. ಸರಳಮಟ್ಟಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಪದ್ಯಗಳ ರಚನೆ ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ದಾಸಪರಂಪರೆಗೂ ಬುನಾದಿಯಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಂದಲೇ ಮೊಳಕೆಯೊಡೆಯಿತು. ದಾಸಪರಂಪರೆಯಿಂದ ನೀರುಂಡಿತು. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪಡೆದು ಹೆಮ್ಮರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿತು.

ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರಿಂದ ಸನ್ಯಾಸ ಪಡೆದ ಶಿಷ್ಯರು ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಉಪಾಸನೆಗಾಗಿ ದಯಪಾಲಿಸಿದ ಓಂಕಾರದ ರೂಪಗಳು :

ಶ್ರೀಹೃಷೀಕೇಶತೀರ್ಥರು (ಪಲಿಮಾರು) - ಶ್ರೀರಾಮ (ಸಪರಿವಾರ)

ಶ್ರೀನರಹರಿ(ನರಸಿಂಹ)ತೀರ್ಥರು(ಅದಮಾರು)- ದ್ವಿಭುಜ ಕಾಳೀಯಮರ್ದನ ಕೃಷ್ಣ

ಶ್ರೀಜನಾರ್ದನತೀರ್ಥರು(ಕೃಷ್ಣಾಪುರ) - ಚತುರ್ಭುಜ ಕಾಳೀಯಮರ್ದನ ಕೃಷ್ಣ

ಶ್ರೀಉಪೇಂದ್ರತೀರ್ಥರು (ಪುತ್ತಿಗೆ) - ಉಪೇಂದ್ರ ವಿಟ್ಟಲ ಕೃಷ್ಣ

ಶ್ರೀವಾಮನತೀರ್ಥರು (ಶಿರೂರು) - ವಾಮನ ವಿಟ್ಟಲ ಕೃಷ್ಣ

ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುತೀರ್ಥರು (ಸೋದೆ) - ಭೂವರಾಹ

ಶ್ರೀರಾಮತೀರ್ಥರು (ಕಾಣಿಯೂರು) - ನರಸಿಂಹ

ಶ್ರೀಅಧೋಕ್ಷಜತೀರ್ಥರು (ಪೇಜಾವರ) - ವಿಟ್ಟಲ ಕೃಷ್ಣ

ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು (ದೇಶಸ್ಥ ಮಠಗಳ ಮೂಲಪುರುಷ - ಉತ್ತರಾದಿಮಠ)

ಶ್ರೀರಾಮ(ಸಪರಿವಾರ)

ಕೃಷ್ಣನ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಮೊದಲ ಎಂಟು ಮಠಗಳು ನೇಮಕಗೊಂಡವು. ಜ್ಞಾನಪ್ರಸಾರ- ಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ಸಂಚಾರ ಕೈಗೊಂಡರು. ಮುಂದೆ ಅವರಿಗೆ ಅದಮಾರಿನ ಮೂಲಯತಿಗಳಾದ ಶ್ರೀನರಹರಿತೀರ್ಥರು ಜೊತೆಯಾದರು. ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರಿಗೆ

ಹತ್ತಾರು ಸನ್ಯಾಸಿಶಿಷ್ಯರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಗೃಹಸ್ಥಶಿಷ್ಯರೂ ಬಹಳಮಂದಿ ಇದ್ದರು. ಇಡೆತುದೆ ಗ್ರಾಮದ ಎರ್ಕಿಮಠದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯಮನೆತನದ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕೇಶವ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ನೀಡಿದರು. ಶ್ರೀಕರಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕೃತಾರ್ಥರಾದವರು ಶ್ರೀಶ್ರೀವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು. ಆಚಾರ್ಯರ ಆಣತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ - ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದವರು.

ಗ್ರಂಥಕಾರರ ಪರಂಪರೆ

‘ವರ್ತಂತೇ ಸಮಯಾಃ ಸದಾ’ ಎಂಬಂತೆ ಎಲ್ಲ ಯೋಚನೆಗಳು ಎಲ್ಲ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಇರುತ್ತವೆ. ದರ್ಶನಗಳೆಂದರೆ ಹುಡುಕಾಟ. ಸಂಶೋಧನೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ. ಮರೆತ ಹಳೆಯದೇ ‘ಹೊಸತು’ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಮರೆಯಾದ ತಿಳಿವನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೊರ ತರುವ ನೆಪವಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯಪುರುಷರು ಹುಟ್ಟಿಬರುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರ ಹೃದಯವಾದ ತತ್ವವಾದವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದವರು ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರು. ಅವರ ಶಿಷ್ಯಪ್ರಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೆನೆಯಲೇಬೇಕು. ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುತೀರ್ಥರು, ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು, ಶ್ರೀನರಹರಿ-ತೀರ್ಥರು, ಶ್ರೀಶ್ರೀವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು, ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು, ಶ್ರೀವಾಮನಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು, ಶ್ರೀಶಂಕರಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು, ಶ್ರೀಜಯ-ತೀರ್ಥರು (ಟೀಕಾಚಾರ್ಯರು), ಶ್ರೀವಿಜಯಧ್ವಜತೀರ್ಥರು, ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುದಾಸಾ-ಚಾರ್ಯರು, ಶ್ರೀವ್ಯಾಸತೀರ್ಥರು, ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು, ಶ್ರೀವೇದಾಂಗತೀರ್ಥರು, ಶ್ರೀವಿಜಯೇಂದ್ರರು, ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥರು, ಶ್ರೀಯದುಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಮೊದಲಾದವರು ಇನ್ನೂ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಈ ಪರಂಪರೆ ಯನ್ನು ನಮ್ಮ ತನಕ ತಂದು ಮುಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಓದಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಹಿರಿ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಈ ತಲೆಮಾರಿನ ಮೇಲಿದೆ.

ದಾಸಪರಂಪರೆ

ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರು ಬರುವತನಕವೂ ಜಯದೇವನ ಸಂಗೀತಪದ್ಧತಿ ಚಾಲ್ತಿ-ಯಲ್ಲಿತ್ತು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಗೀತೆಗಳ ಮೂಲಕ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಹಾಡಿ ಕುಣಿದ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಆಚಾರ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಚಾಲನೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಜ್ಞಾನ, ಭಕ್ತಿ, ವೈರಾಗ್ಯಗಳೆಂಬ ಎಳೆಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೆಣೆದು ಜಡೆಯಾಗಿಸಿದ್ದು ಆಚಾರ್ಯ ಮಧ್ವರು. ‘ವೇದಾಂತ’ ಸಾಮಾನ್ಯನಿಗೆ ಕೂಡ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು ಭಾಗವತದ ಕಥೆಗಳ ನಿರೂಪಿಸುವ ‘ಭಾಗವತರ ಆಟ’ ಚಾಲ್ತಿಗೆ ಬಂತು. ‘ಯಕ್ಷಗಾನ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ವೀರ, ಹಾಸ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಡಿನ ಮೂಲಕ ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಮೂಡಿಸುವ ಸಮರ್ಥ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು. ಯಶಸ್ವಿಯೂ ಆಯಿತು. ಬಣ್ಣ, ನಾಮ, ಬಟ್ಟೆ,

ಕಿರೀಟ, ವೇಷಭೂಷಣಗಳೆಲ್ಲದರ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಹೊಸದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಮನರಂಜನೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಸರಳವಿಧಾನವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಇವೆಲ್ಲದರ ರೂವಾರಿ ಆಚಾರ್ಯರ ಗರಡಿಯಲ್ಲಿ ಪಳಗಿದ ಶ್ರೀನರಹರಿ-ತೀರ್ಥರು. 'ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಹೆದ್ದೈವ' ಎಂದು ನಂಬಿ, ಕೈಯೆತ್ತಿ ಕುಣಿವ ಭಕುತಿಯ ಹಾದಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಚಿಟಿಕೆ, ತಂಬೂರಿ ಹಿಡಿದು 'ಹರಿದಾಸ'ರೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡರು. ಮನೆಮನೆಗೆ ಭಗವಂತನ ಮಹಿಮೆಯ ಸುದ್ದಿ ಮುಟ್ಟಿಸಿದರು. ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವ ಮೂಲಕ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಾದರು. 'ದಾಸಪರಂಪರೆ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆಯಿತು. ಪಾಮರರು ಎನಿಸಿಕೊಂಡವರಿಗೂ ಪ್ರಮೇಯಗಳು ಕೈಗೆಟಕಿದವು. ಇದರಿಂದ ಅಂತಹ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಕಲೆ ಹಾಕಬಹುದು.

ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರು, ಶ್ರೀನರಹರಿತೀರ್ಥರು, ಶ್ರೀಕಮಲಾಕ್ಷತೀರ್ಥರು, ಶ್ರೀ-ವಿಜಯದ್ವಜತೀರ್ಥರು, ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು, ಶ್ರೀಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು, **ಶ್ರೀವಿಜಯೇಂದ್ರ-**ತೀರ್ಥರು, ಶ್ರೀವ್ಯಾಸತೀರ್ಥರು, ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಗಳು - ಇವರೆಲ್ಲ ಸನ್ಯಾಸಿ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರು.

ಗೃಹಸ್ಥಪರಂಪರೆಯೂ ಇದರ ಬೆನ್ನಿದೆ. ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯ, ಶ್ರೀ-ನಾರಾಯಣಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯ, ಕಲ್ಯಾಣೇದೇವಿ, ಶ್ರೀಪುರಂದರದಾಸರು, ಶ್ರೀಕನಕ-ದಾಸರು, ಶ್ರೀವಿಜಯದಾಸರು, ಶ್ರೀಗೋಪಾಲದಾಸರು, ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥದಾಸರು, ಶ್ರೀಮತಿ ಹೆಳವನಕಟ್ಟಿ ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಮೊದಲಾದವರು. ಇವರ ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ತೊಯ್ದ ಮಂದಿಯೆಲ್ಲಾ ಪಾವನಗೊಂಡರು.

ಮಠಪರಂಪರೆ

ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರು ಯಾರಿಗೂ ಮಠ ಕಟ್ಟಿಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಅ,ಉ,ಮ ಮತ್ತು ನಾದಗಳ ಉಪಾಸನೆಗಾಗಿ ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಶಿಷ್ಯರಿಗೂ ರಾಮ, ಕೃಷ್ಣ, ನರಸಿಂಹ ಮತ್ತು ಭೂವರಾಹ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರು. ದ್ವಾರಕೆಯಿಂದ ಬಂದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ ಪೂಜೆಯ ಕೈಂಕರ್ಯ ನೀಡಿದರು. ಭಗವಂತನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಹೇಳಿ ಎಂದು ಆದೇಶಿಸಿ ಬದರಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದರು. ಕೈಗೆ ದಂಡ, ತೋಳಿಗೆ ಜೋಳಿಗೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟರು. ಜ್ಞಾನದ ಕೊಪ್ಪರಿಗೆ ಎದುರಿಗೆ ತೆರೆದಿಟ್ಟರು. ಶಿಷ್ಯವರ್ಗ ಬೆಳೆದಂತೆ ಜಹಗೀರುಗಳು ದೊರೆತವು. ಭಕ್ತರು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟರು.

ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥ ಮತ್ತು ಶ್ರೀನರಹರಿತೀರ್ಥರು ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ತಿಳಿವಿನ ಮಳೆಯನ್ನೇ ಹರಿಸಿದರು. ಶ್ರೀಮಾಧವತೀರ್ಥರು ಮತ್ತು ಶ್ರೀ-ಅಕ್ಷೋಭ್ಯತೀರ್ಥರು ಶ್ರೀನರಹರಿತೀರ್ಥರ ಪರಂಪರೆಯ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡು

ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಬೆಳೆದರು. ಕವಲೊಡೆದ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿ ಇವತ್ತಿನ ಮಠದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದು :

ಉತ್ತರಾದಿಮಠ, ಕೂಡಲಿ ಮಠ, ರಾಘವೇಂದ್ರಮಠ, ವ್ಯಾಸರಾಜಮಠ (ಸೋಸಲೆ), ವ್ಯಾಸರಾಜಮಠ(ಕುಂದಾಪುರ), ಬಾಳಗಾರುಮಠ, ಮುಳಬಾಗಿಲುಮಠ, ಮಜ್ಜಿಗೆಹಳ್ಳಿಮಠ. ತೌಳವಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಶಾಖಾಮಠಗಳಿವೆ. ಭಂಡಾರಕೇರಿಮಠ, ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಮಠ, ಭೀಮನಕಟ್ಟೆಮಠ, ಚಿತ್ರಾಪುರದಮಠ. ಗೌಡಸಾರಸ್ವತಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖವಾದವುಗಳು. ಗೋಕರ್ಣಪರ್ವತಗಳಿ ಜೀವೋತ್ತಮಮಠ ಮತ್ತು ಕಾಶೀಮಠ. ಆಚಾರ್ಯರಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ಉತ್ತರಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜೀವತಳೆದ ಶಾಖೆಗಳು : ಬಂಗಾಲದ ಮಾಧ್ವ-ಗೌಡೀಯಮಠ ಮತ್ತು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹರೇಕೃಷ್ಣ ಪಂಥ.

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಗಳ ಬದುಕು (1595-1671)

ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮದ ಹೆಸರು - ವೇಂಕಟೇಶ (ವೇಂಕಟಾಚಾರ್ಯ, ವೇಂಕಟನಾಥ)

ಕುಟುಂಬ - ತಿಮ್ಮಣ್ಣಭಟ್ಟರು - ಗೋಪಮ್ಮ (ತಂದೆ ತಾಯಿ) -

ಗುರುರಾಜ - ವೇಂಕಟಾಂಬ (ಅಣ್ಣ, ಅಕ್ಕ)

ಸನ್ಯಾಸ (1621-1671)

ಗ್ರಂಥಕಾರರಾಗಿ ರಾಯರು

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಗಳ ಬೇರೆಲ್ಲ ಮುಖಗಳಿಗಿಂತ ಈ ಮುಖತುಂಬಾ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಿಂದಿನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಆದರ ನಿಜವಾದ ಮುಖವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬೇರೆಯವರೊಡನೆ ಇರುವ ಮತಭೇದವನ್ನು ಸೌಜನ್ಯದಿಂದಲೇ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿನಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಪ್ರಧಾನಗುಣ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಬರಬಹುದಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ತಾವೇ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಬಹಳ ಸರಳವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಶೈಲಿ ಅಧ್ಯಯನನಿರತರಿಗೆಂದೇ ಸಿದ್ಧವಾದಮತಿದೆ. ಸ್ತೋತ್ರಸಾಹಿತ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಮೇಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹ, ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ, ಹಿಂದಿನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಿಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು, ಖಂಡಾರ್ಥಗಳು - ಇವು ರಾಯರ ಅಪೂರ್ವ ಕೊಡುಗೆಗಳು.

ವೇದವ್ಯಾಖ್ಯಾನ - ಪುರುಷಸೂಕ್ತ ಮೊದಲಾದ ಸೂಕ್ತಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಾರ್ಥಮಂಜರಿ ಈಗ ಸಿಗುವ ಗ್ರಂಥಗಳು. ವೇದತ್ರಯವಿವೃತಿಯನ್ನು ರಾಯರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ವೇದಗಳಿಗೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪರವಾದ ಅರ್ಥವಿದೆ ಎಮದು ತೋರಿದ ದಾರಿಯನ್ನು ರಾಯರು ತಮ್ಮ

ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲೂ ಆಳವಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಉಪನಿಷತ್ ಖಂಡಾರ್ಥ - ಮಧ್ವರ ಭಾಷ್ಯದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿಯೇ ಉಪನಿಷತ್ ಖಂಡಗಳ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವಪ್ರಯೋಗ. ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಕಾಣುವ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ, ವೇದದ ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳ ಭಾವ ಒಂದೇ ಎಂದು ಸರಳವಾಗಿ ತೆರೆದು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಸಂಬಂಧಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು - ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಸಂಗ್ರಹ, ನ್ಯಾಯವಿವರಣ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ನೇರ ತಾವೇ 'ತತ್ತ್ವಮಂಜರಿ' ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಬಂದ ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥರ ನ್ಯಾಯಸುಧೆಗೆ ರಾಯರು 'ಪರಿಮಳ'ವನ್ನು ಬರೆದರು. ಭಾಷ್ಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಬಂದ ತತ್ತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಗೆ ಭಾವದೀಪವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ತತ್ತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯ ವಿವರಣೆಯಾದ ಶ್ರೀವ್ಯಾಸತೀರ್ಥರ ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಿಕಾಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಬರೆದರು. ಸೂತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ನೇರವಾಗಿ ರಚಿತವಾದ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಮುಕ್ತಾವಳಿ ಸೂತ್ರಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧದ ಜೊತೆಗೆ ಒಟ್ಟು ತಾತ್ಪರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಗೀತೆಯ ಕುರಿತಾದ ಕೃತಿಗಳು - ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ಗೀತಾಭಾಷ್ಯ ಮತ್ತು ತಾತ್ಪರ್ಯ ಹೇಳುವ ಗೀತೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮೊದಲು ವಿವರಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳು. ಇವೆರಡನ್ನು ಒಟ್ಟುಸಿ ರಾಯರು ಗೀತಾವಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದರು. ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಮೇಯದೀಪಿಕಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯದ ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥರ ಟೀಕೆಗೆ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿಗಳು - ನ್ಯಾಯಮುಕ್ತಾವಳಿ, ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿಗಳಾಗಿ ಸೂತ್ರದ ಮೇಲಿನ ವಿವರಣೆಗಳು. ಕಾವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ರಾಯರ ಕಣ್ಣು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದೆ. ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ರಾಮಚಾರಿತ್ರಮಂಜರಿ, ಕೃಷ್ಣಚಾರಿತ್ರಮಂಜರಿ, ತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯಭಾವಸಂಗ್ರಹಗಳು ಜೀವ ತಳೆದವು. ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಜೈಮಿನಿಗಳ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ, ಅರ್ಥೈಸುವ ಸರಳಶೈಲಿಯ ಕೃತಿ ಭಾಟ್ಟಸಂಗ್ರಹ. ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ನೀಲಕಂಠನೆಂಬ ಮಧುರೆಯ ನಾಯಕನ ಮಂತ್ರಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟನು. ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆ ತಂದು ಗೌರವಿಸಿದನು ಎಂದು ಗುರುಗುಣಸ್ತವನ ಹಾಡುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಾತಃಸಂಕಲ್ಪಗದ್ಯ ಮತ್ತು ಸರ್ವಸಮರ್ಪಣಗದ್ಯ - ಇವೆರಡೂ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸಾಧಕನೂ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಅಮೂಲ್ಯ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ತೆರೆದಿಡುತ್ತದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಬಂದ ಸಮಗ್ರಪ್ರಮೇಯಗಳ ದರ್ಶನ ರಾಯರಿಗಿರುವುದನ್ನು ಈ

ಕೃತಿ ಸಾಬೀತುಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾಗವತಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವವರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಸಾಧ್ಯ.

ಇತರ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು - ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥರ ವಾದಾವಳಿ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ರಾಯರ ಸೊಗಸಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮೂಲದ ಸೊಬಗನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರ ಅಣುಮಧ್ವವಿಜಯಕ್ಕೆ ಬರೆದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಓದುಗರಿಗೆ ಸರಳ ಹಾದಿಯನ್ನೊದಗಿಸಿದೆ. ಶ್ರೀವ್ಯಾಸತೀರ್ಥರ ತರ್ಕತಾಂಡವಕ್ಕೆ ರಾಯರು ನೀಡಿರುವ ವಿವರಣೆ ಅವರ ಯುಕ್ತಿಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು, ಭಾಷೆಯ ಸರಳ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಡುತ್ತವೆ. 'ಮಣಿ'ಯನ್ನು ಮಣಿಸಲು ಹೊರಟ ತರ್ಕತಾಂಡವ ಗ್ರಂಥವೇ ದೀಧಿತಿ ಮತ್ತು ಗಾದಾಧರೀಯನ್ನೂ ಹೇಗೆ ನಿರಾಕರಿಸಿದೆ ಎಂದು ರಾಯರು ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ರಾಯರ ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನಾಗಿ ವೇದತ್ರಯವಿವೃತಿಯನ್ನು ಶ್ರೀವಾದೀಂದ್ರತೀರ್ಥರು ನೆನೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥ ಸಿಗದೆ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳು ಬಹಳ ಕೊರಗಿದ್ದಂತು ನಿಜ. ವೇದವ್ಯಾಸರ, ಮಧ್ವರ, ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಮೇಲಿನ ಆನನ್ಯ ಶರಣಾಗತಿ ಅವರಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎತ್ತರದ ಮಣೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿತು.

'ಇಂದು ಎನಗೆ ಗೋವಿಂದ' ಎಂಬ ಒಂದೇ ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಗಳ ಸಂಗೀತವೈದ್ಯವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಅವರ ವೈಣಿಕವೈದ್ಯ, ಸಂಗೀತಜ್ಞಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರವಿಜಯ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಇಳಿದು ಬಂದವರು

ಅವತಾರ ಎಂದರೆ ಇಳಿದು ಬರುವುದು. ಹಾಗೆ ಇಳಿದು ಬಂದವರು ಲೋಕೋತ್ತರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಜನರಿಗೆ ಆಸರೆಯಾಗುವರು. ದಾಸಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿ ಹೀಗೊಂದು ನಿಯಮವನ್ನು ತಾವೇ ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ವೇದಾಂತದ ಹಾದಿ ಹಿಡಿದವ, ಚಳಿ ಬಿಟ್ಟು ಕುಣಿದವ, ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡವ ಮೇಲಿಂದ ಇಳಿದು ಬಂದವನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಹಾದಿ ತಪ್ಪಿಸುವ ಯೋಚನೆ ಜಡವಾಗಿ ತಳವೂರಿದೆ. ದಾಸನೆನಿಸಿಕೊಂಡವನು ಅಪರೋಕ್ಷ ಪಡೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಪರೋಕ್ಷ ಪಡೆದವರು ಹೇಳದ ತಿಳಿಯದ ಸಂಗತಿಗಳಿಲ್ಲ. ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಾರದು. ಇಂತಹ ನಿಯಮಗಳು ವೇದಾಂತದ ಹಾದಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುತ್ತವೆ. ಸರಿತಪ್ಪುಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ದಿಕ್ಕನ್ನೇ ಅಳಿಸಿಬಿಡುತ್ತವೆ.

ಇಂತಹ ಅನಾಹುತಗಳು ಆಗದಿರಲಿ ಎಂದೇ ಭಾರತ, ಭಾಗವತಾದಿ ಕಥೆಗಳು ನಮ್ಮ ಕೈ ಹಿಡಿದು ನಡೆಸುತ್ತವೆ. ಗರ್ಗಾಚಾರ್ಯರು ದೇವರನ್ನು ಕಂಡ ಮುನಿಯಾಗಿಯೂ, ಮುನಿದು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಪಗೈದ. ಇಂದ್ರ ಏಳುದಿನ ಮಳಗರೆದ.

ಕೃಷ್ಣನ ವಿರುದ್ಧ ಪಾರಿಜಾತಕ್ಕಾಗಿ ಬವರಗೈದ. ಶಂಕರ ಬಾಣಾಸುರನಿಗಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನ ಜೊತೆ ಹೋರಾಡಿದ. ಹೀಗೆ ನೂರಾರು ದೊಡ್ಡವರ ಜಾರಿಬೀಳುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿವೆ. ಆದರೆ, ಅವರು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ನಮಗಿಂತ ಚಿಕ್ಕವರಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಮಗಿಂತ ಅರ್ಹತೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿವಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹಿರಿಯರೆ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಕ್ಷಣವೊಂದರಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ರೂಪ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಕಂಡು ಮರೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಗುಂಗು ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ನಾವು ಅವರನ್ನು ಶರಣಾಗಿಯೇ ದೇವರ ದಾರಿಯ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. 'ಅವರಿಗೆ ಜಗತ್ತಿನ ಇಂಚಿಂಚೂ ಅರಿವಿನಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ತಿಳಿವಿನ ಎಲ್ಲ ಮಜಲುಗಳೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ' ಎಂದು ಭಾವಿಸಬಾರದು. 'ಆಲೋಚನೇ ಸತಿ ಸರ್ವ ವಿಷಯಕಂ ಜ್ಞಾನಂ' - ಜೀವಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಗಿಲೆನಿಸಿದ ಪ್ರಾಣನ ಅರಿವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರಬೇಕಾದರೆ, ಉಳಿದವರ ಪಾಡೇನು? ಅಪರೋಕ್ಷ, ಅವತಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಉಪಾಸಿಸುವುದನ್ನು ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ :

ಸಮಾನಾಂ ವಿಷಮಾಪೂಜಾ ವಿಷಮಾನಾಂ ಸಮಾ ತಥಾ |

ರಾಯರು ಮತ್ತು ಪವಾಡಗಳು

'ಪವಾಡ' ಶಬ್ದ ಇಂದು 'ಕಣ್ಣುಕಟ್ಟು' ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲ-ದಿರುವುದನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವುದು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಇದೆ. ಧರ್ಮ, ಜಾತಿ, ವ್ಯಕ್ತಿ, ಕುಲ, ಗೋತ್ರ, ಮಠ, ಬಡವ, ಬಲ್ಲಿದ - ಈ ಯಾವ ಭೇದಭಾವವಿಲ್ಲದೆ ಜನ ರಾಯರನ್ನು ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಬು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ನೆಲೆದಾಣದ ಮಂತ್ರಾಲಯ ಪರಿಸರವೇ ಬೇಸರವನ್ನು ತಿಳಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾಣಿಕೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಯಿ ಉದುರುವುದಿಲ್ಲ. 'ನೀನೇ ಗತಿ' ಎಂಬ ಆತ್ಮದನಿಗೆ ವೃಂದಾವನ ಕಿವಿಗೊಡುತ್ತದೆ. ಈ ಪವಾಡಗಳು ಅರೆಬೆಂದ ಸಿದ್ಧಸೂತ್ರಗಳ, ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರೇತಾತ್ಮಗಳ, ಪ್ರಚಾರದ ಗೀಳಿನ ಕೈಚಳಕಗಳಲ್ಲ. ಇದರ ಹಿಂದಿರುವುದು ಅವರ ತಪಸ್ಸು, ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನ, ಅವರ ದೈವಭಕ್ತಿ, ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆ, ಭಾಗವತಧರ್ಮ, ತ್ಯಾಗ ಮೊದಲಾದ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷಗುಣಗಳು. ವಿಜ್ಞಾನದ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಸಿಗದ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆಗಳಾಗಿವೆ. ಹುಚ್ಚು ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಪ್ರೇತಗಳು ಶಾಂತಿ ಪಡೆದಿವೆ. ಮೂಕ ಮಾತಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಕುಂಟ ನಡೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅನೇಕರ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ದಾರಿ ತೋರಿವೆ. ಆರೋಗ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಐಹಿಕಭಾಗ್ಯ ದೊರೆತಿದೆ. ಬದುಕಿಗೆ ಭರವಸೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ತಮ್ಮ ಅನಗತ್ಯ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ರಾಯರು ಭಗವಂತನ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಹಂಚುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿ ಸರ್ ಥಾಮಸ್ ಮನ್ರೋ ಜೊತೆ ರಾಯರು ಮಾತಾಡಿರುವುದು ಒಂದು ಅಪೂರ್ವದಾಖಲೆ. ಬರಿಯ ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆ, ಮೃತ್ತಿಕೆಗಳು ಎಷ್ಟೋ ಜನರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಎನೇನೋ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿವೆ. ರಾಯರು ಬದುಕಿದ್ದಾಗಲೂ ಧರ್ಮಜಾಗೃತಿಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮೊದಲಾದೆಡೆ ನವಾಬರ ಹಿಂಸೆ ಹೆಚ್ಚಿದಾಗ, ತಮ್ಮ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ

ಪ್ರಭಾವಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿದರು. ಧರ್ಮ ಮತ್ತೆ ಜೀವ ಪಡೆಯಿತು.

ದಾಸರು ಅವರ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಹಾಡೊಂದರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ :
 ಪತನಿನಿ ಜನಯೋಗ್ಯತೆಯ ತಿಳಿದು ಸದ್ಗ-ತಿಯ ಪಾಲಿಸಿದಿ - ಯತಿಕುಲವರಿಯಾ ||
 ದ್ವಾದಶವರುಷ-ನ್ನೋದಕ ಸಲಿಸಿದೆ | ಮೇದಿನಿಪತಿಗೆ ಮ-ಹಾದಯವಂತ ||
 ಕ್ಷಿಪ್ರದಿ ತೋರಿದೆ-ವಿಪ್ರರ ಮಹಿಮೆಯ | ಸಪ್ತಧಿವೀಶಗೆ - ಆಪ್ರತಿ ಗುರುವೆ ||
 ವಿಪಿನದಿ ಚಂಡಾ - ತಪದಿ ಬೆಂದ | ಕಾ-ಶ್ಯಪಿ ಸುರರುಳುಹಿದ - ಕೃಪಣ ಜನಾಪ್ತ ||
 ಹುತವಹಗುಣಿಸಿದ - ರತುನ ಮಾಲಿಕೆಯ | ಕ್ಷಿತಿಪತಿಗೆ ತಂದಿ - ತ್ವತುಳಮಹಿಮನೆ ||
 ಭೃತ್ಯಗೆ ಬಂದಪ-ಮೃತ್ಯು ಬಿಡಿಸಿ ಸುಖ-ವಿತ್ತು ಪೊರೆದೆ - ಪುರುಷೋತ್ತಮದಾಸಾ ||
 ಪೊಳಲ ಮಾರ್ಗದೊಳು-ಲನೇ ಪ್ರಸೂತಿಸೆ | ಪುಳಿನ ಕಮಂಡಲದೊಳು ಜಲ ತೋರ್ದೆ ||
 ಬಿಸಿನಿಂದ ಬಳಲುವ - ಶಿಶುವಿಗೆ ಚೈಲಾ-ಗಸದಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ - ಅಸಮ ಮಹಿಮನೆ ||
 ಚೂತಫಲರಸದಿ - ಪೋತ ಮುಳುಗೆ | ಮೃತಭೀತಿ ಬಿಡಿಸಿದ ಅ-ನಾಥರಕ್ಷಕಾ ||
 ಯತಿವರ ದೂರದಿ - ಮೃತಿಗೈಲಾಗಸ | ಪಥದಲಿ ಕಂಡಾ - ನೆತಿಸಿದ ಮಹಿಮಾ ||
 ಅನಿವೇದಿತ ಭೋಜನ ವಸ್ತುಗಳಿಂ-ದನುಭವ ಮಾಡಿಸಿದ-ನುಪಮಚರಿತ ||
 ಭಾಷಾತ್ರಯಯುತ - ವ್ಯಾಸೋಕ್ತಗಳ ಪ್ರ-ಕಾಶವಗೈಸಿದ - ಭೂಸುರವಿನುತ ||
 ಪಾದೋದಕವ ದಿನೇದಿನೇ ಸೇವಿಸಿ | ಸಾಧುಗಳಾಧಿ - ವ್ಯಾಧಿಗಳಿವೆ ||

ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಹೀಗೆ ಕೊಂಡಾಡಿರುವರು :

ಮೂಕಬಧಿರಾಂಧತೆಗಳ ಪೊಂದಿ ಧರಣಿಯೊಳು
 ವ್ಯಾಕುಲವ ಪಡುವವರನುದ್ದರಿಸುತ |
 ಎಷ್ಟು ಪೇಳಲಿ ಇವರ ಮಹಿಮೆಯ |
 ಹುಟ್ಟು ಬಂಜಿಗೆ ಮಕ್ಕಳ - ಕೊಟ್ಟು ಸಲಹುವ |
 ಕುಷ್ಠರೋಗ ವಿಶಿಷ್ಟನಾಶ ಮಾಡುವ ||

‘ರೋಗಹರನೆ ಕೃಪಾಸಾಗರ ಶ್ರೀಗುರುರಾಘವೇಂದ್ರ ಪರಿಪಾಲಿಸೋ ’

ಆಧುನಿಕ ವಿಚಾರಸರಣಿಗೆ ಬಿದ್ದು ದೇವರ, ಗುರುಗಳ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಮರೆಯದಿರಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಮಾತ್ರ ಇಂತಹ ಪವಾಡಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಸರಿಯಾದ್ದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ, ತಿಳಿದಿದ್ದನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಸಕ್ತಿ, ಇವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಿ ಎಂಬುದೇ ರಾಯರ ಸಂದೇಶ. ರಾಯರ ಮೇಲಿನ ಭಕ್ತಿ, ಭಾವಾವೇಶದಿಂದ ಎರಡು ಹಾಡುಗಳ ಹಾಡಿ ಕುಣಿದಾಡುವುದಷ್ಟೇ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲ. ಅದು ಮೊದಲ ಮೆಟ್ಟಿಲು.

ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಎತ್ತರದ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೆಟ್ಟಿಲನ್ನು ಏರಿ ನಡೆಯಲು ಹೊರಟರೆ ರಾಯರು ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೈಹಿಡಿದು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮನ್ನು ವೈಭವೀಕರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳನ್ನು ದೇವರನ್ನು ಮರೆಯುವುದನ್ನು ರಾಯರು ಮೆಚ್ಚಲಾರರು. ವೈಚಾರಿಕತೆಯೊಂದಿಗಿನ ಭಾವುಕತೆ ಇದ್ದು ಬದುಕಬೇಕೆಂಬ ಹಾದಿ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟವರು ರಾಯರು. ನಾವೂ ಆ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡೋಣ. ದಾರಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ ; ಬೆಳಕು ಹರಿಯುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ದಾಸಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಹಾಡಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಹ್ಲಾದ, ಬಾಹ್ಯಕರಾಗಿ ಓಡಾಡಿದವರೇ ಹೀಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರನಿಷ್ಠ, ದೈವಭಕ್ತಿಯೊಡನೆ ನಮಗೆ ಗುರುಗಳಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಶ್ರೀವ್ಯಾಸತೀರ್ಥರು ಎಂಬ ಮಾತುಗಳೂ ಕೇಳಿಬರುತ್ತವೆ. ವೃಂದಾವನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಬಳಿಕವೂ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಅವರ ಕರುಣೆಯ ಕಡಲಿನಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ತಮ್ಮ ರೋಗಗಳನ್ನು ಭಕ್ತರು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅವರು ಮುಖ್ಯವೆನಿಸುವುದು 'ಅಪರೋಕ್ಷೀಕೃತಃ ಶ್ರೀಶಃ' - ದೇವರನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡವರು ಎಂಬುವುದರಿಂದ.

ಶ್ರೀರಾಜಗೋಪಾಲಸ್ತುತಿ

ಸ್ತುತಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಪಾದವನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಾರೆ : ಉತ್ತಮಾನಾಂ ಸ್ವರೂಪಂ ತು ಪಾದಶಬ್ದೇನ ಭಣ್ಯತೇ. ಪಾದದಾದಿಯಾಗಿ ಹಿರಿಯರನ್ನು ತುತಿಸುವುದು ಶಾಸ್ತ್ರರೂಢಿ. ಭಗವದ್ಧ್ಯಾನ ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುವುದೇ ‘ಸಂಚಿಂತಯೇದ್ ಭಗವತಶ್ಚರಣಾರವಿಂದಂ’ ಎಂದು.

ಹೃದಿ ಬೋಧ-ದುಗ್ಧ-ರಸ-ವಾಸನಾ-ಕೃತೇ
ಪರಿ-ನಿರ್ಮಿತಾವಿವ ಪಯೋ-ಜ-ತಲ್ಲಜೌ |
ಅಪವರ್ಗ-ಮಾರ್ಗಪರಿ-ಬೋಧನಾಯ ಮೇ
ಚರಣೌ ತವೇಶ ಕಿಮು ಚಿಹ್ನ-ಪಲ್ಲವೌ ||

‘ಮನದಲ್ಲಿನ ತಿಳಿವಿನ ಹಾಲಿಗೆ ಪರಿಮಳ ತುಂಬುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ ನಿನ್ನಯ ಕಿಂದಾವರೆಯಡಿಗಳು. ಎನ್ನಯ ಬಿಡುಗಡೆಯ ದಾರಿಯ ಆರಿವಿಗಾಗಿಯೇ ಓ ಒಡೆಯ ! ಗುರುತಾಗಿವೆ ನಿನ್ನಯ ಚಿಗುರತೆರನಾದ ಅಡಿಗಳೆರಡು’

ಬಾಗುವುದು ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ; ಜ್ಞಾನವು ಧ್ಯಾನಕ್ಕಾಗಿ :

ವೇದಗಳು ಅನಂತ. ಅಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಮೇಯಗಳೂ. ಮೊಗದಷ್ಟು ಪಡೆಯಬಹುದಾದ ಸಂಪತ್ತಿನ ಕೊಪ್ಪರಿಗೆ. ವೇದಗಳು ದೇವನನ್ನು ‘ಸದಾಗಮೈಕ ವಿಜ್ಞೇಯ’ ಎಂದರು ಆಚಾರ್ಯ ಮಧ್ವರು. ತಿಳಿಯುವ ಪರಿ ಎಂತು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಪದ್ಯ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ದೇವತೆಗಳಿಗಾಗಲೀ, ಗುರುಗಳಿಗಾಗಲೀ, ನಮ್ಮ ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು ಪೊಡಮಟ್ಟು. ಅರಿವಿನ ದಾರಿಯಲ್ಲಂತು ಇದು ಮುಖ್ಯ. ಬಾವಿಗೆ ಹಾಕಿದ ಕೊಡ ಬಾಗದೆ ತುಂಬದು. ತಲೆ ಬಾಗದೆ ವಿದ್ಯೆ ಹತ್ತದು. ಕೃಷ್ಣನೂ ನುಡಿದ :

ತದ್ವಿದ್ವಿ ಪ್ರಣೀಪಾತೇನ ಪರಿಪ್ರಶ್ನೇನ ಸೇವಯಾ |
ಉಪದೇಕ್ಷ್ಯಂತಿ ತೇ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾನಿನಸ್ತತ್ಪದರ್ಶಿನಃ ||

‘ಪಾದಸೇವೆ’ ವಿದ್ಯೆ ಹತ್ತುವ ಮೊದಲ ಮೆಟ್ಟಿಲು. ಆಚಾರ್ಯ ಮಧ್ವರು ತಮ್ಮ ಭಕ್ತಿ- ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಪಾದವನ್ನು ಹೀಗೆ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾರೆ :

‘ಹೃತ್ತಮಶ್ವಮನೇರ್ಕಾಭಂ ಶ್ರೀಪತೇಃ ಪಾದಪಂಕಜಂ | ನಮಾಮಿ’

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಯತಿಗಳು ಪಾದವನ್ನು ನೆನೆಯುವ ಮೂಲಕ ಪದ್ಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ- ದ್ವಾರೆ ಕೈಯನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿದರೆ ಅಗಾಧವಾದ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಹರಿಯುವ ಜಾಗ ಪಾದ. ಅದನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಬಾಗುವುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹಿರಿಯರು ಮನತುಂಬಿ ಕೈ ಎತ್ತಿ ಹರಸುವುದು. ಹಿರಿಮೆ ಅರಿತಾಗ ತಲೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಬಾಗುವುದು. ಮನನ ಮಡುಗಟ್ಟಿದರೆ ಧ್ಯಾನ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಜ್ಞಾನ.

‘ಬೋಧದುಗ್ಧರಸವಾಸನಾಕೃತೇ’ - ಪರಿಮಳಯುಕ್ತ ಹೂವು ಸೇರಿ ನೀರು ಆತ್ತರು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ದೇವನ ಅಡಿಗಳು ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನದ ನೀರಲ್ಲಿ ತೊಯ್ದರೆ ಕಂಪು ಸೇರುತ್ತದೆ. ವಾಸನಾ ಶಬ್ದ ‘ಸಂಸ್ಕಾರ’ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲೂ ಇದೆ. ಅರಿವಿನ ಸಂಸ್ಕಾರ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿ. ಹಿಂದು ಮುಂದರಿಯದ ಶೂನ್ಯದ ಧ್ಯಾನ ಅಧ್ವಾನ. ಅರಿವಿಗೆ ಎಲ್ಲೆ ಇಲ್ಲ. ಕೋನಗಳ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಅದು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದು ಅವೆಲ್ಲದರ ಹಿಂದಿರುವ ಅನಂತಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರಿತಾಗ. ಆ ಅರಿವೂ ಅವನಿಂದಲೇ. ಜ್ಞಾನದ ಕಂಪು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಮನಃಪ್ರಣಿಧಾನವೂ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆಯೇ. ಶಾಸ್ತ್ರವಿಮರ್ಶೆಯೂ ನಿರಂತರ ನಡೆದಾಗ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿಯ ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ.

ಶೋತವ್ಯೋ ಮಂತವ್ಯೋ ನಿಧಿಧ್ಯಾಸಿತವ್ಯಃ |

ಜ್ಞಾನಾರ್ಕೇಣ ವಿಕಾಸಯೇತ್ |

ಇದಮಿತದ್ವಿಮಿತಿ ಜ್ಞಾನಂ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಯಾಃ ಪ್ರಯೋಜನಮ್ |

ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ಮಾತುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸಂವಾದಿ. ಕೇಳಿದ್ದನ್ನು ನೆನೆಯಬೇಕು. ನೆನದು **ಮನನಿಸಿ** - ಬೇಕು. ಮನನ ವಿಮರ್ಶೆಯಾಗಿ, ವಿಮರ್ಶೆ ನಿರ್ಧಾರವಾಗಿ, ನಿರ್ಧಾರ ಉಪಾಸನೆಗೆ **ಮೆಟ್ಟಿ** - ಲಾಗಬೇಕು. ಇದು ಸಾಧನೆಯ ದಾರಿ.

ದೇವರಿಗೆ ದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ, ಕೈಕಾಲುಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯಿದೆ. ಹೇಗೆ? ಇದನ್ನೇ ಆಚಾರ್ಯ ಮಧ್ವರು ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅದೇಹೋ ದೇಹವಾಂತ್ಯೈಕಃ ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ ಪರಮೇಶ್ವರಃ |

ಅಪ್ರಾಕೃತಶರೀರತ್ವಾತ್ ಅದೇಹ ಇತಿ ಕಥ್ಯತೇ ||

ಶಿರಶ್ಚರಣಬಾಹ್ವಾದಿ ವಿಗ್ರಹೋಽಯಂ ಸ್ವಯಂ ಹರಿಃ |

ಸ್ವಸ್ಮಾನ್ನಾನ್ಯೋ ವಿಗ್ರಹೋಽಸ್ಯ ತತಶ್ಚಾದೇಹ ಉಚ್ಯತೇ ||

ಮಣ್ಣು ನೀರು ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಆದ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವ, ಮುಪ್ಪುಗಟ್ಟುವ ದೇಹ ದೇವರಿಗಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದಲೇ ಮಣ್ಣಿನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅತೀತ ಬೆಳಕಿನ ಶಕ್ತಿ ಕಾಣದು. **ಮಂಜಾದಕಣ್ಣಿಗೆ ಗಾಜೆಂಬಂತೆ** ಹೊರಗಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ಒಳಗಿರುವ ತಿಳಿಗಣ್ಣು ತೆರೆಯಬೇಕು. ತಿಳಿಗಣ್ಣು ತೆರೆಯಲು ಕೂಡ ಅವನ ಪಾದಕ್ಕೆ ಮೊರೆಹೋಗಬೇಕು. ಪಾದ ಮತ್ತು ಅವನ ಸ್ವರೂಪ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ್ದರಿಂದ ಸಾಕಾರನಾಗಿ ನಮ್ಮಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಜ್ಞಾನಾನಂದಮಯನಾದ ಲೋಕಕಾಣದ ಬೆಳಕಿನ ಶರೀರ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅದು ದೇವರು. ವಿರುದ್ಧಪದಗಳೂ ಒಂದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ: ‘**ಅಣುಬೃಹತ್‌ಕೃಶಸ್ಥೂಲಃ**’.

ಜಪಾಪ್ರಸೂನಪಾಟಲಸ್ಪರ್ಶ ತಲಾಂಘ್ರಿಪಂಕಜಮ್ |

ದಾಸವಾಳದಸಳಿನಂತೆ ನಸುಗೆಂಪಾದ ಹೊಳಪಿರುವ ಅಡಿದಾವರೆಯನ್ನು ಚಿಂತಿಸು

ಎಂದುಶ್ರೀನಾರಾಯಣಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರಧ್ಯಾನಮಾಲಾದವಚನ. ಚಿಗುರಿನಂತಿರುವ ಪಾದಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲೂ ನವಚೈತನ್ಯ ಹರಿದಾಡುತ್ತದೆ. 'ಜ್ಞಾನೇನೈವ ಪರಂ ಪದಂ' - ಅರಿವೇ ಬಿಡುಗಡೆಯ ದಾರಿ ಎಂಬುವುದು ಸಾರ.

ಉಪರಿ-ಶ್ರಿತೇನ ಪುರತಶ್ಚ ನಶ್ವರ-

ವ್ಯವಹಾರ-ದೂರ-ಗ-ಗಿರಾಮನಾರತಮ್ |

ಪ್ರಣವ-ದ್ವಯೇನ ಮಣಿ ನೂಪುರಾತ್ಮನಾ

ಪರಿ-ಕರ್ಮಿತೇ ತವ ಪದೇ ಪದೇ ಮುದಾಮ್ ||2||

ಕಾಣದಾಗುವ ವಸ್ತುಗಳ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಿಂದ ದೂರವಿರುವ ವೇದಗಳ ತುದಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಎಂದೂ ಬಿಡದೆ ತಾಗಿಕೊಂಡಿರುವ, ತಾರೆಗಳಿಂದದ (ಓಂಕಾರ) ರತುನಗಳ ಪೊತ್ತಿರುವ ಕಾಲ್ಗೆಜ್ಜೆಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಕಾಲ್ಗೊರೆತು ಮುದನೀಡುವ ಪದಗಳಾಗಿವೆ.

ಪಾದಗಳ ಬಿಡಲೊಲ್ಲದ ರಾಯರು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಣವಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೇದ ಸನಾತನಧರ್ಮವನ್ನೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ, ಎಲ್ಲ ದೇಶಕ್ಕೂ ಪ್ರತಿವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಹೊಂದುವ ಎಂದೂ ಬದಲಾಗದ ಧರ್ಮವೇ ಸನಾತನ. 'ಸತ್ಯಂ ವದ ; ಧರ್ಮಂ ಚರ' - ಈ ಮಾತುಗಳು ಯಾರಿಗೂ ಎಂದೂ ಧರ್ಮವಲ್ಲ ಎಂದಾಗದು.

ಸ್ರವತ್ಯನೋಂಕೃತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಸ್ತಾಚ್ಚ ವಿಶೀರ್ಯತೇ |

ತಸ್ಮಾದೋಂಮಿತ್ಯುದಾಹೃತ್ಯ ಯಜ್ಞದಾನತಪಃಕ್ರಿಯಾಃ |

ಪ್ರಣವಃಸರ್ವವೇದೇಷು |

ತತ್ತೇಪದಂ ಸಂಗ್ರಹೇಣ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯೇ ಓಮಿತ್ಯೇತತ್ |

ಓಂಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಯಜ್ಞ, ದಾನ, ತಪಸ್ಸು, ಜಪ ನಡೆಯದು. ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಸಂಪುಟವೆಂಬಂತೆ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಓಂಕಾರ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಮಂತ್ರದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಓಂಕಾರ ಎಲ್ಲಾ ವೇದಗಳ ಬೀಜವಾದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ. ನಾದದ ಚಿಕ್ಕಿತ್ತೆಯಲ್ಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ. ಅಂತರಂಗದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಗೂ ಪೂರ್ಣ ಸಹಕಾರಿ.

ನಶ್ವರವಾದ ಇತಿಹಾಸದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ, ವಸ್ತುಗಳ ಕೂಡಿಕೊಂಡ ಘಟನೆಗಳು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಇತಿಹಾಸ ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಡೆದದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು. ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುವ ವೇದಕ್ಕೂ ಹುಟ್ಟಿದೆ ಎಂದಾಯಿತು. ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಹೇಳಿದವನ ಮನದ ದೋಷ ಮಾತುಗಳಿಗಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದೋಷವಿರದವನಿಂದ ಹುಟ್ಟಬೇಕು. ಯಾರು ಅದನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಸರ್ವಜ್ಞನಾಗಬೇಕು. ಅವರ ಕೊನೆಗಾಣದ ಅರಿವಿನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದ ಶಕ್ತಿ ನಮಗೆ ಬೇಕು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳನ್ನು ಸರ್ವಜ್ಞ ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸರ್ವಜ್ಞರಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದ ಕಾಣದು. ಭೇದ ಕಾಣುತ್ತಿದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಯಾರು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದವರು ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾಗದು. ತೀರ್ಮಾನವಾಗದೆ ದೋಷವಿಲ್ಲದ ಮಾತು ಸಿದ್ಧವಾಗದು. ಅದರಿಂದ ಲೋಕದ ರೀತಿ ನೀತಿ ಅಡಿಪಾಯ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಪರಿಹಾರರೂಪವಾಗಿ 'ನಶ್ವರವ್ಯವಹಾರದೂರಗಗಿರಾಂ' ಎಂದರು. ಇತಿಹಾಸ ಹುಟ್ಟುವ ಮುಂಚೆ ವೇದ ಇತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅರ್ಥವೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಮೊದಲೇ ಗುರುತಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅದು ವೇದದೋಷವಲ್ಲ ತಾನೆ? ಗುಣವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ವೇದದ ಪದಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯಸಂಬಂಧ ನಿತ್ಯವಸ್ತುಗಳೊಡನೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನೊಡನೆ ಎಂದೂ ತೊರೆಯದ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಇದೆ. 'ವಿಷ್ಣುಬುದ್ಧಿಸ್ಥಿತಾಃ ಸದಾ' ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಲೋಕ ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಅವನಿಂದಲೇ ಪ್ರಸಾರವಾಗುತ್ತವೆ. ಹಿಂದಿನ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ಪದಗಳು, ಸ್ವರಗಳು, ಪದಜೋಡಣೆ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು 'ಅಪೌರುಷೇಯ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವುದಾದ್ದರಿಂದ ಅದು ವೇದ. ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಒಲಿಯುವುದಾದ್ದರಿಂದ ಅದು 'ಆಮ್ನಾಯ'. ಕೇಳಿಕೇಳಿಯೇ ಎಂದಿಗೂ ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಮಾತುಗಳು 'ಶ್ರುತಿ' ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲಾ ಈ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ವೇದದ ಹುಟ್ಟಿನ ಸುಳಿವಿಲ್ಲ. 'ತಸ್ಮಾದ್ವಿಜ್ಞಾತ್ ಸರ್ವಹುತಃ ಋಚಿಃ ಸಾಮಾನಿಜ್ಞರೇ' ಎಂಬ ಮಾತಿಗೇನರ್ಥ? 'ಜನೀ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವೇ' ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು ಎಂದೇ ಅರ್ಥ. ಋಷಿಗಳೂ 'ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕಂಡವರು' ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಎಂದೂ ಇದೆ ಎಂದಾಗದು. ಇದೆ ಎಂಬುದು ಎಂದೂ ಇಲ್ಲವಾಗದು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟು-ಸಾವು ಎಂಬರ್ಥದ ಪದಗಳೇ ಇಲ್ಲ. ಜನನ-ಮರಣ ಎಂದರೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು-ಮರೆಯಾಗುವುದು ಎಂದಷ್ಟೇ ಅರ್ಥ. 'ಹುಟ್ಟಿತು' ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥದ ಪದಗಳು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ 'ಕಂಡಿತು' ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಆಕಾರ ಪಡೆಯುವುದು ಹುಟ್ಟು; ಮರಳಿ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದು ಸಾವು. ವೇದಗಳೆಂದರೆ ಅನುಭವದಿಂದ ಕಂಡವರ ಮಾತುಗಳು. ಹೇಳಲು ಬಾರದ್ದನ್ನು ಹೇಳುವ ಜತನ. ಹಾಗಾಗಿ ದೋಷವಿಲ್ಲದ ಮಾತುಗಳೆಂಬ ಮುತ್ತುಗಳಿಂದ ಪೋಣಿಸಿದ ಗೆಜ್ಜೆಯ ತೊಟ್ಟಿರುವ ಪಾದಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ರುಚಿ-ವಾರಿ-ಪೂರ-ರುಚಿರಂ ಭುಜಾಂತರಂ

ಶಿರಿರಂ ತಟಾಕಮವ-ಗಾಹ್ಯ ತಾವಕಂ |

**ತೃಜತಿ ಶ್ರಮಂ ವ್ರಜತಿ ಹರ್ಷಮದ್ಯ ಮೇ
ಭವ ಘರ್ಮ-ತಾಪಮಪ-ನೀಯ ದೃಗ್ಗವೀ ||3||**

ಕಾಂತಿಯೇ ನೀರಾಗಿ ತುಂಬಿರುವ, ರುಚಿಯಾದ, ನಿನ್ನ ತೋಳುಗಳ ನಡುವಿನದೆಯೆಂಬ ತಂಗೊಳದಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಆಯಾಸ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ, ಮುದಗೊಂಡಿವೆ; ಇಂದೆನ್ನ ಸಂಸಾರ ಬಿಸಿಲ ಬೇಗೆಯನ್ನು ತಣಿಸಿಕೊಂಡು ಕಣ್ಣೆಂಬ ಹಸುಗಳು.

ಬೆಟ್ಟ ಕಣಿವೆಗಳ ಸುತ್ತಾಡಿ, ಮೇದು ಬಾಯಾರಿರುವ ಹಸುಗಳು ನೀರು ಕಂಡೊಡನೆ ಓಡಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಅಂತೆಯೆ ಸಂಸಾರದ ಜಂಜಡದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿ ಅರಿವುಗೆಟ್ಟು ದಾರಿಕಾಣದೆ ನೆಲೆ ಬಯಸುವ ಮಂದಿಗೆ ಭಗವಂತನ ತಿಳಿವು ಅಮೃತ ಸಿಕ್ಕಿದಂತೆ. ಬಾಯಾರಿದವನಿಗೆ ಗೊತ್ತು ನೀರಿನ ರುಚಿ ಏನು ಎಂದು . ತಲೆಯ ಹಸಿವಿನಿಂದ ಅಲೆದವನಿಗೆ ಗೊತ್ತು ಅರಿವಿನ ಬೆಲೆ ಏನು ಎಂದು. ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರು ಭಗವಂತನ ಎದೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ :

**‘ಸ್ಮರಣೇಯಮುರೋ ವಿಷ್ಣೋಃ ಇಂದಿರಾವಾಸಮುತ್ತಮಮ್ |
ಅನಂತಮಂತವದಿವ ಭುಜಯೋರಂತರಂಗತಮ್ ||’**

ನೆನೆಯಬೇಕು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಎದೆಯನ್ನು ಇಂದಿರೆಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ಕೊನೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತೋಳುಗಳ ನಡುವೆ ಸಿಲುಕಿ ಕೊನೆಕಂಡಂತೆ ಕಾಣುವುದನ್ನು.

**ಸಮಸ್ತಲೋಕಸುಂದರೀಮನಂತರಾಜರೋಚಿಷಮ್ |
ಅಮಂದಭಾಸಿಬಿಭೃತಂ ಶ್ರಿಯಂ ವಿಶಾಲವಕ್ಷಸಿ |**

ಯಾವ ಲೋಕವು ಕಾಣದ ಸುಂದರಿ ಅನಂತಚಂದ್ರಮರ ಕಾಂತಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಸಿರಿದೇವಿಯನ್ನು ತುಂಬುಕಾಂತಿಯ ಹರವಾದ ತನ್ನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತವನನ್ನು ನೆನೆ. ಇದು ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಧ್ಯಾನಿಸಲು ಕೊಟ್ಟ ರೂಪ.

ಶ್ರಿಯಾಧ್ಯಾಸಿತ ವಾಮಾಂಕಃ ಶ್ರೀವತ್ಸೇನ ವಿರಾಜಿತಃ |

ಸಿರಿದೇವಿಗೆ ನಾರಾಯಣದ ಎಡತೊಡೆ ಆಸರೆ. ಬಲ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗಿ ಕುಳಿತವಳು ಲಕುಮಿ.

ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದ ಪ್ರಕೃತಿ ಭಗವಂತನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಕಂಡಿದೆ. ನಮ್ಮ ಸಂಸಾರವೂ ನಿನ್ನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿ ಹೋಗಲೀ ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇಲ್ಲಿದೆ.

**ಅರುಣಾಧರಂ ತರುಣ-ಚಂದ್ರ-ಸುಂದರಂ
ಕರುಣಾ-ಧರಂ ವದನಮೀಶ ತಾವಕಮ್ |
ಸ್ಮಿತ-ಕಾಂತಿ-ಪೂರ-ನವ-ಚಂದ್ರಿಕಾ-ಭರೈಃ
ಭವ-ಶಾರ್ವರಂ ಕ್ಷಿಪತಿ ಭವ್ಯ-ಚೇತಸಾಮ್ ||4||**

ನಡುಚಂದಿರನಂತಿರುವ, ಕೆಂಪುತುಟಿ ಇರುವ, ಕರುಣೆ ಹೊತ್ತ ನಿನ್ನ ಮೋರೆಯು ನಗೆಹೊಳೆಹಿನ ತುಂಬು ಬೆಳದಿಂಗಳಿನಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಅದು ಈ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಕಾರ್ಗತ್ತಲೆಯ ಕಿತ್ತೋಗೆಯುತ್ತಿದೆ ಪೂರ್ತಿ ಬಿತ್ತರಗೊಂಡ ನೆನೆಪಿನ ಬುತ್ತಿಯುಳ್ಳವರ.

ದೇವರು ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕಾದ ವಸ್ತು. ಅವನ ಕರುಣೆ ತಂಗದಿರನಂತೆ ತಂಪು. ತಪ್ಪೆಸಗಿದ ಮಗುವ ತಿದ್ದಿ ತೀಡುವ ತಾಯಿಯಂತೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದೇವರಿಗೆ ಹೆಸರು 'ಕ್ಷಮಿಣಾಂವರಃ' ಎಂದು. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡುವ ಕಸುವು ಉಳ್ಳವನ ಮೋರೆಯಲ್ಲಿ ನಗು ಎಂದಿಗೂ ಮಾಸದು. ಸಿಟ್ಟು ಕೈಲಾಗದವರ ಸೊತ್ತು.

ರಾಯರ ಮಾತಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯರ ತಳಹದಿಯ ಮಾತು.

**ಸ್ಮರೇತ ಯಾಮಿನೀನಾಥ ಸಹಸ್ರಾಮಿತಕಾಂತಿಮತ್ |
ಭವತಾಪಾಪನೋದೀಡ್ಯಂ ಶ್ರೀಪತೇರ್ಮುಖಪಂಕಜಂ |**

ಸಾವಿರಚಂದಿರರ ಹೊಳಪುಳ್ಳ, ಭವದ ಬೇಗೆಯ ತಣಿಸುವ, ಸಿದ್ಧವಿಯಾಸರೆಯ, ಕೆಂದಾವರೆಯಂತಿರುವ ಮೋರೆಯ ನೆನೆಯಬೇಕು.

**ಪರಮಜ್ಞಾನ ಮಹಾನಿಧಿವದನ ಶ್ರೀರಮಣೇಂದೋ |
ಕರುಣಾಪೂರ್ಣ ವರಪ್ರದ ಚರಿತಂ ಜ್ಞಾಪಯಮೇ ತೇ ||**

ತುಂಬಿದವರಿವಿನ ಕಡಲಿನಂದದ ಮೋರೆಯವನೆ, ಲೋಕದ ಹೊಳಪೆನಿಸಿದ ನಿನ್ನ ತರುಣಿಗೆ ಬೆಳಕಾದವನೇ, ಕರುಣೆಯ ಕಡಲೇ, ಬಯಸಿದ್ದೆಲ್ಲವ ನೀಡುವ ನಿನ್ನ ಕಥೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸೆನಗೆ.

**ಉದಾರಹಾರಗೌರದತ್ತತಿಂ ಸುಮಂದಹಾಸಿನಮ್ |
ವಿರುದ್ಧವಿದ್ಯಮಾಧರದ್ವಿಜ್ಞದಾತಿಪೇಶಲಮ್ ||**

ಧೇನಿಸು ಕೊಳೆಕಾಣದ ಮುತ್ತಿನಮಾಲೆಯಂತೆ, ಬೆಳ್ಳಗೆ ಹೊಳೆವ ಹಲ್ಲುಗಳ ಸಾಲಿನವನನ್ನು, ಮೆಲನಗೆಯವನನ್ನು, ಸೊಗಸಾದ ಕೆಂಪುಹವಳದಂತಿರುವ ಕೆಳದುಟಿ-ಯವನನ್ನು.

**ಶುಕ್ಲಾಂಬರಧರಂ ವಿಷ್ಣುಂ ಶಶಿವರ್ಣಂ ಚತುರ್ಭುಜಮ್ |
ಪ್ರಸನ್ನವದನಂ ಧ್ಯಾಯೇತ್ ಸರ್ವವಿಜ್ಞೋಪಶಾಂತಯೇ ||**

ಬೆಳ್ಳನೆಯ ಅರಿವೆಯುಟ್ಟವನನ್ನು, ಎಲ್ಲೆಡೆ ತುಂಬಿರುವ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು, ಬೆಳಗುವ ಮೈಯ್ಯವನನ್ನು, ನಾಲ್ಕುತೋಳುಗಳವನನ್ನು, ಬಿರಿದ ನಗೆಯ ಮೋರೆಯವನನ್ನು ಎಲ್ಲ ದುರಿತಗಳ ಕಳೆವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೆನೆಯಬೇಕು. ದೇವರನ್ನು ಮಾಸದ ನಗೆಯವನು ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ನಗೆಯು ಎಂದೂ ಮಾಸದು. 'ಯದ್ಭಾವಂ ತದ್ಭವತಿ' - ನಮ್ಮ ಉಪಾಸನೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಫಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಪರಿತಃ ಸ್ಥಿತೇಪಿ ಚಿಕುರೌಘ-ಶಾರ್ವರೈಃ

ವಿಲಿತದ್ವಿರಾನನ ವಿಧೌ ವಿಧಾವಿತೇ |

ತಿಲಕೇನ ನದ್ಧ ಕುಲಕೇನ ಸುಂದರಂ

ನ ಹಿ ವೇತ್ತಿ ಬಾಲ-ತಮಮತ್ಯುದಾರ-ಗೀಃ ||5||

ಅಲುಗಾಡುತ್ತಿರುವ ಕತ್ತಲೆಯಂತಿರುವ ಮುಂಗುರುಳು ಸುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಮೊಗವು ತಿಲಕದಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಎಲ್ಲವನು ಹೇಳಲಾರದೆಯೇ ಚಿಕ್ಕವರಿಗಿಂತ ಚಿಕ್ಕವನೆನ್ನುತ್ತಿದೆ ಇನಿತೂ ಕುಂದಿಲ್ಲದ ಮಾತುಗಳು.

ಅರಿವಿಗೆಮೂರುದಾರಿಗಳು. ಕಾಣಬೇಕು. ಕಂಡದ್ದರಿಂದ ಕಾಣದ್ದನ್ನು ಊಹಿಸಬೇಕು. ಕಂಡವರ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಯಾಗಬೇಕು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಬರುವ ಅರಿವಿಗೆ ಮಿತಿ ಇದೆ. ಮಣ್ಣು, ನೀರು, ಬೆಂಕಿಯಿಂದಾದ ವಸ್ತುಗಳು ಕಣ್ಣು, ಮೂಗು, ನಾಲಿಗೆ, ತೊಗಲಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ. ಗಾಳಿ ತೊಗಲನ್ನು, ಸದ್ದು ಕಿವಿಯನ್ನು ಬಡಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ದೇವರು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದು. ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳದು. ಮಾತಿಗೆ ಸಿಗದು. ಮನಸ್ಸು ಅದನ್ನು ಹಿಡಿಯದು. ಇನ್ನು ಕಾಣದ್ದನ್ನು ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಆಗದು. ಇನ್ನು ಕಂಡವರ ಮಾತು ಹೇಳಬೇಕು. ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳುಗರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದು. ಮಾತು ತಿಳಿದಿರುವುದನ್ನೇ ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ದೇವರು ತಿಳಿದಿರದ ಸಂಗತಿ. ವೇದ ದೇವರನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪರಿ ವಿಚಿತ್ರ. ನಾವು ತಿಳಿದಿರುವ ಯಾವುದೂ ಅಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೀರಿದ್ದು ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಕಣ್ ಬಿಡುವ ಮುಂಚೆ, ಕಣ್ ಮುಚ್ಚಿದವನ ಹೊತ್ತು ನಿಂತಿವೆ ವೇದಗಳು.

ಆಲದೆಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ ಮಗುವೆಂದು ಕೊಂಡಾಡುವ ಈ ಮಾತು ಚಿಂತನೆಯ ಒಂದು ದಿಕ್ಕು. ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ವಿವರಿಸಲಾರದೆ 'ಅಣೋರಣೀಯಾನ್ ಮಹತೋಮಹೀಯಾನ್' ಎನ್ನುತ್ತದೆ. 'ಭಂದಾಂಸಿ ಯಸ್ಯ ಪರ್ಣಾಢಿ' - ಇಲ್ಲಿ ಆಲ-ದೆಲೆ ವೇದಗಳು. ಹೊತ್ತುನಿಂತ ಮಗು ದೇವರು. ಚಿಕ್ಕವನಿಗಿಂತಲೂ ಚಿಕ್ಕವನು. ದೊಡ್ಡ-ವರಿಂತ ದೊಡ್ಡವನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಕೊಟ್ಟ ಹೆಸರು 'ಪರಾವರ' ಎಂದು. ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ 'ಸಂಪ್ರಶ್ನಂ ಭುವನಾನ್ಯಂತ್ಯನ್ಯಾ' ಎಲ್ಲರ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಒದಗಿದ ಮೇಲೂ ಯಾರು ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತಾನೋ ಅವನೇ ದೇವರು. 'ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ಮನಸಾ ಸಹ' ಅವನ ಹೇಳಹೊರಟ ಮಾತುಗಳು ಅವನ ಮುಟ್ಟಲಾರದೆ ಮರಳಿದವು. ಆದರೆ, ಅವನಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯ ಮಧ್ವರು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಸದಾಗಮೈಕವಿಜ್ಞೇಯಂ' 'ಸರಿಯಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಅರಿವಿಗೆ ಸಿಗುವವನು' ಎಂದು. ಕತ್ತಲೆಗೆ ಹೆದರುವುದು, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯದೆ. ಹಗಲು ಅದೇ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಲೀಸಾಗಿ ನಡೆವವು. ಅರಿವು ಬೆಳಕು. ತಿಳಿಗೇಡಿತನವೇ ಕತ್ತಲು. ಕತ್ತಲು ಇರುವೆಡೆ ಅಂಜಿಕೆ ತಪ್ಪದು. 'ಜ್ಞಾನೇನೈವ

ಪರಂ ಪದಂ'. 'ಯಯಾ ಮುಚ್ಯತೇ ಸೈವ ವಿದ್ಯಾ'. ಬಿಡುಗಡೆಯ ದಾರಿ ಅರಿವು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವೇದಗಳು.

ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುವವ ವೇದವೇದ್ಯ. 'ವೇದಾಂತಕೃತ್ ವೇದವಿದೇವಚಾಹಂ'. ವೇದಾರ್ಥ ತಿಳಿಸುವ ಸೂತ್ರಗಳ ಬರೆದವನು ನಾನು. ವೇದಗಳ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಅದರ ಒಳಬಗೆಯ ಎಲ್ಲ ಅರ್ಥ ತಿಳಿಸಿದವನು ನಾನು. ನನ್ನ ತಿಳಿಯಲು ಈ ವೇದವೊಂದೇ ದಾರಿ. ಇದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ನಿಶ್ಚಿತ ನಿಲುವು.

ವೇದ ಅಪೌರುಷೇಯ ಎನ್ನುವುದನ್ನೇ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಅತ್ಯುದಾರಗೀಃ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮುಂಗುರಿಳಿನಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮರೆಯಾದ ಮೋರೆಯಲ್ಲಿರುವ ಬೆಳ್ಳಂಬೆಳಕು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಬಣ್ಣನೆಗೆ ಸಿಗುವಂತಾಗಲಿ. ಬಾಳಕತ್ತಲೆ ದೂರಾಗಲಿ ಎಂದು ರಾಯರ ಬಿನ್ನಪ.

ಅಲಕಾವೃತಾಲಿಕಮುದಾರಮುನ್ನಸಂ
ಸ್ಮಿತ-ಫುಲ್ಲ-ಗಂಡ-ತಳಮುಲ್ಲ ಸಮುಖಮ್ |
ದರ-ವಾಮ-ಭಾಗ-ನತ-ಮೌಳಿ-ಮೋಹನಂ
ತವ-ದೇವ ನೈವ ಹೃದಯಂ ಜಹಾತು ಮೇ ||6||

ಆಗಾಗ ಮುಂಗುರುಳಿನಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮರೆಯಾದ ಹಣೆಯಿರುವ, ಎತ್ತರದ ನೀಳ ಮೂಗಿರುವ, ನಗೆಯಿಂದರಳಿದ ತುಂಬುಗನ್ನೆಯ ನಿನ್ನ ಮುಖ ಎಡಕ್ಕೆ ಕೊಂಚ ವಾಲಿ ಮನಸೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಓ ದೇವನೇ ! ಬಿಡದಿರು ನೀ ಎಂದೂ ನನ್ನೆದೆಯ ನೆಲೆಯನ್ನು.

‘ಶಿಷ್ಠರ ಸಂಗ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಎನಗೆ ಆಣೆ
ದುಷ್ಟರ ಸಂಗ ಬಿಡಿಸದಿದ್ದರೆ ನಿನಗೆ ಆಣೆ’

ಎಂಬ ದಾಸರ ಮಾತೂ ಇಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುವಂತಹದ್ದು. ‘ಯಮೈವೇಷ ವೃಣುತೇ ತೇನ ಲಭ್ಯಃ’ - ಕೇಳಿ, ನೋಡಿ, ಹೇಳಿ ಆತನ ಪಡೆದುಬಿಡುವೆವು ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಸುಳ್ಳು. ಆತನೇ ಒಲಿದುಬಂದರೆ ಬಾಳು ಚೆಲುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ರಾಯರು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದು ! ‘ನೈವ ಹೃದಯಂ ಜಹಾತು ಮೇ’. ದೇವರಿಗೆ ಹೃದಯವೆಂಬ ಹೆಸರಿದೆ. ‘ಹೃದಿ ಆಯತೇ ಇತಿ’. ‘ಎದೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡವನು’ ಎಂದರ್ಥ. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ನಿಂತರೆ ಕತ್ತಲೆ ಬಾರದು ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ರಾಯರು ತನ್ನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಮಾಡು ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮುಳುಗಬಹುದಾದ ಮುಗುಳುನಗೆಯನ್ನೆಷ್ಟು ಕಂಡರೂ ಸಾಲದು. ಸ್ಮಿತಫುಲ್ಲಗಂಡತಲಂ - ಬಿರಿಯದತುಟಿಯಲಿಮೂಡಿದನಗೆಯುಕೆನ್ನೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಸಿದೆ. ತ್ರಿಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಕತ್ತು ಕೊಂಚ ವಾಲಿದೆ. ಈ ಆಕರ್ಷಕರೂಪದ

ರಾಜಗೋಪಾಲ ಸದಾ ನಮ್ಮ ಬಿಡದೆ ಸಲಹಲಿ ಎಂಬ ಅರಿಕೆ ಈ ಹಾಡಲ್ಲಿದೆ. ಹೀಗೆ ಪಾದ, ನೂಪುರ, ಎದೆ, ತುಟಿ, ತಿಲಕ, ಹಣೆ, ನಗುಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಭಗವಂತನ ನೆನೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ನೆನೆಯಲಾಗದಾಗ ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ನೆನೆದು ಕೊನೆಗೆ ಇಡಿಯಾಗಿ ನೆನೆಯಬೇಕೆಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಹಾದಿಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಕೈಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ನಡೆವ ಹೆಜ್ಜೆ ನಮ್ಮದು. ಎದೆ, ಕತ್ತು, ಕಣ್ಣು ತುಂಬಿ ಬಿರಿಯೊಡೆದು ಬಂದ ಮಾತು ರಾಜಗೋಪಾಲನಿಗೆ ನೆಚ್ಚಿನಿಸದೆ? ನಾವು ಹಾಡಿದರೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಮೆಚ್ಚುತ್ತಾನೆ. - 'ಮಲಗಿ ಪರಮಾದರದಿ ಪಾಡಲು ಕುಳಿತು ಕೇಳುವ...'. ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಭರದಲ್ಲಿ ದೇವರ ಕಾಣುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮರೆತೇ ಬಿಡುವ ನಮಗೆಲ್ಲಾ ರಾಯರು ಹೆದ್ದಾರೆ.

ಅಷ್ಟಾವತಾರಸ್ತುತಿ

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರವಿಜಯದ ಹತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಇನ್ನೊಂದು ಸುಂದರ ಕಲಾಕೃತಿ 'ಅಷ್ಟಾವತಾರಸ್ತುತಿ'. ಹದಿನೈದು ಪದ್ಯಗಳುಳ್ಳ (41-54) ಎಂಟು ಭಗವದವತಾರೂಪಗಳ ಚಿಂತನೆ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ರಾತ್ರಿಪೂಜೆಯ ಹೊತ್ತು. ರಾಯರು ಮಿಂದರು. ಗೋಪಿಯ ಮೈಗೆ ಪೂಸಿ ಜಪಿಸಿದರು. ಪೂಜೆಯ ಕೊನೆಗೆ ಮಂತ್ರಪುಷ್ಪವನ್ನರ್ಚಿಸಬೇಕು. ಹೂಗಳ ಹೊತ್ತು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಕೈ ಎತ್ತಿ ಬಿಂಬವ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಶಾರದೆ ಜೀವತಳೆದಳು. ನೃತ್ಯ ಮೈಗೂಡಿತು. ಭಕ್ತಿ ಭಾವವಾಯಿತು. ಭಾವ ಪದಗಳಾದವು. ನಾಭಿಯಿಂದ ಹೊರಟ ಗಾಳಿ ನಾಲಗೆಯನು ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಣಿಗೊಳಿಸಿತು. ಶಾರದೆ ನಲಿದಳು. ರಾಯರ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಗೆ ಮುದದಿಂದ ಮೈ ಮುಳ್ಳಿದ್ದಿತು. ಎದುರಿಗೆ ಪೀಠವನ್ನಲಂಕರಿಸಿದ್ದ ರಾಮನೂ ಕುಣಿದಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮ ಕುಣಿದ ಸಾಲುಗಳು ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯರಿಂದ. ಹಿರಿಯರ ಒಂದೊಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯೂ ನಮಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಎಂಬುದನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ಓದಿಯೇ ಸವಿಯಬೇಕು. ಈ ಸ್ತುತಿಯಲ್ಲಿ ಎಂಟುರೂಪಗಳ ಬಣ್ಣ ನೆನೆ ಎಂಬ ನೆಪದಿಂದ 'ಅಷ್ಟಾವತಾರಸ್ತುತಿ' ಎಂದು ನೆನೆದವು. 'ಅಷ್ಟಗುಣೋಽಷ್ಟಭಾಹುಃ' - 'ಅಷ್ಟ' ಎಂದರೂ ದಶ, ಶತ, ಸಹಸ್ರಗಳೆಂಬಂತೆ ಪೂರ್ಣವೇ ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಒಪ್ಪುವಂತಹುದೇ. 'ಪೂರ್ಣಸ್ಯ ಪೂರ್ಣಮಾದಾಯ ಪೂರ್ಣಮೇವಾವಶಿಷ್ಯತೇ'. ಎಂಟು ಸೇರಿಯೂ ಶಕ್ತಿಯೊಂದೇ. ಜನ್ಮಾದಿ ಅಷ್ಟಕರ್ತೃತ್ವದ ನೆನಪೂ ಆದರೆ ಇದು ಸುಂದರ. ನಮ್ಮ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕಾಗಿ ಎಂಟು, ಹತ್ತು, ನೂರು, ಸಾವಿರ ಎಂದು. ಎಣೆ ಇರದವ ನಮ್ಮ ಗಣನೆಗೆ ಸಿಗುವನೆ? ಹಿರಿಯರ ಹೆಜ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಹಾದಿ ಸವೆಸಿದ ರಾಯರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣೋಣ.

ಮೊದಲಿಗೆ ಮೀನರೂಪ. ಅವತಾರಗಳು ಕಂಡ ಕಾಲಕ್ರಮ ಹಿಂದುಮುಂದಿದೆ. ಆದರೂ ಉಪಾಸನೆಗೆ ಈ ಕ್ರಮ ಚೆನ್ನೆಂದು ಹಿರಿಯರ ನಿಚ್ಚಳ ನಿಲುವು.

ವೇದ-ಸಿದ್ಧಮಣಿ-ತೋಷ್ಯಣು-ಭಾವಂ
ಮೋದ-ದಾಯಿ ಮಹತೋಽಪಿ ಮಹತ್ವಂ |
ಬಿಭ್ರತಂ ಪ್ರಥಯಿತುಂ ಮನವೇ ತ್ವಾಂ
ಮೀನತಾಂ ಶರಣಯಾಮಿ ಭವಂತಂ ||1||

ಕುಂದಿಲ್ಲದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಕಳಿತ ಸಂಗತಿ; ಹಿಗ್ಗು ನೀಡುವ ನೀನು ಕಿರಿದಕ್ಕೂ ಕಿರಿಯ, ಹಿರಿದಕ್ಕೂ ಹಿರಿಮೈಯ್ಯ ತೊಟ್ಟವನು ಎಂದು ಇದನ್ನು ನೀ ವೈವಸ್ವತಮನುವಿಗೆ ತೋರಲು ಮೀನರೂಪವನ್ನು ಹೊತ್ತೆ. ಮನ್ನಣೆಗೆ ತಕ್ಕ ನಿನ್ನನ್ನು ಶರಣು ಹೊಂದಿದ್ದೇನೆ.

ಮೀನದ ಬಗೆಗೆ ಎರಡು ಕಥೆಗಳಿವೆ. ಮಾತಿನೊಡೆಯನಿಗೂ ಒಮ್ಮೆ ಮಾತು ನಿಂತಿತು. ಆಗ ಮರಳಿ ವೇದಗಳ ತಂದಿತ್ತ ಮೀನ ನೆನಪಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮನ್ವಂತರಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೈವಸ್ವತಮನುವಿಗೆ ದಿಕ್ಕುತೋರಿದ್ದು ಇದೇ ಮೀನರೂಪ. ಇಲ್ಲಿ ಮನುವಿನ ಕಥೆ ಮೊದಲು ಬಂದಿದೆ.

ಸತ್ಯವ್ರತಚಕ್ರವರ್ತಿ. ಸಂಧ್ಯೆಯ ಹೊತ್ತು. ಹರಿವ ನೀರ ಬಳಿ ಜಗದೊಡೆಯನ ವಂದಿಸಲು ನಿಂದಿದ್ದ. ಕೈ ಎತ್ತಿ ಅರ್ಘ್ಯ ನೀಡುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲೊಂದು ಪುಟ್ಟಮೀನು 'ಕಾಪಿಡು' ಎಂಬಂತೆ ದೊರೆಯ ದಿಟ್ಟಿಸಿತು. ಕೈ ತುಂಬಿದ್ದ ಮೀನನ್ನು ದೊನ್ನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟ. ಮತ್ತೆ ಬೆಳೆಯಿತು. ದೊಡ್ಡ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿದ. ಸಾಲಿಲ್ಲ. ಕೊಳ, ನದಿ, ಸಮುದ್ರ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತುಂಬಿ ನಿಂತಿತು. ಸಮುದ್ರಕ್ಕೂ ಮೇರೆ ಇದೆ. ಮೀನು ಮೇರೆ ಮೀರಿತು. ತಾನು ಕಾಪಿಡುವೆನೆಂದು ಹೊರಟ ಅರಸನಿಗೆ ಮೀನು ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಯಿತು. ಉತ್ತರವೂ ಹೊಳೆಯಿತು. ತನ್ನ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯ ಮಿತಿಯೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಭಗವಂತನನ್ನು ಹಾಡಿ ಹೊಗಳಿದ. ಮರಳಿ ದೇವನಿಂದ ತಿಳಿವು ಪಡೆದ. "ಶೀಲಂ ವೃತ್ತಂ ಫಲಂ ಶ್ರುತಂ" ಕೇಳಿದ್ದು ಹಣ್ಣಾಗುವುದು ಒಳಹೊರಗಣ ನಡೆ ಬಿಳುಪಾದಾಗ. ತಪಿಸಿದ ದೊರೆ ಹಣ್ಣಾದ. ಮೀನ ಮತ್ತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು "ಬೀಜಗಳ ಕೂಡಿಡು. ಮುಂದಿನ ಯುಗಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವೆನು"ಎಂದ. ಕಾದ ರಾಜನ ಹಡಗನ್ನು ಮೀನಿನ ಕೋಡು ಪ್ರಳಯದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿತು. ಮುಂದೆ ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರಾಧಿಪನಾದ. 'ಕಿಮುಲಭ್ಯಂ ಭಗವತಿ ಪ್ರಸನ್ನೇ ಶ್ರೀನಿಕೇತನೇ' - ಜಗದ ದೊರೆಯ ಮೋರೆ ಅಗಲವಾದಾಗ ಸಿಗದ್ದೇನಿದೆ?

ನಾ ನಿನ್ನವನೆಂದಾಗ ತನ್ನನ್ನೇ ನೀಡುವಾತನ ಕರುಣೆಗೆ ಮೇರೆ ಇದೆಯೇ? ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಸಿಕ್ಕ ಮೀನು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ದೊಡ್ಡದು ಚಿಕ್ಕದೂ ಹೌದು. ಚಿಕ್ಕದು ದೊಡ್ಡದೂ ಆಹುದು. 'ಮಹದ್ವೀರ್ಘವದ್ ಹ್ರಸ್ವಪರಿಮಂಡಲಾಭ್ಯಾಮ್'(ಬ್ರ.ಸೂ.) ಎಂಬ ಸಾಪೇಕ್ಷವಾದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಎದ್ದುಕಂಡ ವಿಚಾರ. ಇದ್ದ ಗೆರೆ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿಸಲು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಗರೆ

ಎಳೆದರಾಯಿತು. ಚಿಕ್ಕದಾಗಿರುವಾಗಲೇ ದೊಡ್ಡದಾಗಿಯೂ ಕಂಡ ರೂಪವೊಂದಿದ್ದರೆ ಅದು ಪರಮಶಕ್ತಿ. ಅದೇ 'ಅಣೋರಣೀಯಾನ್, ಮಹತೋಮಹೀಯಾನ್' 'ಅಣುಬೃಹತ್ ಕೃಶಸ್ಥೂಲಃ' 'ಗುಣಭೃತ್ ನಿರ್ಗುಣೋ ಮಹಾನ್'.

ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಗುಣಗಳಿಂದಭರಿತನಾದವನೆಸತ್ವರಜಸ್ ತಮೋಗುಣಗಳನ್ನಂಟಿಸಿ- ಕೊಳ್ಳದವನು. ಅಣೀಯಾನ್ ಎನಿಸಿದ ಜೀವನಲ್ಲೂ, ಮಹೀಯಾನ್ ಎನಿಸಿದ ಆಗಸದಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಿಂತ ರೂಪ ಇವನದು.

‘ಚರಮಸ್ತು ವಿಶೇಷಾಣಾಂ ಅನೇಕಾಽಸಂಯುತತ್ವಯಃ |

ಪರಮಾಣುಃ ಸವಿಜ್ಞೇಯಃ ಸೃಣಾಂ ಐಕ್ಯಭ್ರಮೋ ಯತಃ || 3-11-1

ಪರಮಾಣುವಿನ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಮಾತು. ಮಣ್ಣಿನ ಕಣಗಳ ಸೀಳಿ ಕೊನೆಗೆ ಸಿಗುವ ಭಾಗ ಪರಮಾಣು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಅಂಶಗಳು ಸೇರಿರುತ್ತವೆ. ಸೀಳಲು ಬರದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಕಣಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಅಂಶವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸೀಳಲು ಬರದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಈ ಪರಮಾಣುವಿನಲ್ಲಿ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿ ಭಗವಂತನಿರುವನು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವೆನಿಸಿದ ಜೀವದಲ್ಲಿಯೂ ಭಗವಂತ ನೆಲೆಸಿಹನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು 'ಅಣೋರಣೀಯಾನ್'.

‘ಸತ ಏವ ಪದಾರ್ಥಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಾವಸ್ಥಿತಸ್ಯ ಯತ್ | ಕೈವಲ್ಯಂ ಪರಮ ಮಹಾನವಿಶೇಷೋ ನಿರಂತರಃ |’ - ಕಾಲಾಕಾಶಗಳಿಗಿರುವ ಪರಮ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ದೇವರನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಾ ಈ ಮಾತು ಹೊರಟಿದೆ. ಎಲ್ಲದಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡವನು ಎಂದರೆ ವಸ್ತುವಿನೊಳಗಿರುವ ರೂಪಕ್ಕಿಂತ ಹೊರತಾದದ್ದು. ಜಗತ್ತನ್ನು ಆವರಿಸಿದ ಆವರಕಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿದವನು. ಜಗತ್ತನ್ನು ತೋರಲು ತೆರೆದುಕೊಂಡ ರೂಪವೂ ಅಲ್ಲ ಇದು. ಲೋಕದ ಯಾವ ನಂಟೂ ಇಲ್ಲ ಇದಕ್ಕೆ. ಮಧ್ಯೆ ತಡೆ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಆಚೆ ಇರುವ, ಕೊನೆ ಇರದ ರೂಪ ಆತನದು. ಹೀಗೆ ದೇಶಕಾಲಗಳೂ ಇವೆ. ಈ ದೇಶಕಾಲಗಳ ನಿಯಾಮಕರೂಪ 'ಪರಮ ಮಹಾನ್'. ಇವೆರಡೆ ನಂಟಿಲ್ಲದ ರೂಪವೂ ಒಂದಿದೆ - 'ಮಹತೋಮಹೀಯಾನ್'.

‘ಮೋದದಾಯಿ’ ಎಂದು ಭಗವಂತನ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹೂವಿನಂತೆ ಜೀವ ಆರಳುತ್ತದೆ. ಮುದುಡುತ್ತದೆ. ಆರಳಿದರೆ ಆನಂದ. ಎದೆಯುಬ್ಬಿ ಬಂತು ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಮುದುಡಿದರೆ ದುಃಖ. ಎದೆ ಹಿಂಡಿದಂತಾಯಿತು ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. ದೇವರು ಹೃತ್ಕಮಲವನ್ನು ಅರಳಿಸುವ ನೇಸರ. ಆ ನೇಸರ ಹೃದಯದಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ಉದಿಸಿದರೆ ಮತ್ತೆ ನೋವಿಲ್ಲ. ಸುತ್ತಾಟವಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮಗಳ ಕೊಂಡಿ ಕಳಚುತ್ತಾ ಬದುಕು ಪೂರ್ಣಾನಂದದಡೆಗೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ.

‘ಅಜ್ಞಾನಾಂ ಜ್ಞಾನದೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಜ್ಞಾನಿನಾಂ ಮೋಕ್ಷದಶ್ಚ ಸಃ |

ಆನಂದದಶ್ಚ ಮುಕ್ತಾನಾಂ’

ತಿಳಿಯದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ, ತಿಳಿದವನನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತಾನೆ, ಬಿಡುಗಡೆಯಾದವನಿಗೆ ಮುದ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ತಿಳಿದವನ ಮೀನಿನ ರೂಪಕ್ಕೆ ಶರಣು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.

ವೇದ-ವಿಪ್ಲವ-ಕೃತಂ ವಿಧಿ ಚಾಡ್ಯಂ
ಹಂತ ಹಂತಮದಧಾಜ್ಜಲ-ಜನ್ಮ |
ಮೀನ-ಭಾವನ-ಭರಣ ತತೋ ಮೇ
ವಿಸ್ತೇಣಿಹಿ ವಿಮಲಂ ಪ್ರತಿ-ಬೋಧಮ್ ||2||

ವೇದದ ತಿರುಳು ಮರೆಯಾದಾಗ ನಾಲ್ಕೊಂಟಿಗಿಂತಿದ್ದ ಕ್ಷಣದ ಎಚ್ಚರತಪ್ಪುವಿಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಆಹಾ! ನೀರಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟಿ ಬದುಕುವ ಮೀನಿನ ರೂಪವ ತೊಟ್ಟೆ. ಎಲ್ಲೆಡೆ ಆವರಿಸಿರುವ ನೀನು ಹರಡುವಂತೆ ಮಾಡು ನನ್ನ ತಿಳಿಯಾದ ತಿಳಿವನ್ನು.

ಇದು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆರಂಭದ ಕಥೆ. ಜೀವಲೋಕದ ಕೊನೆಯ ಬೆಳಕುಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ನಾಲ್ಕೊಂಟಿಗಿನ ಕುಂದಿಲ್ಲ. ನಮಗಾಗಿಗೂ ಕಾಣಿಸಿಗದು. ಆದರೆ, 31,104,000 ಕೋಟಿ ವರ್ಷದ ಆಯುರ್ಮಾನದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕೈದುಬಾರಿ ಎಚ್ಚರತಪ್ಪುವಿಕೆ ಇದೆ. ಸುಟ್ಟ ಬಟ್ಟೆಯೂ ಮುಟ್ಟದಿದ್ದಾಗ ನೆಟ್ಟಗೆ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಪಂಚಭೂತಗಳ ನಂಟು ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಇದೆ. ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಭಗವದಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ಆಕಳಿಕೆ, ಸುಸ್ತು, ಮರೆವು ಕಾಲದ ಸಣ್ಣ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಮರೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೊಂದು ಕಾಲ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಹೋಯಿತು. ಅಡಗಿದ್ದರೂಪ ಹೊಸದಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾಂದಿಯಾಯಿತು. 'ಸೋಮ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕುದುರೆ ತಲೆಯ ರಕ್ಕಸನಿದ್ದ. 'ಹಯಗ್ರೀವ' ನೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸದಾ ಎಚ್ಚರದ ನಾಲ್ಕೊಂಟಿಗಿನ ಸಣ್ಣ ತೂಕಡಿಕೆಗೆ ಈ ರಕ್ಕಸ ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೇ ವೇದ ಕಳುವಾಯಿತು. ಯಾವಾಗಲೂ ತೂಕಡಿಸುವ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಉಳಿದೀತು ವೇದ. ಕಳವನ್ನು ನೀರಲ್ಲಡಗಿಸಿದ. ಕಣ್ಣು ಮಿಟುಕಿಸದ ಮೀನನಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿ ಬಂದ. ಕಟ್ಟೆಚ್ಚರದ ಕುರುಹು ರೆಪ್ಪೆ ಇಲ್ಲದ ಮೀನು. ರಕ್ಕಸನೊಡನೆ ಹೋರಿದ. ಕೊಂಡ ಕೂಡ. ವೇದವ ತಂದು ಲೋಕಕೊಪ್ಪಿಸಿದ.

ಇಲ್ಲಿ ಕಳವಾದುದೇನು? ಪುಸ್ತಕವೇ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಸಿಗದೆ ಕಥೆ ಅಪೂರ್ಣ- ವಾಗುತ್ತದೆ. ಮರೆಯಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದಿಡುವ ಯೋಚನೆ ಇತ್ತೀಚಿನದು. ಪುಸ್ತಕದ ಕಲ್ಪನೆ ಹೊಸದಲ್ಲ. "ವ್ಯಾಖ್ಯಾಮುದ್ರಾಂ ಕರಸರಸಿಜೈಃ ಪುಸ್ತಕಂ ಶಂಖ-ಚಕ್ರೇ" ಎಂದು ಹಯಗ್ರೀವನನ್ನು ತುತಿಸುವಾಗ ಆ ಹೊತ್ತಿಗೂ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇತ್ತು ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಧೈಯರೂಪವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವಾಗ ಪುಸ್ತಕವೆಂದರೆ ವೇದಾಭಿ-ಮಾನಿಗಳನ್ನೇ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಆದರೆ, ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದಲೇ ಶ್ರುತಿ-ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದು, ಕೇಳಿ ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೇಳುವ ಪದ್ಧತಿ-ಯಿಂದಲೇ ವೇದಗಳಿಗೆ ಶ್ರುತಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. 'ಶ್ರುತತ್ವಾತ್ ಶ್ರುತಿನಾಮಸೌ'

‘ಅಭ್ಯಾಸಾದಾಮ್ನಾಯಃ’. ನಾಲ್ಕೊಗನಿಗೆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬೇಡ. ಇಲ್ಲದ ಹೊತ್ತಿಗೆಯ ಹೊತ್ತು ಹೋದದ್ದು ಹೇಗೆ? ವೇದ ಎಂದರೆ ವೇದಾಭಿಮಾನಿಗಳೂ ಹೌದು. ರಿಕ್ಷಾದ ಒಡೆಯನನ್ನು ‘ರಿಕ್ಷಾ’ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದಿಲ್ಲವೇ? ತರಕಾರಿಯ ಬಂಡಿಯವನನ್ನು ‘ತರಕಾರಿ’ ಎಂದು ಕೂಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ‘ಶಾಲೆ ಬಿಟ್ಟಿತು’ ಎಂದರೆ ಶಾಲೆಯಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ಹೊರಟರು ಎಂದರ್ಥ ಅಲ್ಲವೇ? ‘ಭೋಜನಶಾಲೆ ಎದ್ದಿತು’ ಎಂದರೆ ಊಟ ಮುಗಿಸಿದವರು ಎದ್ದರು ಎಂದಲ್ಲವೇ? ನಮ್ಮ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಮಾತು ಕಲಿಸಿದ ದೊಡ್ಡವರು ಮಾತಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ರಕ್ಕಸ ತನ್ನ ತಪೋಬಲದಿಂದ ಹೊತ್ತೊಯ್ದದ್ದು ವೇದಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳನ್ನು.

ಇಡೀಯ ಲೋಕ ನಾಲ್ಕೊಗನ ಮೈ. ಅಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುವ ಕಲಿಸುವ ಸಾಧಕವರ್ಗ ಇದೆ. ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ವೇದದ ಅರ್ಥ ಹೊಳೆಯದಾಯಿತು. ವೇದಾಭಿಮಾನಿಗಳಲ್ಲದೆ ತಪ್ಪು ಹೊಳೆಯಿತು. ಲೋಕದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕೆಟ್ಟಿತು. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಮುನಿಗಳು ದೇವರ ಮೊರೆ ಹೊಕ್ಕರು. ಮತ್ಸ್ಯನಾಗಿ ಬಂದ ದೇವರು ಅಡಗಿಸಿದ್ದ ವೇದವ ಮರಳಿ ತಂದನು.

ನಮ್ಮ ಮನದ ತೂಕಡಿಕೆಯ ಕಳೆದು ವೇದಾರ್ಥವ ಹೊಳೆಸಲಿ ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ‘ಮದಂ ತ್ಸ್ಯತೀತಿ ಮತ್ಸ್ಯಃ’. ಕೊಳದ ಕೊಳೆಯನ್ನು ಕಳೆಯುವ ರೂಪ. ಸಂಸಾರದ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಕೊಳೆಯ ಕಳೆಯಬೇಕಯ್ಯ ಎಂಬುದೂ ಇಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಯಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಮೀನು ನೀರಿನ ಪ್ರತೀಕ. ನಮ್ಮ ಬೆಳಗು ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುವುದೇ ನೀರಿನಿಂದ. ಕೊಳೆಯನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಶುಚಿಯಾಗುತ್ತೇವೆ. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಎದ್ದೊಡನೆ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ರೂಪವೂ ಹೌದು.

ಗಾಯತ್ರಿಯ ಮೊದಲ ಪದವನ್ನೂ ಮೀನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ‘ತತ್’ಎಂದರೆ ‘ತತ’ ವಿಸ್ತಾರವಾದದ್ದು. ‘ತನು ವಿಸ್ತಾರೇ’. ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡು ಮೀನು ರಾಜನನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿತು. ಗಾಯತ್ರೀ ವೇದಮಾತೆ. ವಿಸ್ತೃತಗೊಂಡ ಭಗವಂತನ ರೂಪಗಳ ನೂರಾರು ಅರ್ಥಗಳ ಹೊತ್ತು ನಿಂತಿದೆಯಾದ್ದರಿಂದ. ಚಂಚಲವಾದ ಮನೋಮೀನವೂ ಕೂಡ ವೇದವನ್ನು ಹೊರಬಲ್ಲದು ಎಂಬ ಸೂಚನೆಯೂ ಇದೆ. ಹೀಗೆ ಮೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಭಕ್ತಿಯ ನೀರಲ್ಲಿ ಮೀಯಿಸಿ ತಿಳಿವ ತುಂಬಿಸಲಿ.

ಆತ್ಮನೈವ ಕಮಲೇನ ವಿತನ್ವನ್

ಮಂದರೇ ನಾ ಚ ಭವಾನರಣೀ ದ್ವೇ |

ಮಂಥತೋಽಕೃತ-ಹಲಾಹಲ-ವಹ್ನಿಂ

ಹೋತುಮಿಂದ್ರ-ರಿಪು-ವೃಂದ-ಹವೀಂಷಿ ||3||

ನೀನೆ ಆಮೆಯ ರೂಪದಿಂದ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಮಂದರವ ಹೊತ್ತೆ. ನಿನ್ನದಾದ ಮರದ ಕೊರಡುಗಳೆರಡನಿಟ್ಟು ಕಡೆದೆ. ಗರ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಮೇಲೆದ್ದಿತು. ಆಹುತಿಯನಿತ್ತೆ

ಇಂದ್ರ - ನೆದುರಾಳಿಗಳಿಗಾದ ರಕ್ಕಸರ ಗುಂಪೆಂಬ ಬಲಿಯನ್ನು.

ಉಪಾಸನೆಯ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆಮೆ ಎರಡನೆಯ ರೂಪ. ನೀರಲ್ಲಿದ್ದು ಮೇಲೆ ಓಡಾಡುವ ಪ್ರಾಣಿ. ಸಮುದ್ರಮಥನದ ಕಥೆ. ಯಜ್ಞವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಕೂರ್ಮ ಮತ್ತು ಮಂದರದೊಳಗಿನ ಅಜಿತರೂಪ ಬೆಂಕಿಯ ಹುಟ್ಟಿಸಬೇಕಾದ ಎರಡು ಅರಣಿಗಳು. ಹುಟ್ಟಿದ ಹಾಲಾಹಲವೇ ಬೆಂಕಿ. ಮೊದಲು ಹೆಗ್ಗುಳಿಕೆಗಾಗಿ ಹಿಡಿದ ವಾಸುಕಿಯ ಬಾಯಿ ಉಗುಳಿದ ವಿಷವನ್ನು ರಕ್ಕಸರು ತಾಳದಾದರು. ಜೊತೆಗೆ ಕಡೆದಾಗ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಚಿಮ್ಮಿದ ಕಾಲಕೂಟಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದರು. ಬಲಿ ಎಂದರೆ ನಿವೇದಿಸುವ ವಸ್ತು ಎಂದರ್ಥ. ಉಳಿದ ದೇವಾಸುರರ ಗಣ ಅಮೃತ ಬರುವವರೆಗೂ ಮಥಿಸಿತು. ಅಮೃತ ಕಸಿದ ತಪ್ಪಿಗೆ ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಏನೂ ಸಿಗದಾಯಿತು. ಮಥನಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ದೈತ್ಯರು ಬಲಿಯಾದರು. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಯಜ್ಞವನ್ನಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುವ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಾಯಂ ಲೋಕೋಸ್ತುಯಜ್ಞಸ್ಯ |

ಯಜ್ಞಾರ್ಥಾತ್ ಕರ್ಮಣೋಽನ್ಯತ್ರ ಲೋಕೋಽಯಂ ಕರ್ಮಬಂಧನಃ |

ದೇವಪೂಜಾರೂಪವಾದ ಯಜ್ಞಮಾಡದವನಿಗೆ ಲೋಕವಿಲ್ಲ. ತಿಳಿವಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮಗಳ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಇಲ್ಲ.

ಸಮುದ್ರಮಥನ ನಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಮಂದರನ್ನು ಮರುಳು ಮಾಡುವ ಮಂದರ ಮನಸ್ಸು. ಓದಿಗೆ ತೊಡಗಿದಾಗ ಜಾರುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಇಲ್ಲಿ ಹಗ್ಗ. ಸರಿತಪ್ಪುಗಳ ವಿಮರ್ಶೆಯೇ ದೇವದಾನವರು. 'ಅವಿದ್ಯೆಯಾ ಮೃತ್ಯುಂ ತೀರ್ತ್ವಾ ವಿದ್ಯಯಾಽಮೃತಮಶ್ನುತೇ' - ಜಾರಿಬೀಳುವ ಜಾಗ ತಿಳಿದು ಕಾಲಿಡದೆ, ಜಾರದ ಜಾಗ ತಿಳಿದು ಮುನ್ನಡೆಯಬೇಕು. ಓದು ಜಾರದಂತೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಬುನಾದಿಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೂರ್ಮ ಬೇಕು. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಲು ಅಜಿತ ಬೇಕು. ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮಥಿಸಬೇಕು. ಹಠ ಹಿಡಿದು ಓದಬೇಕು. ಆಗ ವಿಷ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಗೊಂದಲ ತಪ್ಪುವಿಳುವಳಿಕೆಯ ವಿಷವದು. ಆಗ ಪ್ರಾಣನ ಜೊತೆಗೆ ಮನೋಮಾನಿ ಶಿವ ಬರಬೇಕು. ಗುರುಗಳು ಸಿಗಬೇಕು. ಗೊಂದಲಗಳ ತಿಳಿಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯ ತುಂಬಬೇಕು. ಮತ್ತೆ ಮಥನ. ಮತ್ತೆ ಅಧ್ಯಯನ. ಮತ್ತೆ ಮಥನ. ಮುತ್ತುರತ್ನಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಉಡುಗೊರೆಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಆನೆ ಕುದುರೆಗಳು ಏಳುತ್ತವೆ. ವಾಹನಗಳ ಮೇಲೆ ಓಡಾಡುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆಪ್ತರೆಯರು ಬಳುಕುತ್ತಾರೆ. ಓದಿದವನ ಮಾತಿಗೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಮರುಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇವನತ್ತ ವಾಲುತ್ತಾರೆ. ಚಂದಿರ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಕಾಂತಿ ವರ್ಚಸ್ಸು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳು ಕಣ್ಣಿಡುತ್ತಾರೆ. ಕಾಲಿಡುವಡೆ ಹೂ ಹಾಸುವ, ಅಂದಿದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಜೈ ಎನ್ನುವ ಅಭಿಮಾನಿವರ್ಗ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಸಂಪತ್ತು ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟಾಗಬೇಕಾದರೆ ಮಥಿಸುತ್ತಲೇ ಇರಬೇಕು. ಓದು ನಿಂತಿರೋ ತಲೆ ಕೆಟ್ಟಿತು. ಎಲ್ಲ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು

ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ತಾಳೆಗೆಡದ, ಆವೇಶಕ್ಕೊಳಗಾಗದ ಓದು ಮುಂದುವರೆದರೆ ಸರಿಯಾದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಅನುಭವಾಮೃತ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಧನ್ಯಂತರಿ ಅಜ್ಞಾನದ ರೋಗವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ತಿಳಿವಿನ ಸುಧೆ ದಕ್ಕುವಂತೆ ಮೋಹಿನೀ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾಳೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಸಮುದ್ರಮಥನದ ಕಥನದ ಗುಟ್ಟು.

ಗಾಯತ್ರಿಯ 'ಸವಿತುಃ' ಎನ್ನುವ ಪದ ಕೂರ್ಮನನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ಸವಿತಾ - ಹೊರಗೆಡಹುವವನು. ಲೋಕವನ್ನು ಹೆರುವವನೂ ಹೌದು. ಸೂರ್ಯನೊಳಗೆ ನಿಂತು ಮಳೆಗರೆವವನು ಕೂಡ. 'ಕೂರ್ಮೋಽಂಗಾನೀವ ಸರ್ವಶಃ' - ಆಮೆ ಬೇಕಾದಾಗ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಹೊರಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅಪಾಯ ಎದುರಾದಾಗ ಒಳಗೆ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಕೂರ್ಮ ನಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಗೆಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ವಿಷಯಪದಾರ್ಥಗಳ ಬಲಿಹಾಕಬೇಕು. ಮತ್ಸ್ಯನಿಂದ ಶುಚಿಗೊಂಡು ದೇವರಕೋಣೆಗೆ ಬಂದು ಕೂಡುತ್ತೇವೆ. ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕೂಡುವುದು ಧ್ಯಾನದ ಅಟ್ಟಣೆಗಾಗಿ. ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕೂರ್ಮನಿರುತ್ತಾನೆ. ಮೂಲಾಧಾರ ಶಕ್ತಿ ಸೋರದಂತೆ ತಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಿಷ್ಣುಕೂರ್ಮ ವಾಯುಕೂರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಭಗವಂತನ ಪೀಠವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ. ನಾವು ಕೂಡುವಾಗಲೂ ಆಮೆ ಆಕಾರದ ಮಣೆ ಇರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಬೇರೆಡೆಗೆ ಸಾಗದಿರಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಜಪ, ಪೂಜೆ, ಓದು, ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕು.

ದೇವರನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು ಸುಲಭ. ಪೂಜಿಸಬೇಕೆಂಬ ಭಾವ ಬೇಕು ಅಷ್ಟೆ.

ದ್ರವ್ಯಯಜ್ಞಾಸ್ತಪೋಯಜ್ಞಾಯೋಗಯಜ್ಞಾಸ್ತಥಾಪರೇ |

ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞಾಶ್ಚ ಯತಯಃ ಸಂಶಿತವ್ರತಾಃ ||

ಅಪಾನೇ ಜುಹ್ವತಿ ಪ್ರಾಣಂ ಪ್ರಾಣೇಽಪಾನಂ ತಥಾಪರೇ |

ಪ್ರಾಣಾಪಾನಗತೀರುದ್ಧಾ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಪರಾಯಣಾಃ ||

ಅಪರೇ ನಿಯತಾಹಾರಾಃ ಪ್ರಾಣಾನ್ ಪ್ರಾಣೇಷು ಜುಹ್ವತಿ

ಸರ್ವೇಽಪ್ಯೇತೇ ಯಜ್ಞವಿದಃ ಯಜ್ಞಕ್ಷಪಿತಕಲ್ಮಷಾಃ ||

ಬೆಂಕಿಗೆ ನೀಡುವುದು, ಬೇರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಕೈ ಎತ್ತಿ ಕೊಡುವುದು, ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಮನ ನೆಡುವುದು, ತನಗೆ ತಾನೇ ಪಾಠ ಮಾಡುವುದು, ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹೇಳುವುದು, ವ್ರತಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಡುವುದು, ಉಸಿರು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಬಿಡುವುದು, ಎರಡನ್ನೂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಒಳಗೆ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ವಾಯುವನ್ನು ನೆನೆಯುವುದು, ಹಿತಮಿತವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಕೊಡುವುದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಉಣುವುದು - ಇವೆಲ್ಲವೂ ದೇವನಿಗೊಪ್ಪಿಸುವ ಪೂಜೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ತಿಳಿದು ಪೂಜಿಸುವವರು ಕೊಳೆಗಳ ಕಳಚಿಕೊಂಡು ಶುಚಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಬಿಡುಗಡೆಯ ದಾರಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಶಬ್ದ, ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪ, ರಸ, ಗಂಧಗಳೆಂಬ ವಸ್ತುಗಳು ಹವಿಸ್ಸು; ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು, ಜೀವಗಳೆಂಬ ಅಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ನಾರಾಯಣನಿಗೆ

ಇದು ಅರ್ಪಣೆ ಎಂದು ಸಾಧಕ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಕೂರ್ಮ ಕರ್ಮ ನೀಗಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆದಿಸೂಕರ ಧರೋದ್ಧರಣಂ ತೇ
ಸಿಂಧು-ಬಂಧು-ಜಠರಾತ್ ಶ್ರುತಿ-ಗೀತಮ್ |
ಮಾದೃಶಾಂ ಭವ-ಪಯೋಧಿ-ಗತಾನಾಂ
ರಕ್ಷಣೇ ಪರಿಚಯಂ ತದವೈಮಃ ||4||

ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೊದಲಿಗೆ ಹೊರತಂದವನೇ ! ಭುವಿಯನ್ನೆತ್ತಿದೆ ನೀ, ನದಿಗಳ ನೆಲೆಯಾದ ಕಡಲಿನ ಒಡಲಿನಿಂದ ಎಂದು ಕೇಳಿಕೇಳಿ ಬಂದ ಮಾತುಗಳು ಹಾಡುತ್ತಿವೆ. ನನ್ನಂತಹ ಸಂಸಾರಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದವರ ಎತ್ತಲೆಂದೇ ನೀನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಅಭ್ಯಾಸವೆಂದು ತಿಳಿವೆವು.

ಪೂರ್ಣ-ಚಂದ್ರ-ಗತ-ಲಕ್ಷಣ-ರೇಖಾ
ಲಕ್ಷಿತಾ ಯದಿ ತದೈಕಕಲಾಯಾಮ್ |
ಸಂಪ್ರಿತೇಂದು-ಮಣಿ-ದಂಷ್ಟ್ರ-ಧರಂ ಸ್ಯಾತ್
ಸೋಪಮಾ ಭವತಿ ಸೂಕರ-ರೂಪ ||5||

ತುಂಬು ತಂಗದಿರನಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರದಂತೆ ಶೋಭಿಸುವ ಧರಣಿಯನ್ನು ಬಿದಿಗೆಚಂದಿರನ ಒಂದು ಕಲೆಯಂತಿರುವ ಕೋರೆಡಾಡೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸುತಿದೆ ನೀ ಓ ಸೂಕರರೂಪನೇ !

ವರಾಹ ಮೂರನೆಯದು. ನೀರು ಬಿಟ್ಟು ಮೇಲೆ ಬಂದಿತು. ವರಾಹ ಎರಡಿದೆ. ಸತ್ತ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷರೂ ಇಬ್ಬರಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮಲೂ ಇಬ್ಬರು ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷರಿದ್ದಾರೆ. ಹೊರಗಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದರೂ ಒಳಗಣ್ಣು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ತಾನಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದ ವಸ್ತುವನ್ನು ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನು ಆದಿಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷ. ತಾನು ಬಯಸಿ, ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಿಸಿಕೊಂಡು ದರೋಡೆಮಾಡುವವ ಎರಡನೇ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷ. ಅಂತಹ ರಕ್ಕಸರಿಬ್ಬರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಆದಿವರಾಹ ಮತ್ತು ಶ್ವೇತವರಾಹ ಇಬ್ಬರನ್ನು ಲೋಕ ಬೇಡಿತು. ಮೊದಲನೆಯದು ತಾನಾಗಿ ಭೂಮಿ ಕಕ್ಷೆ ಕಳಚಿ ಬಿದ್ದಾಗ ಭೂಮಿಯ ಎತ್ತಿದ ರೂಪ. ಆಗ ತಡೆದ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನ ಕನ್ನಿಗೆ ಬಾರಿಸಿ ಕೊಂದ. ಯಜ್ಞದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮೈ ಕೊಡವಿ ಕೊಟ್ಟ. ಮಂತ್ರಗಳು, ಋತ್ವಿಜರು, ಕುಂಡ, ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಇಟ್ಟಿಗೆ, ಸಮಿಧೆ, ಸ್ತುಕ್, ಸ್ತುವ, ತುಪ್ಪ, ಹವಿಸ್ಸು, ದರ್ಭೆ ಎಲ್ಲವೂ ವರಾಹನ ಮೈಯ್ಯ ರೋಮದಿಂದಲೇ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಹಾಗಾಗಿ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯನ್ನೊದಗಿಸಿದ ಭೂವರಾಹನನ್ನು ಮರೆಯದೆ ಚಿಂತಿಸಬೇಕು. ಕಳೆದ ಭೂಮಿಯ ಮರಳಿ ಪಡೆಯಲು, ಹೊಸತು ಪಡೆದು ಮನೆಯ

ಕಟ್ಟಲು ಭೂವರಾಹನನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ತಮ್ಮ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷ ಭೂಮಿಯ ಕಕ್ಷೆ ಕಳಚಿದ. ಮತ್ತೆ ವರಾಹ ಎದುರಾದ. ದಾಡೆಯಿಂದ ಎದೆ ತಿವಿದು ಕೊಂದ. ಭೂದೇವಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹೊತ್ತು ತಂದ. ದಾಡೆಗಳಿರುವ ವರಾಹ ಭೂಮಿಯ ಹೊತ್ತಿರುವ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ ಗೋಳಾಕಾರವಾಗಿದೆ. ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯದಲ್ಲೂ ಭೂಗೋಳಶಬ್ದ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಭೂಮಿ ಚಪ್ಪಟೆಯಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಭ್ರಮೆ ಇತ್ತು ಎಂದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರು ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕುತ್ತರ ವರಾಹಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ಭೂಗೋಳಶಬ್ದ. ಸಾವಿರಾರು ವರುಷಗಳಿಗಿಂತ ಮೊದಲೇ ಈ ಸತ್ಯ ನಮ್ಮ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಆಗ ಇನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮದೇಶಗಳೇ ಕಣ್ಣುಬಿಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನನುಕರಿಸುವ ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ವಿದ್ಯಾವಂತರ ಬಗ್ಗೆ ಕನಿಕರಪಡಬೇಕು ಅಷ್ಟೆ.

ನಾವು ಜಪ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಬಳಸುವ ಪಾತ್ರಗಳು ದೊರೆತದ್ದು ವರಾಹನಿಂದ. ಅವನಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳ ಯಜ್ಞವ್ರತಗಳ ಆಚರಿಸಿದರೆ ಮಂಗಳವಾಗುತ್ತದೆ. ಗಾಯತ್ರಿಯ 'ವರೇಣ್ಯ' ಮತ್ತು ವರಾಹ ಎಂಬ ಶಬ್ದ 'ಶ್ರೇಷ್ಠ' ಎಂಬ ಒಂದೇ ಅರ್ಥ ನೀಡುವ ಪದಗಳು. ಹಂದಿ ಎಂದೊಡನೆ ಮೂಗು-ಮುರಿಯಬೇಕಿಲ್ಲ. ಕೇರಿ ಶುದ್ಧಿಮಾಡಿ ಪರಿಸರ ಉಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆಂದೂ ಕೆಸರು ಅಂಟದು ಎಂಬ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಗಾಯತ್ರಿಯ ವರೇಣ್ಯಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಭವಕಡಲಿನಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸೋ ಎಂಬ ಬಿನ್ನಹ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ತಾವಕಂ ನರ-ಹರೇಽತಿ-ವಿರುದ್ಧಂ

ವೇಷ-ಧಾರಣಮಿದಂ ತನುತೇ ನಃ |

ಅತ್ಯಸಂಘಟಿತ ಕರ್ಮ ಚ ಕೃತ್ವಾ

ಪಾಲಯೇ ಪ್ರಣತಮಿತ್ಯುಪ-ದೇಶಮ್ ||6||

ನರನಾಗಿ ಮಿಗವಾಗಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕಂಡವನೇ ! ನಿನ್ನ ವಿರುದ್ಧವಾದ ರೂಪತೊಡುವಿಕೆಯು ನಮಗೆ ಆಗದ ಕೆಲವೆನಿಸುವಂಥವನೂ ಮಾಡಿ, ಪೊರೆವೆ ನಾ ಬಾಗಿಬಂದವರನು ಎಂಬ ಧೈರ್ಯತುಂಬುವ ಹೇಳಿಕೆ ನೀಡುತಿದೆ.

ದಾರಿತೋದರ-ಹಿರಣ್ಯಕ ಶತ್ರೋಃ-

ಆಂತ್ರ-ಮಾಲ್ಯ-ಕಲಿತಂ ತವ ರೂಪಮ್ |

ನಾರಸಿಂಹ ಕಲಯೇಽನನು-ಭೂತಂ

ಶಾರದಂ ಜಲ-ಧರಂ ಸಹ-ಶಂಪಮ್ ||7||

ಸೀಳಿಕೊಂದ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ಕರುಳಮಾಲೆಯನು ಕೊರಳೊಳು ಧರಿಸಿದ
ನಿನ್ನ ರೂಪವನು ನರಸಿಂಹನೇ ! ತಿಳಿಯುವೆ ಹಿಂದೆಂದೂ ಅರಿಯದ ಶರತ್ಕಾಲದ
ಗಿಡಿದ ಮೋಡದ ನಡುವೆ ಪೊಳೆವ ಮಿಂಚೆಂಬಂತೆ.

ಆತ್ಮ ಮಿಗವೂ ಅಲ್ಲ. ಇತ್ತ ನರನೂ ಅಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ವಿಚಿತ್ರರೂಪ. ನಂಬಿದವರಿಗೆ
ಇಂಬು ಇದ್ದೇ ಇದೆ ಎಂದು ಸಾಧಿಸಿದ ರೂಪ. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಇಟ್ಟ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು
ದೇವತೆಗಳು ಕಂಗಾಲಾದರು. ಇತ್ತೇ ಬಿಟ್ಟ ವರಗಳ ಹೊಕ್ಕಳಹುಟ್ಟ. ಆತನ ತಪಸ್ಸಿಗೆ
ಮೊದಲೇ ಲೋಕಸುಟ್ಟಿತ್ತು. ಈಗ ವರ ಸಿಕ್ಕ ಮೇಲೆ ಪೂರ್ತಿ ಕೆಟ್ಟಿತು. ಜಾತ್ಯತೀತ ಶಾಲೆಗಳು
ತಲೆ ಎತ್ತಿದವು. ದೇವರು, ಧರ್ಮ ಬೋಧಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಇಂದಿನ ಶಿಕ್ಷಣಪದ್ಧತಿಯ ಬೀಜ
ಆಂದೇ ನೆಟ್ಟಿತ್ತು. ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಅಲ್ಲೇ ಕಲಿತರೂ ಗರ್ಭಸಂಸ್ಕಾರ ಮರೆತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಪ್ಪ ಕರೆದ.
ಪಾಠ ಒಪ್ಪಿಸು ಎಂದ. ಮಗ ನರಹರಿ ಎಂದ. ಕೋಪ ನೆತ್ತಿಗೆರಿತು. ದೇವತೆಗಳ ಗೆದ್ದದ್ದೂ
ವ್ಯರ್ಥವೆನಿಸಿತು. ಹಲವು ಬಗೆಯಲಿ ಮಗನ ಕೊಲಿಸಲೆಣಿಸಿದ. ನೀರು, ಬೆಂಕಿ,
ಮುಳ್ಳು, ವಿಷ, ಆನೆ ತುಳಿತ, ಬೆಟ್ಟದಿಂದೆಸೆತ, ಸಮುದ್ರದ ಪ್ರಪಾತ - ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ
ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ ನಂಬಿದ ನರಹರಿ ಕಂಡ. ಮೊದಲೇ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿದ್ದ ರೂಪ ಭಕ್ತನ ಪಾಲಿಸಲು
ಕಂಬದಲಿ ಕಂಡಿತು. ನಾಲ್ಕೊಗನ ಮಾತೂ ಪಾಲಿಸಿತು. ಭಕ್ತನ ಬಿನ್ನೈಸೆಯನ್ನೂ
ಮೆಚ್ಚಿತು. ಪ್ರಾಣಿಯೂ ಅಲ್ಲದ ನರನೂ ಅಲ್ಲದ ನರಸಿಂಹನಾದ. ಮೇಲೂ ಕೆಳಗೂ
ಅಲ್ಲದ, ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಅಲ್ಲದ ಹೊಸ್ತಿಲಲಿ ಕುಳಿತ. ಹಗಲೂ ಅಲ್ಲದ ರಾತ್ರಿಯೂ
ಅಲ್ಲದ ಸಂಜೆ ಕಾಣಿಸಿದ. ಆಯುಧವಲ್ಲದ ಉಗುರಿನಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆ ಸೀಳಿದ. ಭೀಕರತೆಯು
ತೋರಿದ. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಹೆದರಿ ಸತ್ತ. 'ಭಯಕ್ತುತ್ ಭಯನಾಶನಃ' - ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ
ಭಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ತುತಿಸಿದ. ತಲೆ ನೇವರಿಸಿದ ದೇವ ಏನು ಬೇಕೆಂದ.
ಏನೂ ಕೇಳದಿರುವ ಮನಸು ಕೊಡು ಎಂದ ಪ್ರಹ್ಲಾದ. ದೈತ್ಯಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಯೂ
ಪರಮಭಕ್ತನಾದ. ದೇವರಿಗೆ ಕುಲ, ಜಾತಿ, ಮತ, ಸಿರಿತನ ಗಣನೆಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು
ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಾಯಿತು. 'ಸತ್ಯಂ ವಿಧಾತುಂ ನಿಜಭೃತ್ಯಭಾಷಿತಂ' - ನಿಜಭಕ್ತನಾದ
ನಾಲ್ಕೊಗನ ಮಾತುಳಿಸಲು ಈ ವೇಷ ತೊಟ್ಟ.

ಬಂದೆರಗಿದ ವಿಪತ್ತುಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ನೃಸಿಂಹನ ಚಿಂತಿಸಬೇಕು. 'ನೃಸಿಂಹಾದಿಕ-
ಮನ್ಯಚ್ಚ ದುರಿತಾದಿನಿವೃತ್ತಯೇ', 'ಅತ್ಯಸಂಘಟಿತಕರ್ಮ', 'ಆತಿವಿರುದ್ಧಂ ವೇಷ-
ಧಾರಿಣಂ' ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸುವ ಮೂಲಕ ನಂಬಿಕೆಯ ಬೇರನ್ನು ಆಳವಾಗಿ
ಬಿತ್ತುತ್ತಾರೆ. ತಿಳಿವನ್ನು ಸಹಿಸದ ಮಂದಿಗೆ ಭಯ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ರೂಪ. ತಿಳಿವನ್ನೇ ಬಯಸಿ
ಬಂದವರಿಗೆ ಅತಿಶಾಂತರೂಪ. ಕವಿಗಳಿಗೆ ನುಂಗಲಾಗದ ವರ್ಣನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿದೆ.
'ಶಾರದಂ ಜಲಧರಂ ಸಹಶಂಪಂ'

ಶರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗಸದಲ್ಲಿ ಬಿಳಿಮೋಡವೂ ಕಾಣಿಸಿಗದು. ಆದರೆ, ಆಗಲೇ
ಮಡುಗಟ್ಟಿದ ಕವ್ವುಮೋಡದ ನಡುವಿನ ಕೋಲ್ಲಿಂಚಿನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವೆ.

ಗಾಯತ್ರಿಯ 'ಭರ್ಗಃ' ಎನ್ನುವ ಪದ ನರಸಿಂಹನನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. 'ಭರ್ಜನಾದ್ ಭರ್ಗಃ' - ದುರುಳರ ಹುರಿಯುವವನು. ಭರಣಗಮನಕರ್ತೃವಾದವನು ನರಸಿಂಹ. ಜಗಕ್ಕೆ, ಮೈಗೆ ಬಿಸಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹೊತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಚಲನೆ ನೀಡಿ ಉಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂತಹ ನರಸಿಂಹಗ್ನಿಯನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವ ಮೂಲಕ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದಾಗ ಬರುವ ಕೆಟ್ಟ ಆಲೋಚನೆಗಳ ಕತ್ತರಿಸು ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷ, ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ನಮ್ಮ ನಡುವೆಯೇ ಇದ್ದಾರೆ. ದುಡ್ಡಲ್ಲೇ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಳಿಯುವವರು. ದುಡ್ಡನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಲಪಟಾಯಿಸಿ ಹಾಸಿಗೆ ತಲೆದಿಂಬಿನಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿಡುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು. ಇವರ ಕಾಟವನ್ನು ನಾವು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ನರಸಿಂಹನ ಮೊರೆ ಹೋಗಬೇಕು. "ದಹದಹ ನರಸಿಂಹ ಅಸಹ್ಯವೀರ್ಯಾಹಿತಂ ಮೇ".

ಹೊರಗೆ ತುಂಬಿರುವ ಶತ್ರುಗಳಿಗಿಂತ ಒಳಗಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹೊಡೆ-ದೋಡಿಸುವಂತೆ ವೇದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ : 'ಭಿಯಂ ದಧಾನಾ ಹೃದಯೇಷು ಶತ್ರವಃ ಪರಾಜಿತಾಸೋ ಅಪನಿಲಯಂತಾಂ'. ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹ, ಮದ, ಮತ್ಸರ - ಈ ಶತ್ರುಗಳ ಮುಂದೆ ಹೊರಗಿನ ಶತ್ರುಗಳು ಗಣನೆಗೆ ಬರದು. ಸಾಧನೆ ಕುಸಿಯುವುದೇ ಈ ಶತ್ರುಗಳ ಉಪಟಳದಿಂದ. ನರಹರೇ ಪರಿಹರಿಸು ದುರಿತಗಳ ರಾಶಿಯನ್ನು ಎಂದು ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ರಾಯರು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಮಗೂ ಕೇಳುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಜಾನತಾಂ ನಿಜ-ಮನಃ ಪರಮಾಣೌ

ಮಾತುಮೇವ ಬಲಿ-ನಿಗ್ರಹ-ಡಂಭಾತ್ |

ವಾಮನಂ ಯದಭವತ್ತವ ರೂಪಂ

ತತ್ಸುಖೇನ ಭಗವನ್ ಹೃದಿ ಕುರ್ಮಃ ||8||

ತಿಳಿದವರ ಬಗೆಗೆ ಪರಮಾಣುವಿನೊಳಗಣ ನಿಲುಕದ ನಿನ್ನ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತೋರಲು ಬಲಿಯ ಸೋಲಿಸುವ ನೆಪದಿಂದ ವಾಮನನೆಂಬ ಚಿಕ್ಕರೂಪವ ತೊಟ್ಟಿ. ಗುಣಗಳ ಮೊತ್ತವೇ ! ಆ ರೂಪವನ್ನು ಸುಖವಾಗಿ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರುವೆವು.

ಮೊದಲು ಕಾಲಿಲ್ಲದ ನೀರಿನ ಪ್ರಾಣಿ. ಎರಡನೆಯದು ಕಾಲಿದ್ದು ದಡ ಸೇರುವ ಪ್ರಾಣಿ. ಕಾಲಾರಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ನಡೆವ ಪ್ರಾಣಿ ಮೂರನೆಯದು. ಎರಡೇ ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಡೆವ ಮಟ್ಟದ ನರಹರಿ ನಾಲ್ಕನೆಯದು. ದೇಹ ಬೆಳೆಯಿತು. ಪಶುತ್ವ ತೊರೆದ ವಾಮನ, ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪೂರ್ಣವಿಕಾಸದ ಹಂತ.

ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗುವಿನಲ್ಲೂ ಈ ಬಗೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಮೊದಲು ಮೀನಿನಂತೆ ಹೊರಳಿತು. ಆಮೆಯಂತೆ ತೆವಳಿತು. ಹಂದಿಯಂತೆ ಅಂಬೆಗಾಲಿಕ್ಕಿತು. ನರಹರಿಯಂತೆ ಕೈ ನೆಲವ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಕಾಲು ನೆಟ್ಟಿತು. ಬಲಿಯದ ತಲೆ ಪಶುವಾಗಿ

ಉಳಿಯಿತು. ಮುಂದೆ ಸಂಸ್ಕಾರವಾಯಿತು. ಮಗು ವಟುವಾಯಿತು. ತಲೆಗೆ ಹಸಿವಾಯಿತು. ಆಹಾರ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಬದುಕು ಪೂರ್ಣತೆಯತ್ತ ಸಾಗಿತು.

ವಾಮನ ಐದನೆಯದು. 'ವಾಮನ ಸುಂದರಂ ಮೋಕ್ಷಂ ನಯತೀತಿ ವಾಮನಃ'. ಬಿಡುಗಡೆಯನೀವ, ಪೂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನೆನೆಯಲೇಬೇಕಾದ ರೂಪ. ತಿಳಿಯಿತು ಎನಿಸುತ್ತಲೇ ತಿಳಿಯದಂತಾಗುವುದೇ ವಾಮನ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನಾದ ಬಗೆ. ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪುಟ್ಟಪ್ರತಿಮೆ ವಾಮನವೆಂಬಂತೆ ಹೃತ್ಕಮಲದಿಂದ ಆವಾಹಿಸಿದ ರೂಪ. ಪೀಠದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಪೂಜಿಸುತ್ತಲೇ ಅದು ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ಹಾಗೆಂದು ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಪಂಡಿತರು ಉಪಾಸನೆಯ ಸುಳಿವು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಯಾತ್ರೆಗೆ ತೆರಳಿ ಕಂಡ ಉಡುಪಿಕ್ಯಷ್ಟನನ್ನು, ಬದರೀನಾರಾಯಣನನ್ನು, ದ್ವಾರಕಾಧೀಶನನ್ನು, ಪುರಿಜಗನ್ನಾಥನನ್ನು, ಶ್ರೀರಂಗದ ರಂಗನಾಥನನ್ನು, ಮಥುರೆಯ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು, ಪಂಥರಪುರದ ಪಾಂಡುರಂಗನನ್ನು, ತಿರುಪತಿಯ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನನ್ನು, ಕರಿಗಿರಿ ನರಸಿಂಹನನ್ನು, ತಿರುವನಂತಪುರದ ಅನಂತಶಯನನನ್ನು - ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ತಾನು ಪೂಜಿಸುವ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಕಾಣಬೇಕು. ಆಗಲೇ ಯಾತ್ರೆ ಪೂರ್ತಿ ಫಲಿಸುವುದು. ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನ ಕಂಡಂತಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಕಂಡ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನೊಳಗೆ ಭಗವಂತನನು ಕಾಣುವವನು, ಪೂರ್ಣಫಲ ಪಡೆಯುವನು.

'ದೇವಸ್ಯ' ಎಂಬ ಗಾಯತ್ರಿಯ ಪದವು ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಾದ ಈ ಅವತಾರವನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಿತಿ-ಕಶ್ಯಪರ ಮಗನಾಗಿ ಇಂದ್ರನ ತಮ್ಮನಾದ. ಇಂದ್ರಪದವಿಗಾಗಿ ಅವಸರಪಟ್ಟ ಬಲಿಯ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ. ಆತನಿಗೆ ಪಾತಾಳದ ಒಡೆತನ ನೀಡಿ ತಾನೇ ಕಾವಲಾದ. ಮುಂದಿನ ಇಂದ್ರಪದವಿಗೆ ಆತನ ಹೆಸರಿನ ಮುದ್ರೆಯೊತ್ತಿದ. ಹೀಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಬೇಡದೆಯೇ ನೀಡುವ ವಾಮನನನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು.

ಚಂದ್ರಮಾ ಇವ ಭುವೋ ರಚಯನ್-

ಕ್ಷತ್ರ-ಯೋಗಮಪಿ ಯತ್ತ್ವ ಮಲಾಸೀಃ |

ತೇನ ಶಾತ್ರವ-ಯಶೋಽಂಬುಜ-ರಾಜೇ

ಮುದ್ರಣಂ ತವ ಕೃತಿಂ ಬಹು ಮನ್ಯೇ ||9||

ತಾರೆಯರನೊಡಗೂಡಿದ ಚಂದಿರನು ಭುವಿಯ ನೆಂಟನಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವಂತೆ ದುರುಳ-ಕ್ಷತ್ರಿಯರತೆರಿದು ಬೆಳಗುತ್ತಿಹೆ. ಅದರಿಂದ ಅರಿಗಳ ಹೆಸರೆಂಬ ಕೆಂದಾವರೆಗಳ ಗುಂಪನ್ನು ಮುದುಡಿಸಿದ ನಿನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಹಳ ಮೆಚ್ಚುವೆನು.

ರಕ್ಕಸರು ತಮ್ಮ ವಿಕಾರರೂಪ ತೊರೆದರು. ಶೋಳ್ವಲದಿ ಭೂಮಿಯನಾಳುವ ದೊರೆಗಳೊಳಗೆ ಸೇರಿದರು. ಭೂಮಿ ಭಾರ ತಾಳಲಾರದೆ ಅಳತೊಡಗಿತು. ಹಾರುವರ

ಪೀಳಿಗೆ ಕಂಡ ಕಾಪಿಗರ ಬೆಳಕು ಈ ರಾಮ. ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಪಾಪ ಮಿತಿಮೀರಿತು. ಹೋಮಧೇನುವಿಗಾಗಿ ಜಮದಗ್ನಿಯ ತಲೆ ಕಡಿಯಿತು. ಋಷಿಪತ್ನಿ ರೇಣುಕೆ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಅತ್ತಳು. ಹೆತ್ತಮಗ ರಾಮ ಬಂದ. ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಅಟ್ಟ ಹಾಸ ಅಡಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೈಲಿ ಕೊಡಲಿ ಹಿಡಿದ. ಕೊಡಲಿರಾಮನಾದ. ಭೂಮಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಸುತ್ತು ಬಂದ. ತಲೆಗಳ ಸವರಿದ. ನೆತ್ತರ ಕೋಡಿ ಹರಿಸಿದ. ದೊರೆಗಳಿಂದ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಶ್ಯಪರಿಗೆ ಕೈ ಎತ್ತಿ ಕೊಟ್ಟ. ಲೋಕದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ದುರುಳರ ಉರುಳಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ರಕ್ತದ ಕಲೆ ಆತನನ್ನು ತಾಕಿರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಚಿರಜೀವಿಯಾಗಿ ಉಳಿದ. ಮಹೇಂದ್ರಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕುಳಿತ. ಮತ್ತೆ ಎಂದು ಬರಲಿದ್ದಾನೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ದುರಾಡಳಿತ ನಡೆಸುವ ಹೊಟ್ಟಬಾಕ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ, ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾಯಿಸುವ ದುಷ್ಟರ ಉಪಟಳ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪರಶುರಾಮನ ನೆನೆಯಬೇಕು.

ಗಾಯತ್ರಿಯ 'ಧೀಮಹಿ' ಪದ ಭಾರ್ಗವರಾಮನನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತದೆ. 'ಮಹೀಂ ಧಿನೋತಿ' ಪೋಷಿಸಿದವ. ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹಗುರಗೊಳಿಸಿದವ. ಋಷಿಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸು ಹೊಮ್ಮಿ ದುರುಳರ ನಿರ್ನಾಮ ಮಾಡಿತು. ನಮ್ಮನ್ನೂ ಕೊಡಲಿ ಪಿಡಿದ ರಾಮನರೂಪ ಪೊರೆಯಲಿ.

ತಾರಣೇ ದುರಿತ-ನೀರ-ನಿಧೇನಃ

ಸೇತು-ಭಾವಮುಚಿರೇಣ ಯಿಯಾಸೋಃ |

ಭಾಸತೇ ತವ ವಿಭೋ ಕರುಣಾಯಾಃ

ಪೂರ್ವ-ರಂಗ ಇವ ದಕ್ಷಿಣ-ಸೇತುಃ ||10||

ಪಾಪದ ಕಡಲಿನಿಂದ ಬೇಗನೆ ನಮ್ಮನ್ನು ದಾಟಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಂಕವಾಗುವ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಅಡಗಿನೇ ! ತೋರುತಿದೆ ನಿನ್ನ ಕರುಣೆಯ ಮೊದಲ ತಯಾರಿಯಾಗಿರುವ ಈ ತೆಂಕಣ ಸಂಕವು.

ರಾಮ. ಆರಾಮ. ಅವನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸೆ ದುಃಖಕ್ಕೆ ವಿರಾಮ. ರಾಮ ಎಂದರೆ ಜಗದ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಆಟವೆಂಬಂತೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮೋದರೂಪಿ. ತನಗೆ ನರರಿಂದ ಸಾವು ಬರದು ಎಂದುಕೊಂಡ ರಾವಣನಿಗಾಗಿ ಬಂದ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಯಾಗಪೂರೈಸಲು ಬಂದ. ತಾಟಕೆ, ಮಾರೀಚ, ಶೂರ್ಪನಖೆ, ಸುಬಾಹು, ಖಿರದೂಷಣರಂತಹ ಭಯೋತ್ಪಾದಕರ ಮಟ್ಟಹಾಕಲು ಬಂದ. ಅಗ್ನಿಪುತ್ರರ ಮನಸ ಸೋಲಿಸಲು ಬಂದ. ಮೆಚ್ಚಿದ ಜಾನಕಿಗಾಗಿ ಬಂದ. ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಕಾದ ಶಬರಿಗಾಗಿ ಬಂದ. ತನ್ನನ್ನು ಬಹಳ ಮೆಚ್ಚುವ ಹನುಮನಿಗಾಗಿ ಬಂದ. ಹೀಗೆ ದೊಡ್ಡ ಕಾರಣಗಳ ಪಟ್ಟಿಯೊಡನೆ ಮನುಜನಾಗಿ ಬಂದ. ಮನುಜನಂತೆ ನಡೆದ. ಮನುಷ್ಯ ಇಷ್ಟಪಟ್ಟ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕಳಕೊಂಡಾಗಿನ ವೇದನೆಯನ್ನು ತೋರಿದ.

ಪ್ರೇಮದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ. ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಕುಟುಂಬವನ್ನೂ ತೊರೆದ. ಪ್ರಜಾರಂಜನೆ ರಾಜನ ಮೊದಲ ಅಗತ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಪಾಲಿಸಿ ತೋರಿಸಿದ. ಹೀಗೆ ಇಳಿಗೆ ಬರಲು ಹಲವು ಕಾರಣಗಳು 'ಗುರ್ವರ್ಥೇ ತ್ಯಕ್ತರಾಜ್ಯಃ'. ಅಣ್ಣನಾಗಿ, ಗಂಡನಾಗಿ, ಮಗನಾಗಿ, ಅಪ್ಪನಾಗಿ, ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ, ಗುರುವಾಗಿ, ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿ, ರಾಜನಾಗಿ, ಹಿತೈಷಿಯಾಗಿ, ದೈವವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಶ್ರೀರಾಮ ನಡೆದುಕೊಂಡಂತೆ ನಡೆದರೆ ಸಂಸಾರ ದಾಟುವಾಗಲೂ ಸುಖ. ದಾಟಿದ ಮೇಲೂ ಸುಖ.

‘ಧಿಯಃ’ ರಾಮನ ನೆನಪು ಗಾಯತ್ರಿಯ ಪದ. ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿನ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ನಡೆಗೆ ಮಾದರಿಯಾದ. ಬದುಕಿನುದ್ದಕ್ಕೂ ನಗು ನೆಲೆಯಾಗಲು ರಾಮನ ನೆನೆಯಬೇಕು. ಕುಟುಂಬ, ಉದ್ಯೋಗ ಮೊದಲಾದ ಕಡೆ ಬರುವ ಆಪತ್ತುಗಳ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ರಾಮನ ನೆನಪು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆಪದಾಮಪಹರ್ತಾರಂ ದಾತಾರಂ ಸರ್ವಸಂಪದಾಮ್ |

ಲೋಕಾಭಿರಾಮಂ ಶ್ರೀರಾಮಂ ಭೂಯೋಭೂಯೋ ನಮಾಮ್ಯಹಮ್ ||

ಸಂಸಾರದ ತೊಂದರೆಗಳ ನೀಗಲು ಕಟ್ಟಿದ ಸೇತುವೆ ರಾಮನಾಮ. ಅದನ್ನು ಜಪಿಸಿ ಈ ಸುತ್ತಾಟಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗೋಣ ಎಂದು ರಾಯರು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಬಂಧನಾಯ ಕೃತಮಾತ್ಮ-ಜನನ್ಯಾಸ್ತಾ-

ದೃಶಂ ಚ ಗುಣಮಂಗೈಕರೋರ್ಯತ್ |

ತೇನ ನಿರ್ಗುಣ-ಮತಾನಿ ನಿರಸ್ಯನ್

ದರ್ಶಯಸ್ವಪಿ ನಿಜಾಂ ಗುಣ-ವತ್ತಾಮ್ ||11||

ಕಟ್ಟಲು ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ತಂದ ಹಗ್ಗವನ್ನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಆ ಗುಣ(ಹಗ್ಗ)ವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮೂಲಕ ‘ದೇವರಿಗೆ ಗುಣವಿಲ್ಲ’ ಎಂಬ ಅನಿಸಿಕೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು ಸದ್ಗುಣಗಳ ಮೊತ್ತ ನೀನೆಂದು ಭಕುತರಿಗೆ ತೋರಿದೆ.

ಕೃಷ್ಣ ಎಂಟನೆಯ ರೂಪ. ದೇವರಿಗೆ ಎಂಟನೆಯ ಗರ್ಭ ಕೂಡ. ಕೃಷ್ಣನ ಬದುಕು ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ್ದು. ಮಗನಾದದ್ದು ದೇವರಿಗೆ. ತುಂಟಾಟವೆಲ್ಲ ಯಶೋದೆಗೆ ಗೋಪಿಕೆಯರಿಗೆ. ತುಂಟಾಟ ತಾಳಲಾರದೆ ಒರಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಲೆಂದು ಹೊರಟ ಯಶೋದೆಗೆ ಅಚ್ಚರಿ. ಹಗ್ಗ ಸಾಲುತ್ಪಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮಗನ ಕಟ್ಟುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೊರಟಳು. ದೇವರನು ಕಟ್ಟಲು ಪ್ರೀತಿ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದರೆ ಸಾಲದು, ತಿಳಿವೂ ಬೇಕು ಎಂದು ತೋರಿಸಿದ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಯರು ಗುಣಶಬ್ದವನ್ನು ಎರಡರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿ ಪ್ರಮೇಯವೊಂದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗುಣವೆಂದರೆ ಸದ್ಗುಣವೂ ಹೌದು. ಹಗ್ಗವೂ ಹೌದು. ಮೊದಲು ಕಟ್ಟಲಾಗದೆ ಪೂರ್ತಿ ತಿಳಿಯಬರದವನು ಎಂದು ತೋರಿದ. ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹಗ್ಗಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ, ಗುಣಗಳ ಚಿಂತಿಸಿದರೆ ಒಲಿಯುವೆನು ಎಂಬ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಭಗವಂತ ಸಾರಿದ್ದಾನೆ. ಗುಣಗಳಿರದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲೇ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಕಲ್ಲುಗುಂಡು ಎಂದರೆ ಅದಕ್ಕೂ ಆಕಾರವಿದೆ, ಬಣ್ಣವಿದೆ,ಭಾರವಿದೆ, ಗಟ್ಟಿತನವಿದೆ. ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಗುಣಗಳು ಇದ್ದೇ ಇವೆ. ನಿರ್ಜೀವದಲ್ಲೇ ಇಷ್ಟು ಗುಣಗಳಿರುವುದಾದರೆ, ಜೀವಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಭೂತಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಗುಣವಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು ಬಾಲಿಶವಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ರಾಯರು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ದೇವರು ನಿರ್ಗುಣ, ಉಪಾಸನೆಗಾಗಿ ಸಗುಣ, ಶೂನ್ಯ, ಎಂಟೇ ಗುಣಗಳು, ಎಲ್ಲೋ ಒಂದೆಡೆ ಇರುವವನು, ದೈವತ್ವಕ್ಕೆ ಏರಿದವನು, ನಮಗೆ ಸಮಾನ, ಅವನ ಕೆಲವುರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ, ಎಲ್ಲವೂ ಅವನೇ, ಮೂಲ ಬೇರೆ, ಅವತಾರ ಬೇರೆ, ಗುಣ ಬೇರೆ, ಗುಣ ಬೇರೆ, ಅಂಗಗಳು ಬೇರೆ, ಶರೀರ ಬೇರೆ, ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗುವ ಶಕ್ತಿ, ನಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಅತೀತದ ಅಸ್ತಿತ್ವ - ಹೀಗೆಲ್ಲ ನೂರಾರು ಬಗೆಯ ದೇವರ ಕಲ್ಪನೆ ಇದೆ.

ಈಶಸ್ಯ ಪೂರ್ಣತಾಜ್ಞಾನಂ ವಿಷ್ಣೋರನ್ಯಸ್ಯ ಚೇಶತಾ |

ಭೇದಸ್ತಸ್ಯಾವತಾರೇಷು ಜೀವಸ್ಯೇಶತ್ವಮೇವ ಚ ||

ತಥಾ ಜೀವತ್ವಮೀಶಸ್ಯ ಜಡಾಭೇದಸ್ತಯೋರಪಿ |

ಭೇದಮೋಹ ಇತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಸ ಸದಾ ನ ಹರೌ ಕೃಚಿತ್ |

ಅನ್ಯೇಷಾಂ ತತ್ತ್ವಸಾದೇನ ಶನ್ಯೇರ್ಯಾತಿ ಸತಾಮಪಿ | (3-10-14)

ಇದು ಭಾಗವತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ ಸ್ಕಾಂದವಚನ. ದೇವರೂ ಕೆಲವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಜಗದ ಒಡತನ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮೀನು, ಆಮೆಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿವು ಕಸುವು ಇರದು. ರಾಮನಿಗೆ ದುಃಖ ಇದೆ. ಕೃಷ್ಣ ಮಾತ್ರ ಪೂರ್ಣರೂಪ. ಬುದ್ಧ ಮೋಹರೂಪ ಎನ್ನುವ ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿನ ಭೇದಚಿಂತನೆ. ಜೀವನೇ ದೇವರಾಗುತ್ತಾನೆ. ದೇವರೂ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಸುಲುಕಿ ಜೀವನಾಗಿ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಾನೆ. ಜಡವೂ ದೇವರೇ ಆಗಿದೆ. ದೇವರಿಗೂ ಜಡಶರೀರವಿದೆ - ಇವೆಲ್ಲ ದೇವರ ಬಗೆಗಿನ ತಪ್ಪುತಿಳುವಳಿಕೆಗಳು. ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಎಲ್ಲಾ ಹೀಗೆ ನಡೆಯದು. ಸಜ್ಜನರಿಗೂ ಈ ತಪ್ಪುತಿಳುವು ಬರಬಹುದು. ಅದು ಹರಿಯ ಹಸಾದದಿಂದ ಮುಂದೆ ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ದೇವರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುವ ಚಿಂತನೆಗಳು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಕೃಷ್ಣರೂಪ ಉತ್ತರಿಸಿತು. ಕೆಲವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಕೆಲವರಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯಿತು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವಾಗು ಎಂಬ ಅರಿಕೆ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಕೃಷ್ಣ ಯಶೋದೆಯ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ. ಹಗ್ಗ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡ. ಆಕೆಗೆ ಮುದ ನೀಡಿದ. ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಮುದ್ದಿಸಲು ಗೋಕುಲದ ಎಲ್ಲ ಹೆಂಗಳೆಯರು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೆಣ್ಣೆ ಕದಿಯಲು ಬರಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಎಂದು ಆಸೆ ಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಓಡಾಡಿಕೊಂಡಿರಲಿ ಎಂದು ಬೆಣ್ಣೆ ಮೊಸರನ್ನು ಬಹಳ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ ಇಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬರಲಿಲ್ಲವಾದರೆ ಎತ್ತರವಾಯಿತೇನೋ ಎಂದು ನಿಲವುಗಳನ್ನು ತಗ್ಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೃಷ್ಣ

ಹೆಂಗಳೆಯರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಭಕ್ತಿಯ ಬೆಣ್ಣೆಯನ್ನು ಕದಿಯಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೊಸದೇನಿಸಿದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಗೋಪಿಕೆಯರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದಷ್ಟೂ ತೃಪ್ತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯರು ದೇವತೆಗಳು ತಮಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಕೃಷ್ಣನ ಮೆಚ್ಚಿದರು. ಪ್ರಾಣಿ, ಪಕ್ಷಿ, ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಗಳೂ, ಗಿಡಮರಗಳೂ ಕೃಷ್ಣನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸದವು.

ಕೃಷ್ಣ ಬದುಕಿನುದ್ದಕ್ಕೂ ಹೆಣ್ಣಿನ ಕಣ್ಣೀರೊರೆಸಿದ :

★ ದೇವಕಿ ದೇವರನ್ನು 'ನನ್ನ ಮಗುವಾಗು' ಎಂದು ಬಯಸಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ.

★ ಯಶೋದೆ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಮುದ್ದಿಸಬಯಸಿದಳು. ಬಾಲಲೀಲೆಗಳ ತೋರಿದ. ಗೋಕುಲವನ್ನು ನಂದನವನ್ನಾಗಿಸಿದ.

★ ಗೋಪಿಕೆಯರು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಗಂಡನಾಗಿ ಬಯಸಿ ವ್ರತಮಾಡಿದರು. ಲೋಪವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿದ. ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಹೇಳಿದ.

★ ಪೂತನೆ ಹಾಲುಣಿಸಲೇಸಿದಳು. ವಿಷವ ಕಳೆದು ಉರ್ವಶಿಯ ಸಂತೈಸಿದನು.

★ ತಂಗಿ ಸುಭದ್ರೆ ಅರ್ಜುನನ್ನು ಬಯಸಿದಳು. ಬೋವಿ ಹಿಡಿದವ ಕಲಿಸಿ ಅರ್ಜುನನೊಂದಿಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟನು.

★ ತ್ರಿವಕ್ರ ಗಂಧದಿಂದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪೂಸಬಯಸಿದಳು. ಆಕೆಯನ್ನು ದೇಹದಿಂದಲೂ, ನೋಟದಿಂದಲೂ ನೆಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಡಿದ.

★ ಶಿಶುಪಾಲ ದಂತವಕ್ರರ ತಾಯಿಯರು ಮಕ್ಕಳ ತಪ್ಪು ಮನ್ನಿಸು ಎಂದರು. ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಜಯ ವಿಜಯರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದ.

★ 'ಬಯಸದ ಶಿಶುಪಾಲನಿಗೆ ತನ್ನ ನೀಡುತಿಹರು. ತನ್ನನುಳಿಸು' ಎಂದು ರುಗ್ಮಿಣೀ ಪತ್ರ ಬರೆದಳು. ಗರುಡನ ಏರಿ ಬಂದು ಆಕೆಯ ಕರೆದೊಯ್ದ.

★ 16,100 ರಾಜಕುಮಾರಿಯರು ನರಕನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು. ಆದರೆ, ಬಿಡುಗಡೆ ಬಯಸಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣ ತೊರೆವ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿದರು. ಕಾರಣ ನರಕನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದವರೆಂಬ ತಲೆಬರಹ ಅಳಿಸಲಾದೀತೇ? ನೆಮ್ಮದಿ ಸಿಕ್ಕೀತೇ? ಎಂಬ ಕೊರಗು ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು. 'ದೊರೆತನ ತನಗಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ತಲೆ ಎತ್ತಿ ಬಾಳುವ ಬದುಕು ಕೊಡುವೆನೆಂದ' ಕೃಷ್ಣ. ಅಷ್ಟು ಮಂದಿಯ ಜೊತೆಗೂ ಒಂದೊಂದು ರೂಪದಿಂದಿದ್ದ. ಎಂದೂ ಅವರ ಕಣ್ಣೀರು ನೆಲ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.

★ ಕುಂತಿ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಹೊಣೆ ನಿನ್ನದು ಎಂದು ಕೃಷ್ಣನಿಗೊಪ್ಪಿಸಿದಳು. 'ಮಮ ಪ್ರಾಣಾ ಹಿ ಪಾಂಡವಾಃ' ಎಂದು ಕೃಷ್ಣ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಕೊನೆತನಕ ಕಾಪಿಟ್ಟ.

★ ದ್ರೌಪದಿ ಕುರುಸಭೆಯಲ್ಲಿ 'ಬತ್ತಲೆ ಮಾಡಬಯಸಿದ ದುರುಳರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು' ಎಂದಳು. ಬತ್ತದ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನಿತ್ತ.

★ ಪಾಂಡವರು ರಾಜಿಯಾಗಬಯಸಿದಾಗ ಕೃಷ್ಣ ದ್ರೌಪದಿಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯ ಕೇಳಿದನು. ಆಕೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತ ಅಣ್ಣನ ಅಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಿದಳು, ರಾಜಿ ಬೇಡ ಎಂದು. ಶತ್ರುಗಳ ಹೆಂಗಳೆಯರ ಕಣ್ಣೀರ ಕೋಡಿ ಹರಿಯಿತು.

★ ಉತ್ತರೆಯ ಗರ್ಭ ಸತ್ತು ಹುಟ್ಟಿತು. ಕಣ್ಣೀರಿಟ್ಟಳು. ಕೃಷ್ಣ ಬಂದ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ನೇವರಿಸಿದ. ಮಗು ಅತ್ತಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ನಕ್ಕರು.

★ ಗಾಂಧಾರಿಯ ಮಡುಗಟ್ಟಿದ್ದ ಒಳಗಿನ ಕೋಪವನ್ನು ಕೃಷ್ಣ ಶಾಪ ಪಡೆದು ಭಾರ ಇಳಿಸಿದ. ತನ್ನ ಪೀಳಿಗೆಯಾದ ಯಾದವರನ್ನು ಕಣ್ಣುಮುಂದೆಯೇ ಇಳೆಯಿಂದ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟ.

ಹೀಗೆ ಕೃಷ್ಣನೆಂದರೆ ಅಚ್ಚರಿಗಳ ಕಡಲು. ಭೂಮಿಯನುಳಲು ಬಂದ ಕೃಷಿಕ. ಕಳೆಯ ತೆಗೆದು ಬೆಳೆಯ ಬೆಳೆದು ಭುವಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನಿತ್ತ. ಎಲ್ಲರ ಮನ ಸೆಳೆವ ಆಕರ್ಷಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಕೃಷ್ಣನದು. ನಮಗೂ ನಿನ್ನ ಸರಿಯಾದ ಪರಿಚಯವಾಗಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸೋಣ.

ಸರ್ವ-ದೇವ-ರಥ-ಚೇಷ್ಟನಮಂಗೀ-

ಕುರ್ವತಸ್ತವ ಸದೈವ ಜಗತ್ಯಾಮ್ |

ಅರ್ಜುನೈಕ-ರಥ-ಸಾರಥಿ-ಭಾವೋ

ವಿಸ್ಮಯಾಯ ವಿದುಷಾಂ ನ ಕಥಂಚಿತ್ ||12||

ಜಗದ ಎಲ್ಲ ದೇಹದೊಳಗಿನಲುಗಾಟವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ನಡೆಸುವ ನೀನು, ತೇರಾಳು ಅರ್ಜುನನ ತೇರನ್ನು ಚಾವಟಿ ಹಿಡಿದು ನಡೆಸಿದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳುವಳಿಗರಿಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಅಚ್ಚರಿ ಉಂಟುಮಾಡದು.

‘ಏಷ ವೈ ದೇವರಥಃ’ ಎಂದು ಶ್ರುತಿ. ಈ ಶರೀರ ದೇವರ ತೇರು. ದೇಹದೊಳಗೆ ನಿಯಾ-ಮಕನಾಗಿ ಇರುವುದನು ವೇದ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಸರ ಮಾತುಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತಲೇ ಇವೆ. ‘ಗರ್ತಸದಂ’ ‘ಗುಹಾಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟೋ’ ‘ಗುಹಾಚರಂ’ ‘ನಿಹಿತಂ ಗುಹಾಯಾಂ’ ‘ತತ್ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ತದೇವಾನು ಪ್ರಾವಿಶತ್’ ‘ಶರೀರಂ ರಥಮೇವ ಚ’ ‘ಹೃದಿ ಸರ್ವಸ್ಯ ವಿಷ್ಠಿತಂ’ ‘ಹೃದೈಶೇಽರ್ಜುನ ತಿಷ್ಠತಿ’ ‘ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಹೃದಿಸ್ಥಾಯಿ’ ‘ಏಷ ತೇ ಆತ್ಮಾ ಅಂತರ್ಯಾಮೀ ಅವೃತಃ’ - ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದವನು ಎಂಬುದಿಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೊರಲಿನ ಮಾತು. ಶರೀರ ರಥ. ಜೀವ ರಥಿಕ. ದೇವ ಸಾರಥಿ. ‘ಬದುಕು ಜಟಿಲಾಬಂಡಿ ವಿಧಿಯದರ ಸಾಹೇಬ’ ಎಂದಂತೆ. ದೇವ ಸಾರಥಿ ಅವ್ವೇ ಅಲ್ಲ, ಒಡೆಯ ಕೂಡ. ಅವನು ಇಳಿಸಿದಲ್ಲಿ ಇಳಿಯಬೇಕು. ಹತ್ತಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಹತ್ತಬೇಕು. ಬಾಡಿಗೆಯ ದೇಹವಿದು. ಕರಾರು ಮುಗಿದೊಡನೆ ಅಥವಾ ದೇಹ ಜೀರ್ಣವಾದೊಡನೆ ಹೊಸ ಮನೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯೊಂದೇ ಪರಿಹಾರ.

ದೇವರಥ. ದೇವತೆಗಳ ರಥವೂ ಹೌದು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಾಣನೂ

ಇದ್ದಾನೆ. ಇಂದ್ರಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಬಗೆಗಿನ ಎರಡು ಸುಂದರ ಕಥಾನಕಗಳು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ.

ಒಂದು :- ಬೊಮ್ಮನ ಕಾರ್ಖಾನೆ. ವಸ್ತುಗಳು ತಯಾರಾಗುತ್ತಿವೆ. ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಇರವು ಮಾತ್ರ. ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಬಣ್ಣ, ಆಕಾರ ಇದೆ. ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಆಕಾರದ ನಿಶ್ಚಿತತೆ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಬಗೆಬಗೆಯ ಆಟಿಕೆಗಳ ತಯಾರಿಸಿ ಜೀವ ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದ. ಚೀಲ ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟ ಅಜ್ಜನೆದುರು ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳಂತೆ ದೇವತೆಗಳು ಬೊಮ್ಮನ ಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ. ಬಿಟ್ಟ ಬಾಯಿಯಿಂದ ದಿಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬಗೆಬಗೆಯ ಮಿಗಗಳ ಯಾದಿ ಬಂದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಹಕ್ಕಿಗಳು ಹಾರಿದವು. ಕಾಡಾಡಿಗಳು ಓಡಾಡಿದವು. ಸಾಕಬಹುದಾದ ಆಡು, ಕುರಿಗಳೂ ಜೀವ ಪಡೆದವು. ಸಗ್ಗಿರ ಮೋರೆಯಲ್ಲಿ ಸುಗ್ಗಿಯ ಮಿಷಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅಜ್ಜ ಮತ್ತೆ ಕೈಕಾಲು ಆಡಿಸಿದ. ಎದುರು ಕುದುರೆ ಕೆನೆದು ಕೈಕಾಲು ಆಡಿಸಿತು. ಉಹೂಂ.. ನಗೆ ಚಿಮ್ಮಲಿಲ್ಲ. ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳ ಹೊತ್ತ ಹಸು ಕಣ್ಣೆಬಿಟ್ಟಿತು. ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಅದರೊಳಗೆ ಚೂರುಚೂರು ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಉಪಯುಕ್ತಪ್ರಾಣಿ ಎನಿಸಿತು. ಆದರೆ ದೇವತೆಗಳ ಪೆಚ್ಚುಮೋರೆ ಬದಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಾಲ್ಕೋ ಎಂಟೂ ಕಣ್ಣುಗಳ ಮುಚ್ಚಿದ. ಪರಬೊಮ್ಮನ ನೆನೆದ. ಹೊಸ ಹುರುಪು ಪಡೆದ. ಮಣ್ಣುಮುದ್ದೆ ಎದುರಿಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡ. ತಿದ್ದಿದ. ತೀಡಿದ. ವಿವೇಕ, ಮಾತು, ಕ್ರಿಯೆಗಳಿರುವ ನರರೂಪ ಜೀವ ತಳೆಯಿತು. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕೊಡುಗೆ ಇತ್ತ. ಎಂದೂ ಕಾಣದ ತೃಪ್ತಿ ಕಂಡಿತು. ತುಟಿಯೊಡೆಯಿತು. ಅಗಲವಾದ ಮೋರೆಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರತಿಫಲಿಸಿತು. ನುಗ್ಗಿಬಂದ ಹಿಗ್ಗಿನಿಂದ ಹೀಗೆಂದರು : **‘ಸುಕೃತಂ ಬತೇತಿ ಪುರುಷೋ ವಾಪ ಸುಕೃತಂ’** - ಒಳ್ಳೆಯ ಕೃತಿ ಇದು. ಅಹೋ ಸಾಧನೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಒಳ್ಳೆಯ ಶರೀರ ನಮಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಕುಣಿದಾಡಿದರು. ತಲೆದೂಗಿದರು. ಬೊಮ್ಮನಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿದರು. ಒಳಗೆ ಸೇರಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಇದು ದೇವತೆಗಳ ರಥವೂ ಹೌದು.

ಎರಡು :- ಈ ಶರೀರ ಪ್ರಾಣನಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಣ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ಎಂಬುದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ್ದು. ದೇವತೆಗಳ ಸಭೆ. ಹಿರಿಮೆ-ಗರಿಮೆಗಳ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಳಕಾಗಿರುವ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾನು ಹಿರಿಯ ತಾನು ಹಿರಿಯ ಎಂಬ ಮಾತುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಯಾರು ಹಿರಿಯ? ಎಂಬುದು ತೀರ್ಮಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬೊಮ್ಮನ ಶರೀರ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಮಾತಿನದೇವತೆ ಹೊರ ನಡೆದ. ಮಾತು ನಿಂತಿತು. ಶರೀರವೂ ನಿಂತೇ ಇತ್ತು. ಕೇಳಿ ಹೋಯಿತು. ಕಿವಿ ಕೆಪ್ಪಾಯಿತು. ದೇಹ ನಿಂತೇ ಇತ್ತು. ನೋಟ ಹೋಯಿತು. ಕಣ್ಣು ಕುರುಡಾಯಿತು. ಬದುಕಿಯೇ ಇತ್ತು. ಯಾರು ಹೊರಟರೂ ಶರೀರ ಓಡಾಡುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಮೂಗಿನಿಂದ ಪ್ರಾಣ ಹೊರಟ. ಶರೀರ ದೊಪ್ಪನೆ ಬಿತ್ತು. ಗೊಂದಲದ ಬಿತ್ತ ಮತ್ತೆ ಮೊಳಕೆಯೊಡೆಯಿತು. ಕಾಕತಾಳೀಯವಾಗಿದ್ದರೆ...! ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಯೋಗವಾದರೆ ಒಳಿತು ಎಂದು ಶರೀರದ ಒಳಹೊಗುವ ಯೋಚನೆ

ಬಂತು. ಯೋಚನೆ ಹೊಕ್ಕಿತು. ದೇಹ ಚಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ರುಚಿಯು ಹೊಕ್ಕಿತು. ಚಪ್ಪರಿಸಲಿಲ್ಲ. ರೂಪವೂ ನೆಲೆಸಿತು. ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಸದ್ಗು ಬಡಿಯಿತು. ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಒಳ ನಿಂತರು. ಶರೀರ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣ ತುಂಬಿತು. ತ್ರಾಣ ಬಂದಿತು. ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಮೈ ಹಗುರಾಯಿತು. 'ಇದು ನಿನ್ನ ಮನೆ' ಎಂದರುಹಿದರು. ಪ್ರಾಣನನ್ನು ತುತಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಇದು ಪ್ರಾಣನ ಮನೆ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ರಾಯರು ಈ ಪದ್ಯದ ಮೂಲಕ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಕ್ತನಾದ ಅರ್ಜುನನ ಬೋವಿಯಾಗುವ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ಬಾಳ ತೇರನ್ನೂ ನಡೆಸುವ ಧೈರ್ಯತುಂಬಿದ್ದಾನೆ. ವ್ಯಾಸಜ್ಞನ ಬೆನ್ನುಡಿಯೂ ಹೀಗಿದೆ :

ಯತ್ರ ಯೋಗೇಶ್ವರಃ ಕೃಷ್ಣಃ ಯತ್ರ ಪಾರ್ಥೋ ಧನುರ್ಧರಃ |

ತತ್ರ ಶ್ರೀವಿಜಯೋ ಭೂತಿಃ ಧ್ರುವಾನೀತಿರ್ಮುತಿರ್ಮಮ ||

ನಾವು ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲನಾದ ಅರ್ಜುನನಾಗಬೇಕು. ಉಪಾಯಬಲ್ಲ ಭಗವಂತ-ನಿಗೆ ನಮ್ಮೆಲ್ಲ ಭಾರವ ಹೊರಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತು ಗೆಲುವು ಉನ್ನತಿ ಸತ್ವಗಳು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. 'ನಿಷುಸೀದ ಗಣಪತೇ' ಇಂದ್ರಿಯ-ಗಡಣದೊಡೆಯನೇ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ನೀನೇ ಪೂಜಿಸಿಕೋ.

ತ್ವಂ ಕುಚೇಲ-ಮುನಿಮೀಶ ಕುಚೇಲಾ-

ದ್ಯಾರ್ಪಣೇನ ಕೃತವಾನಕುಚೇಲಮ್ |

ಸೋಭವತ್ತದಪಿ ಚಾರು-ಕುಚೇಲಾ-

ಲಂಕೃತ್ಸದಿದಮದ್ಭುತಮಾಸೀತ್ ||13||

ಒಡೆಯ ! ಕುಚೇಲ ಮುನಿಯು ಹರಿದ ಬಟ್ಟೆಯಲಿ ಕಟ್ಟಿ ತಂದರ್ಪಿಸಿದ ಅವಲಕ್ಕಿಯ ತಿಂದೆ. ಆಗಲೇ ನೀನು ಅವನ ಕೆಟ್ಟಬಟ್ಟೆಯುಟ್ಟವನು ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕಳೆದೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ಭೂಮಿ, ಬಟ್ಟೆ, ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಚೆಂದಗಾಣಿಸಿದನೆಂಬುದೇ ಅದ್ಭುತವಾಗಿತ್ತು.

'ಅಕುಚೇಲಂ ಕೃತವಾನ್' 'ಚಾರುಕುಚೇಲಾಲಂಕೃತಃ ಅಭವತ್' 'ಕೆಟ್ಟ ಬಟ್ಟೆಯು ಬಿಸುಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದ' 'ಚೆನ್ನಾಗಿರುವ ಹರಿದ ಬಟ್ಟೆಯಿಂದಲಂಕೃತನಾದ' ಮೇಲನೋಟಕ್ಕೆ ವೈರುಧ್ಯ ತೋರುತ್ತದೆ. 'ಆಭಾಸತ್ವೇ ವಿರೋಧಸ್ಯ ವಿರೋಧಾಭಾಸ ಉಚ್ಯತೇ' (ವಿರೋಧಾ- ಭಾಸಾಲಂಕಾರಃ). ಪದವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿದರೆ ಅಲ್ಲೇ ಉತ್ತರವೂ ಇದೆ. ಚಾರು- ಕು-ಚೇಲ-ಅಲಂಕೃತ ಎಂದು ಬಿಡಿಸಿದರೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಭೂಮಿ, ಬಟ್ಟೆ ಮೊದಲಾದ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾದ ಎಂದು ವಿರೋಧ ದೂರಾಯಿತು.

ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟದ್ದು ಯಾರು? ಎಷ್ಟು ಕೊಟ್ಟ ? ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಕೊಡುವವನ ಮನದಲ್ಲೇನಿದೆ ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯ. ಕೃಷ್ಣ ರಾಜಮನೆತನದವನು. ಸಿರಿವಂತನಿಗೆ ಬಗಲಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ಹರಿದ ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಅವಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಎಂತುಕೊಡಲಿ ಎಂದು ಕುಚೇಲ ಸಂಕೋಚಪಟ್ಟ. ಮಿತ್ರನ ಇಂಗಿತ ತಿಳಿದ ಕೃಷ್ಣ ಅದನ್ನು ಕಸಿದು ತಿಂದ.

ಅವಲಕ್ಕಿ ತುಂಬ ಹಿಡಿಸಿತು. ಬಡತನವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸೆಂದು ಹೊರಡುವಾಗಲೂ ಕುಚೇಲ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಕೈತುಂಬ ಮನೆತುಂಬ ಕೊಟ್ಟು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ. ಕುಚೇಲ ಮುಂದೆ ಸುದಾಮನಾದ. ಮುನಿ ಎಂಬ ಪದದ ಬಳಕೆಯ ಮೂಲಕ ಸಂಪತ್ತು ತುಂಬಿ ಬಂದರೂ ಅವನ ವೈರಾಗ್ಯ ಹಳಸಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಿರಿತನ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಸಿರಿಯ ಮೋಹ ಆಪತ್ತಿನ ದಾರಿ - 'ವಿತ್ತಮೋಹೇನ ಮೂಢಃ'. ಬಯಕೆಯಿಂದ ಬಂದ ಭಕ್ತಿ, ಫಲ ಸಿಗದಿದ್ದಾಗ ಬೇಗ ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಭಕ್ತಿರಪ್ಯನಪಾಯಿನೀ' - ಭಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗೆಗಿನ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರ ವಿವರಣೆ ಬಹಳ ಸುಂದರ.

**ಗೋವಿಂದೇ ದೇಹಿಭಕ್ತಿಂ ಭವತಿ ಚ ಭಗವನ್ನೂರ್ಜಿತಾಂ ನಿರ್ನಿಮಿತ್ತಾಂ
ನಿರ್ವ್ಯಾಜಾಂ ನಿಶ್ಚಲಾಂ ಸದ್ಗುಣಗಣ-ಬೃಹತೀಂ ಶಾಶ್ವತೀಮಾಶು ದೇವ |**

ಕೊಡೆನಗೆ ಬೇಗನೆ ಗೋವಿಂದನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಕೊನೆ ಇರದ ಹಿರಿದಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು, ಬಯಕೆಗಳ ನಾಟಿರದ, ಸೋಗಿರದ, ನಿಚ್ಚಳವಾದ, ಒಳ್ಳೆಯಗುಣಗಳ ರಾಶಿಯಿಂದ ಪುಟಗೊಂಡ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು.

ಕೃಷ್ಣಮಂತ್ರದಲ್ಲೂ ರೂಪಚಿಂತನೆ ಇರುವುದು 'ಅಖಿಲಪ್ರದಂ' ಎಂದು. ಎಲ್ಲವನು ನೀಡುವವನು ಎಂದು.

**ಕಿಲುಬುತಳಿಗೆಯಲುಂಬ
ಕೊಳಗಳಲಿ ಅಳೆಸಿಕೊಂಬ
ಇಲ್ಲ ತನಗಂದೊಬ್ಬ
ಸುಳ್ಳು ಮಾತಾಡಿದರೆ
ಎಲ್ಲವನು ಕಸುಕೊಂಬ ಕಳ್ಳದೊರೆಗೆ | ಮಂಗಳಂ||**

ಕೊಡುವುದನ್ನು ತಿಳಿದವನಿಗೆ ಪಡೆಯುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗದು ಎಂಬುದೂ ಸೂಚಿತ. ಕೊಟ್ಟದ್ದು ತನಗೆ, ಬಚ್ಚಿಟ್ಟದ್ದು ಪರರಿಗೆ.

**ಯತ್ಕರೋಷಿ ಯದಶ್ನಾಸಿ ಯಜ್ಞುಹೋಸಿ ದದಾಸಿ ಯತ್ |
ಯತ್ತಪಸ್ಯಸಿ ಕೌಂತೇಯ ತತ್ ಕುರುಷ್ವ ಮದರ್ಪಣಮ್ ||**

ಮಾಡಿದ್ದು ತಿಂದಿದ್ದು ಹೋಮಿಸಿದ್ದು ಕೊಟ್ಟದ್ದು ಯೋಚಿಸಿದ್ದು ದಂಡಿಸಿದ್ದು ಏನೇ ಇರಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನನಗೊಪ್ಪಿಸು.

**ಶರೀರಚೇಷ್ಟಾಪಿ ಮಮ ಪ್ರಣಾಮಃ ಸ್ತುತಿಸ್ತುವಾಗಿಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಿರಸ್ಯ |
ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ವೃತ್ತಿರನುಸ್ಮೃತಿಸ್ತೇ ಸರ್ವಂ ತ್ವದಾರಾಧನಮೇವ ಭೂಯಾತ್ ||**

ಓಡಾಟವೆಲ್ಲ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಲಿ, ಮಲಗಿದರೆ ಅದು ನಮಸ್ಕಾರ. ಅಡಿದ್ದೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿ. ಚಿಂತಿಸಿದ್ದೆಲ್ಲ ನಿನದೇ ಚಿಂತನೆ. ಇಡೀಯ ಬದುಕೇ ಒಂದು ಪ್ರಾಜ್ಞೆಯಾಗಲಿ.

ಕರ್ಮಣ್ಯೇವಾಧಿಕಾರಸ್ತೇ ಮಾ ಫಲೇಷು ಕದಾಚನ |

ಮಾ ಕರ್ಮಫಲಹೇತುಭೂತಃ ಮಾ ತೇ ಸಂಗೋಽಸ್ತ ಕರ್ಮಣಿ ||

ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹಕ್ಕಿದೆ. ಎಂದಿಗೂ ಅದರಿಂದ ಸಿಗಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿ ಕರ್ಮಮಾಡುವುದು ಸಲ್ಲ. ಏನೂ ಮಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತರೂ ಏಳಿಗೆ ಇಲ್ಲ.

ಕೃಷ್ಣ ಕುಚೇಲನಿಂದ ಪಡೆವಾಗ ಬಟ್ಟೆ ಹರಿದಿದೆಯೋ, ಅವಲಕ್ಕಿ ಹಳಸಿದೆಯೋ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಪಾಲಿನದೆಂಬಂತೆ ತಿಂದ. ಕುಚೇಲನ ಉದ್ಧರಿಸಿದ. ನಾವು ದೇವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವಾಗ ಸುಕೃತವೋ ದುಷ್ಕೃತವೋ ಚಿಂತಿಸಬೇಕಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಅವನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ ನಡೆದದ್ದು. ಉಪನಿಷತ್ತು ಹೇಳಿತು : 'ಶ್ರೀಣ್ಯಾತ್ಮನೇಕುರುತ | ವಾಜ್ಞನಃ ಪ್ರಾಣಃ' ಮಾತು ಮನಸ್ಸು ಕೃತಿಗಳೆಂಬ ಅನ್ನವನ್ನು ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣ ಬಿಡುವಾಗ ಹೇಳುವ ಮಾತೂ ಅದೇ.

ಕಾಯೇನ ವಾಚಾ ಮನಸೇಂದ್ರಿಯೈರ್ವಾಬುದ್ಧ್ಯಾತ್ಮನಾವಾಽನುಸೃತಸ್ವಭಾವಃ |

ಕರೋಮಿ ಯದ್ಯತ್ ಸಕಲಂ ಪರಸ್ಮೈ ನಾರಾಯಣಾಯೇತಿ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ||

'ಕರೋಮಿ ಯದ್ಯತ್ ಸಕಲಂ' ಮಾತು ಮನಸ್ಸು ದೇಹದಿಂದ ಕರ್ಮಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ, ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲ ಒಳಿತು ಕೆಡಕುಗಳನ್ನು ನಿನಗೊಪ್ಪಿಸುವೆ ಎಂದು.

ಪ್ರಾತಃಪ್ರಭೃತಿಸಾಯಾಂತಂ ಸಾಯಾದಿ ಪ್ರಾತರಂ ತತಃ |

ಯತ್ಕರೋಮಿ ಜಗನ್ನಾಥ ತದಸ್ತು ತವ ಪೂಜನಂ ||

ಹೀಗೆ ನೂರಾರು ಸಂಗತಿಗಳ ನೆನಪಿಸುವಂತೆ ರಾಯರು ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಹೆಣೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಏವಮಾದಿ-ವಿವಿಧೈರವ-ತಾರೈಃ

ಪಾಲಿತಾಖಿಲ-ಜನೌಘ ಮಮಾಘಮ್¹ |

ಸನ್ನಿರಸ್ಯ ಕಮಲಾಸ್ಯ ನಮಸ್ಕಾಂ

ಸ್ವೀಕುರುಷ್ವ ರಘು-ವಂಶ-ವತಂಸ ||14||

ಬುದ್ಧ, ಕಲ್ಪಿ, ವ್ಯಾಸ, ಹಂಸ, ಹಯಗ್ರೀವ - ಹೀಗೆ ಹಲವು ಬಗೆಯ ರೂಪಗಳಿಂದ ಇಳಿದು ಬಂದು ಎಲ್ಲ ಸಜ್ಜನರ ಪೊರೆವವನೇ ! ರಘುವಿನ ಪೀಳಿಗೆಯ ಹಿರಿಯನೆ ! ಅರಳಿದ ಕೆಂದಾವರೆಯ ಮೊಗದವನೆ, ಕಳೆ ನನ್ನೊಳಗಿನೆಲ್ಲ ಕೊಳೆಗಳನು, ವಂದಿಪೆನು. ಸ್ವೀಕರಿಸು.

ಮತ್ತೊಂದಿ ಹೆಸರುಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಕೇಳಿಬರುವ ಹೆಸರುಗಳು ಬುದ್ಧ

1. ಜಸೌಘಮಮೋಘಂ - ಪಾಠಾಂತರ.

ಮತ್ತು ಕಲ್ಪಿ. ಆದಿ ಪದದಿಂದಲೇ ಸ್ತುತಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ದೇವರ ಅವತಾರಗಳ ತುತಿಸಿ ಮುಗಿಸುವುದುಂಟೆ? ಆದರೂ, ಇವೆರಡನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬಹುದಿತ್ತು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಲೋಕ ಮೋಹಗೊಂಡ ರೂಪ ಬುದ್ಧನದು. ಬುದ್ಧರೂಪ ಮೋಹಕವಲ್ಲ. ಇತಿಹಾಸ ದಾಖಲಿಸುವ ಬುದ್ಧ ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ. ಆಮೇಲೆ ಅವನ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ಇಲ್ಲ. ವ್ಯಾಸ, ಕೃಷ್ಣ, ಹಯಗ್ರೀವ ರೂಪಗಳಂತೆಯೇ ಬುದ್ಧರೂಪವೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಸೊನ್ನೆಯಿಂದ ನೂರರ ತನಕದ ಅಂಕಗಳ ಅಂತರ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಪಾಠ ಮಾಡಿದ ಗುರುಗಳು ಹೊಣೆ ಅಲ್ಲ. ಒಂದೇ ಪಾಠ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಫಲಿತಾಂಶ ಕೊಡುವುದು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಹಜ. 'ಶುದ್ಧೋದನಿ ಜಿನಸುತಃ' - ಶುದ್ಧೋದನನ ಮಗ ಬುದ್ಧನೇ ಭಗವಂತ. 'ಶುದ್ಧೋದನೇತ್ಯೇವ ಜಿನೇತಿ ಚೋಕ್ತಃ' - ಶುದ್ಧೋದನನದೇ ಹೆಸರು 'ಜಿನ'ನೆಂದು. 'ಜಿನ' ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಗೆದ್ದವ. ಇದು ಭಾಗವತಾದಿ ಎಲ್ಲ ಪುರಾಣಗಳು ವಿವರಿಸುವ ಭಗವಂತನ ಒಂಭತ್ತನೇ ಅವತಾರ. ಕಲಿಯುಗದ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ ರೂಪ. ಇನ್ನೂ ಕಾಣಿಸದ ರೂಪ ಕಲ್ಪಿಯದು. ಉಪಾಸನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಬಿಡಬಹುದು ಎಂಬ ಸೂಚನೆ ಇದೆ. ಆಚಾರ್ಯರೂ ಕೂಡ ಬುದ್ಧ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪಿಯ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ತಂತ್ರಸಾರದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ನೆನೆದರೆ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಉತ್ತಮ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಮಧ್ಯವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಸುಂದರವಾಗಿ ಭಗವದ್ರೂಪಗಳ ಹೆಣೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಸತತಮೇಕರೂಪಿಣೇ ದಶರೂಪಿಣೇ ಶತಸಹಸ್ರರೂಪಿಣೇ |

ಅವಿಕಾರಿಣೇ ಸುಟಮನಂತರೂಪಿಣೇ ಸುಖಚಿತ್ ಸಮಸ್ತತನವೇ ನಮೋನಮಃ ||

ಎತ್ತರದ ಚೇತನಗೆ, ಎಂದಿಗೂ ಒಂದಾಗಿರುವವನಿಗೆ, ನಮಗಾಗಿ ಹತ್ತಾಗಿ ನೂರಾಗಿ ಸಾವಿರವಾಗಿ ಅನಂತವಾಗಿ ಕಂಡವಗೆ, ಆದರೂ ಬದಲಾವಣೆ ಇಲ್ಲದವಗೆ, ಸ್ವಚ್ಛನಿಗೆ , ತಿಳಿವು ಆನಂದಗಳದೇ ಮೈಯವಗೆ, ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನಮಿಸುವೆ.

ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯದ ಮಹಾವರಾಹದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ದೇವರ ಅವತಾರಗಳ ವಿವರಣೆ ಹೀಗಿದೆ :

‘ಮತ್ಸ್ಯಕೂರ್ಮವರಾಹಶ್ಚ ನೃಸಿಂಹ ವಟು ಭಾರ್ಗವಾಃ |

ರಾಘವಃ ಕೃಷ್ಣಬುದ್ಧೌ ಚ ಕಲ್ಪಿ ವ್ಯಾಸೈತರೇಯಕಾಃ |

ದತ್ತೋ ಧನ್ವಂತರಿಯಃ ಕಪಿಲೋ ಹಂಸತಾಪಸಾ |

ಶಿಶುಮಾರೋ ಹಯಾಸೃಶ್ಚ ಹರಿಃ ಕೃಷ್ಣಶ್ಚ ಧರ್ಮಜಃ |

ನಾರಾಯಣಸ್ತಥೇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಸಾಕ್ಷಾನ್ನಾರಾಯಣಃ ಸ್ವಯಮ್ ||

ಮತ್ಸ್ಯ, ಕೂರ್ಮ, ವರಾಹ, ನರಸಿಂಹ, ವಾಮನ, ಪರಶುರಾಮ, ರಾಮ, ಕೃಷ್ಣ, ಬುದ್ಧ, ಕಲ್ಕಿ, ವ್ಯಾ, ಐತರೇಯ, ದತ್ತ, ಧನ್ವಂತರಿ, ಯಜ್ಞ, ಕಪಿಲ, ಹಂಸ, ತಾಪಸ, ಶಿಂಶುಮಾರ, ಹಯಗ್ರೀವ, ಧರ್ಮನ ಮಕ್ಕಳಾದ ಹರಿ, ಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ನಾರಾಯಣ, ಜೊತೆಗೆ ಸನತ್ಕುಮಾರ, ಋಷಭ, ಮೋಹಿನೀ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಭಗವಂತನ ನೇರ ಅವತಾರಗಳು. ಭಗವಂತನ ಅಂಶಪ್ರವೇಶವಿರುವ ಕೆಲವು ರೂಪಗಳಿವೆ :

ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೌ ಶೇಷವಿಪೌ ಶಕ್ರಾದ್ಯಾ ನಾರದಸ್ಥಥಾ |
 ಸನತ್ಕುಮಾರ ಕಾಮಭವೋಽಪ್ಯನಿರುದ್ಧೋ ವಿನಾಯಕಃ |
 ಸುದರ್ಶನಾದ್ಯಾಯುಧಾನಿ ಪೃಥ್ವಾದ್ಯಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನಃ |
 ಇತ್ಯಾದ್ಯಾವಿಷ್ಣುನಾವಿಷ್ಣುಭಿನ್ನಾಃ ಸಂಸಾರಿಕೋ ಹರೇಃ |
 ತೇಷ್ವೇವ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾದ್ಯೇಷು ತ್ರಿಷ್ವೇವಂ ಚ ಬಲಾದಿಷು |
 ನರಾಬುರ್ನಾದಿಷು ತಥಾ ಪುನರಾವೇಶ ಉಚ್ಯತೇ |
 ಸ್ವಲ್ಪಸ್ತು ಪುನರಾವೇಶೋ ಧರ್ಮಪುತ್ರಾದಿಷು ಪ್ರಭೋಃ |
 ಏತಜ್ಞಾನಾತಿ ಯಸ್ತಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರೀತೀರಭ್ಯಧಿಕಾ ಹರೇಃ ||

ಬ್ರಹ್ಮ, ರುದ್ರ, ಶೇಷ, ಗರುಡ, ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳು, ನಾರದ, ಸನತ್ಕುಮಾರ ಮೊದಲಾದ ಋಷಿಗಳು, ಕಾಮನ ಮಗ ಅನಿರುದ್ಧ, ವಿನಾಯಕ, ಸುದರ್ಶನ, ನಂದಕ, ಶಾರ್ಙ್ಗ ಮೊದಲಾದ ಆಯುಧದೇವತೆಗಳು, ಪೃಥು ಮೊದಲಾದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಯ ಭಗವಂತನ ಅಂಶವೊಂದನ್ನು ಹೊತ್ತು ಬಂದವರು. ಧರ್ಮರಾಜ ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲೂ ಸ್ವಲ್ಪಪ್ರಮಾಣದ ಭಗವದಾವೇಶ ಇತ್ತು. ಹೀಗೆ ದೇವರ ಪೂರ್ಣರೂಪ, ಆವೇಶರೂಪಗಳ ವಿವರ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದವನು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೀತಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಕೃಷ್ಣಾವತಾರ ಉಪಾಸನೆಗೆ ಹತ್ತಿರವಾದದ್ದು. ಕೃಷ್ಣನ ಸನ್ನಿಧಾನ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದೆ ಎನ್ನುವುದೂ ಹೌದು. 'ಸ್ವಯಂವ್ಯಕ್ತ'ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. 'ಸ್ವಯಂವ್ಯಕ್ತ' ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲಿ ಸನ್ನಿಧಾನ ಸ್ವತಃ ಇರುತ್ತದೋ ಅದು. ಶಾಲಿಗ್ರಾಮ, ಅದರಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಿಂದಲೋ, ಹೃತ್ಕಮಲದಿಂದಲೋ ಭಗವಂತನನ್ನು ಆವಾಹಿಸಬೇಕಿಲ್ಲ. ದೇವರೇ ಕಲ್ಲಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದ ಎಂಬುದು ಶಾಸ್ತ್ರ ಒಪ್ಪದ ಮಾತು. ನಿತ್ಯ ಸನ್ನಿಧಾನ ಇರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಸ್ವಯಂವ್ಯಕ್ತ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಭಗವದ್ರೂಪಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಭಕ್ತರ ಮನದಿಂಗಿತವ ಈಡೇರಿಸುತ್ತಿವೆ. ಕೃಷ್ಣ ತನ್ನ ಬಾಲರೂಪವ ಬಯಸಿದ ರುಗ್ಮಿಣಿಗೆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಂದ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಂದನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಟ್ಟ. ದ್ವಾರಕೆ ಮುಳುಗಲು ಮೂರ್ತಿ ಕಡಲು ಸೇರಿತು. ಮುಂದೆ ಮಧ್ವರು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯ ತಂದು ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಕಡಗೋಲು ಹಿಡಿದು ಗಡಿಗೆಯ ಒಡೆಯಲು ನಿಂತವ

ಉಡುಪಿಯ 'ಕೃಷ್ಣ'. ಗೋವಳನಾಗಿ ಲಂಗೋಟಿ ತೊಟ್ಟು ಓಡಾಡಿದ ಕೃಷ್ಣ 'ಪಾಂಡುರಂಗ ವಿಟ್ಟಲ'. ಮದುವೆಯಾದ, ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಹೊತ್ತ ಕೃಷ್ಣ 'ಶ್ರೀನಿವಾಸ'. ಇವು ಮೂರೂ ಕೃಷ್ಣನದೇ ರೂಪಗಳು. ಹೀಗೆ ಕೃಷ್ಣ ದ್ವಾರಕಾಧೀಶನಾಗಿ, ಮಥುರಾಧೀಶನಾಗಿ, ಶ್ರೀರಂಗನಾಗಿ, ಅನಂತಶಯನನಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲೆಡೆ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕರ್ಮ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ 'ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು' ಎಂದು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ರೂಪಗಳನ್ನು ಒಂದರಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಉಪಾಸ್ಯಮೂರ್ತಿ ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ನೇಹ ನಾನಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚನ" ಗುಣ-ಗುಣಿಗಳಿಗೆ, ಅವಯವ-ಅವಯವಿಗಳಿಗೆ, ಮೂಲರೂಪ-ಅವತಾರಗಳಿಗೆ, ಸ್ಥೂಲ-ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳಿಗೆ ಇನಿತೂ ಅಂತರವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಚಿಂತನೆಯೊಂದಿಗೆ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಂತ್ರಪುಷ್ಪಾರ್ಚನೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಅಷ್ಟಾವತಾರಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸನ್ನವದನನ ನೆನೆದು ನಾವು ಪಾಡಿದರೆ ಪರಮಪದವಿಯನ್ನಿತ್ತು ಪೊರೆವ. ಇದು ನಿಶ್ಚಯ.

ಇಲ್ಲಿ ಬಂದ ಎರಡೂ ಸ್ತುತಿಗಳು ನಿತ್ಯಪಾರಾಯಣಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದ ಚೆಲುವಿದೆ. ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಿದ ಪ್ರಮೇಯಗಳಿವೆ. ಕಥೆಗಳ ನೆನಪಿಸುವ ಪದಗಳಿವೆ. ಅಧ್ಯಯನಶೀಲರಿಗೆ ಮೆಟ್ಟಿಲಾಗಿವೆ. ಈ ಕಿರುಕೃತಿಗಳು ಹಿರಿಯನ ಹೊತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಹಿರಿಮೆ-ಗರಿಮೆಗಳ ಪಡೆದಿವೆ. ಕೃತಿಗಳು ಆಕೃತಿಯಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಿರಿಯವು. ಮಾತುಗಳು ಹಿರಿದು. ಅದರ ಅರ್ಥ ಇನ್ನೂ ಹಿರಿದು.

ದಶಾವತಾರಸ್ತುತಿ

ಸೋಷ್ಣೇ ಮಹೇಂದ್ರ ರಿಪುದರ್ಪಹಂ ಶಿವಂ ನಾರಾಯಣಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದಾಂ ಪರಿಷ್ಕರ್ಮ |
ಆದಿತ್ಯಚಂದ್ರಾಶ್ವಯುಗಸ್ಥಮಾದ್ಯಂ ಪುರಾತನಂ ದೈತ್ಯಹರಂ ಸದಾ ಹರಿಮ್ || 1 ||

ಚಕಾರ ಮಾತ್ಸ್ಯಂ ವಪುರಾತ್ಮನೋಯಃ ಪುರಾತನಂ ದೇವವಿನಾಶಕಾಲೇ |
ಮಹಾಮಹೀಭೃದ್ವಪುರಗ್ರ ಪುಚ್ಛಚ್ಛಟಾಹವಾರ್ಚಿಃ ಸುರಶತ್ರುಹಾದ್ಯಃ || 2 ||

ತಥಾಬ್ಧಿಮಂಥಾನಕೃತೇ ಗಿರೀಂದ್ರಂ ದಧಾರ ಯಃ ಕೌರ್ಮವಪುಃ ಪುರಾಣಮ್ |
ಹಿತೇಚ್ಛಯಾಪ್ತಃ ಪುರುಷಃ ಪುರಾಣಃ ಪ್ರಪಾತು ಮಾಂ ದೈತ್ಯಹರಃ ಸುರೇಶಃ || 3 ||

ಮಹಾವರಾಹಃ ಸತತಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾಸ್ತಲಾತ್ರಲಂ ಪ್ರಾವಿಶದ್ಯೋ ಮಹಾತ್ಮಾ |
ಯಜ್ಞಾಂಗಸಂಜ್ಞಃ ಸುರಸಿದ್ಧಸಂಘೈಃ ಸ ಪಾತು ಮಾಂ ದೈತ್ಯಹರಃ ಪುರಾಣಃ || 4 ||

ನೃಸಿಂಹರೂಪೋ ಚ ಬಭೂವ ಯೋಽಸೌ ಯುಗೇ ಯುಗೇ ಯೋಗಿವರೋಗ್ರಭೀಮಃ |
ಕರಾಳವಕ್ತ್ರಃ ಕನಕಾಗ್ರವರ್ಚಾವರಾಶಯೋಽಸ್ಮಾನ್ ಅಸುರಾಂತಕೋಽವ್ಯಾತ್ || 5 ||

ಬಲೇರ್ಮಳಖಿದ್ಧಂಸಕೃದಪ್ರಮೇಯೋ ಯೋಗಾತ್ಮಕೋ ಯೋಗವಪುಃ ಸ್ವರೂಪಃ |
ಸ ದಂಡಕಾಷ್ಠಾಜಿನ ಲಕ್ಷಣಃ ಪುನಃ ಕ್ಷಿತಿಂ ಯ ಆಕ್ರಾಂತವಪುಃ ಪುನಾತು || 6 ||

ತ್ರಿಃಸಪ್ತಕೃತ್ಯೋ ಜಗತೀಂ ಜಿಗಾಯ ಕೃತ್ವಾ ದದೌ ಕಶ್ಯಪಾಯ ಪ್ರಚಂಡಃ |
ಸ ಜಾಮದಗ್ನ್ಯೋಽಬಿಜನಸ್ಯ ಗೋಪ್ತಾ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋಽಸುರಹಾ ಪ್ರಪಾತು || 7 ||

ಚತುಃಪ್ರಕಾರಂ ಚ ವಪುರ್ಯ ಆದ್ಯಂ ಹೈರಣ್ಯಗರ್ಭ ಪ್ರತಿಮಾನಲಕ್ಷ್ಯಮ್ |
ರಾಮಾದಿರೂಪೈರ್ಬಹುರೂಪಭೇದಂ ಚಕಾರ ಸೋಽಸ್ಮಾನ್ನಸುರಾಂತಕೋಽವ್ಯಾತ್ || 8 ||

ಚಾಣೂರಕಂಸಾಸುರದರ್ಪಭೀತೇರ್ಭೀತಾಮರಾಣಾಂ ಅಭಯಾಯ ದೇವಃ |
ಯುಗೇ ಯುಗೇ ವಾಸುದೇವೋ ಬಭೂವ ಕಲ್ಪೇ ಭವತ್ಯಾ ದ್ವೈತರೂಪಕಾರೀ || 9 ||

ಯುಗೇ ಯುಗೇ ಕಲ್ಕಿನಾಮ್ನಾಮಹಾತ್ಮಾ ವರ್ಣಸ್ಥಿತಿಂ ಕರ್ತುಮನೇಕರೂಪಃ |
ಸನಾತನೋ ಬ್ರಹ್ಮಮಯಃ ಪುರಾತನೋ ನ ಯಸ್ಯ ರೂಪಂ ಸುರಸಿದ್ಧದೈತ್ಯಾಃ || 10 ||

ಪಶ್ಯಂತಿ ವಿಜ್ಞಾನಗತಿಂ ವಿಹಾಯ ಅತೋಯಮೇನಾಪಿ ಸಮರ್ಚಯಂತಿ |
ಮತ್ಸ್ಯಾದಿರೂಪಾಣಿ ಚರಾಣಿ ಸೋಽವ್ಯಾತ್ ನಮೋ ನಮಸ್ತೇ
ಪುರುಷೋತ್ತಮಾಯ ಪುನಶ್ಚಭೂಯೋಽಪಿ ನಮೋ ನಮಸ್ತೇ
ನಯಸ್ಥಮಾಂ ಮುಕ್ತಿಪದಂ ನಮಸ್ತೇ ||

|| ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ದಶಾವತಾರಸ್ತುತಿಃ ||

ಶ್ರೀದಶಾವತಾರಹರಿಗಾಥಾ

ಪ್ರಳಯೋದನ್ನದುದೀರ್ಣಜಲವಿಹಾರಾನಿಮಿಷಾಂಗಮ್ |

ಕಮಲಾಕಾಂತಮಖಂಡಿತವಿಭವಾಬ್ಧಿಂ ಹರಿಮೀಡೇ || 1 ||

ಚರಮಾಂಗೋದ್ಧೃತಮಂದರತಟಿನಂ ಕೂರ್ಮಶರೀರಮ್ |

ಕಮಲಾಕಾಂತಮಖಂಡಿತವಿಭವಾಬ್ಧಿಂ ಹರಿಮೀಡೇ || 2 ||

ಶಿತದಂಷ್ಟೋದ್ಧೃತಕಾಶ್ಯಪತನಯಂ ಸೂಕರರೂಪಮ್ |

ಕಮಲಾಕಾಂತಮಖಂಡಿತವಿಭವಾಬ್ಧಿಂ ಹರಿಮೀಡೇ || 3 ||

ನಿಶಿತಪ್ರಾಗ್ಯನಖೇನ ಚಿತಸುರಾರಿಂ ನರಸಿಂಹಮ್ |

ಕಮಲಾಕಾಂತಮಖಂಡಿತವಿಭವಾಬ್ಧಿಂ ಹರಿಮೀಡೇ || 4 ||

ತ್ರಿಪದವ್ಯಾಪ್ತಚತುರ್ದಶಭುವನಂ ವಾಮನರೂಪಮ್ |

ಕಮಲಾಕಾಂತಮಖಂಡಿತವಿಭವಾಬ್ಧಿಂ ಹರಿಮೀಡೇ || 5 ||

ಕ್ಷಪಿತಕ್ಷತ್ರಿಯವಂಶನಗಧರಂ ಭಾರ್ಗವರಾಮಮ್ |

ಕಮಲಾಕಾಂತಮಖಂಡಿತವಿಭವಾಬ್ಧಿಂ ಹರಿಮೀಡೇ || 6 ||

ದಯಿತಾಚೋರನಿಬರ್ಹಣನಿಪುಣಂ ರಾಘವರಾಮಮ್ |

ಕಮಲಾಕಾಂತಮಖಂಡಿತವಿಭವಾಬ್ಧಿಂ ಹರಿಮೀಡೇ || 7 ||

ಮುರಳೀನಿಸ್ವನಮೋಹಿತವನಿತಂ ಯಾದವಕೃಷ್ಣಮ್ |

ಕಮಲಾಕಾಂತಮಖಂಡಿತವಿಭವಾಬ್ಧಿಂ ಹರಿಮೀಡೇ || 8 ||

ಪಟುಚಾಟೀಕೃತನಿಸ್ಫುಟಜನತಂ ಶ್ರೀಘ್ನಸಂಜ್ಞಮ್ |

ಕಮಲಾಕಾಂತಮಖಂಡಿತವಿಭವಾಬ್ಧಿಂ ಹರಿಮೀಡೇ || 9 ||

ಪರಿನಿರ್ಮೂಲಿತದುಷ್ಪಜನಕುಲಂ ವಿಷ್ಣುಯಶೋಜಮ್ |

ಕಮಲಾಕಾಂತಮಖಂಡಿತವಿಭವಾಬ್ಧಿಂ ಹರಿಮೀಡೇ || 10 ||

ಅಕೃತೇಮಾಂ ವಿಜಯಧ್ವಜವರತೀರ್ಥೋ ಹರಿಗಾಥಾಮ್ |

ಅಯತೇ ಪ್ರೀತಿಮಲಂ ಸಪದಿ ಯಯಾ ಶ್ರೀರಮಣೋಽಯಮ್ || 11 ||

|| ಇತಿ ಶ್ರೀವಿಜಯಧ್ವಜತೀರ್ಥವಿರಚಿತ ದಶಾವತಾರಹರಿಗಾಥಾ ||

ದಶಾವತಾರಮಾಲಿಕಾ

ವಂದೇ ವೃಂದಾರಕೇಂದ್ರೈರ್ವಿಧಿಭವಮುಖರೈವಂದಿತಾಂಘ್ರಿಂ ಗುಣಾಬ್ಧಿಂ
ನಿರ್ದೋಷಂ ನಿತ್ಯಪೂರ್ಣಾಗಣಿತಗುಣಮಯೈರ್ಮತ್ಸ್ಯಕೂರ್ಮಾದಿರೂಪೈಃ |
ಲೋಕಾನಾಂ ಸೃಷ್ಟಿರಕ್ಷಾಪೃತಿನಿಯತಿಮತಿಪ್ರಾಪಕಂ ಬಂಧಮೋಕ್ಷೌ
ದಾತಾರಂ ಧೈಯಮಗ್ರಯೈರ್ಮನಸಿ ಮುನಿಗಣೈರ್ವಾಸುದೇವಂ ರಮೇಶಮ್ || 1 ||

ಯೋ ಮತ್ಸ್ಯಾತ್ಮಾವತೀರ್ಣಃ ಕಮಲಜಮುಖತೋ ನಿಃಸೃತಾನ್ ಸರ್ವವೇದಾನ್
ಹೃತ್ಪ್ರಾ ಯಾಂತಂ ಹಯಾಸ್ಯಮ ಸುರರಿಪುಮವಧೀತ್ ಸರ್ವವೇದಾನ್ ವಿಧಾತುಃ |
ದತ್ತಾವೈವಸ್ವತಾಯಾಪ್ಯಸದೃಶಸುದೃಶಂ ಪಾಲಯನ್ ಸ್ವಾನ್ ಮುನೀಂದ್ರಾನ್
ಸೋಽಯಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿರ್ಮೇ ಪ್ರದಿಶತು ವಿಶದಾಂ ಬುದ್ಧಿಮಿಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಮ್ || 2 ||

ಯಃಕೂರ್ಮಾತ್ಮಾವತೀರ್ಣಃ ಶಿವವರವಚಸಾಽಽಧಾರ್ಯಮನ್ಯೈರ್ಗಿರಿಂದ್ರಂ
ಪೃಷ್ಠೇನೋದ್ಧೃತ್ಯ ಸಮ್ಯಜ್ಞಾಥನಸಮಯತಃ ಕ್ಷೀರಧೌ ಮಂದರಾಖ್ಯಮ್ |
ತತ್ರೋತ್ಪನ್ನಾಮೃತಾದೀನ್ ಸುರರಿಪುವಧತಃ ಪ್ರಾಪಯನ್ ಸರ್ವದೇವಾನ್
ದೇವೋ ದದ್ಯಾದಭೀಷ್ಟಂ ಮಮ ಮಹಿತಗುನ್ಯೈಃಪೂರ್ಣಕಾಮಃ ಸ ಈಶಃ || 3 ||

ಅವಿರ್ಭೂತೋಬ್ಜಜೇಶಪ್ರಮುಖಸುರಗಣೈಃ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಃ ಶ್ರೀವರಾಹೋ
ಮಗ್ನಾಂ ಭೂಮಿಂ ಲಯಾಬ್ಧೌ ಗಿರಿವನಸಹಿತಾಂ ದ್ವಿಃ ಸಮುದ್ಧಾರ್ಯ ಚೋರ್ಧ್ವಮ್ |
ನೃಸ್ಯಾಬಾಕ್ಷಃ ಸುದಾಡ್ಯಂ ಸುರಗಣಮಹಿತೋ ತಾಪಮೇಷಾಂ ಪ್ರಕುರ್ವನ್
ಹತ್ವಾಪ್ರಹ್ಲಾದತಾತಾವರಜಮಪಿ ಮಹಾನ್ ಪ್ರೀಯತಾಂ ಮೇ ಸ ಚೇಶಃ || 4 ||

ಯಃ ಸ್ತಂಭದಾವಿರಾಸೀನ್ಮೃಗರಿಪುವದನಃ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಃ ಸರ್ವದೇವೈಃ -
ದೇವಾರಿಂ ಭೂಸುರಾರಿಂ ಸ್ವಸುತಮಪಿ ಭಟ್ಟೈಃಘರ್ಷಿತಯಂತಂ ಹರೀಷ್ಟಮ್ |
ಹತ್ವಾ ಪಹ್ಲಾದತಾತಂ ಪ್ರವಿತತನಖರೈರ್ಭಾಗ್ಯತೋ ಭಾಗ್ಯದೇವಾ
ಹರ್ಷಂ ಕುರ್ವನ್ ನಿಜಾನಾಂ ಸಮವತು ಸತತಂ ಮಾಂ ಪ್ರಸನ್ನಂ ಸ ಈಶಃ || 5 ||

ಯೋಽದಿತ್ಯಾಂ ಕಶ್ಯಪಾಖ್ಯಾತ್ ಗಿರಿಭಿದವರಜೋ ವಾಮನಾಖ್ಯಃ ಪ್ರಜಾತೋ
ಗತ್ವಾ ದೇವಾರಿಭೂತಕ್ರತುಸದನಮಪಿ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ ಭೂಮಿಂ ಬಲಿಂ ಚ |
ಹೃತ್ಪ್ರಾಪ್ರಹ್ಲಾದಪೌತ್ರಾತ್ ತ್ರಿದಿವಮಜಮುಖಾನ್ ಹರ್ಷಯನ್ ಸರ್ವದೇವಾನ್
ಸೋಽಯಂ ಸರ್ವೇಶ್ವರೋ ಮೇ ಪ್ರದಿಶತು ವಿಶದಾಂ ಸಂಪದಂ ಸರ್ವವಂದ್ಯಃ || 6 ||

ಯೋ ಭೂಮಾವಾವಿರಾಸೀದ್ವೈಗುಕುಲತಿಲಕೋ ರಾಮನಾಮಾದ್ಯದೇವೋ
ದೈತ್ಯಾನ್ ಕ್ಷತ್ರೇಷು ಜಾತಾನ್ ಶಿವವರಬಲತೋ ಗರ್ವಿತಾನಪ್ಯವಧ್ಯಾನ್ |
ಹತ್ವಾತದ್ವೇಹಜಾತೈರ್ಬಹುರುಧಿರಗಣೈಃ ಸೇವ್ಯತೀರ್ಥಾನಿ ಕೃತ್ವಾ
ರಕ್ಷನ್ ಲೋಕಾನ್ ಸಮಸ್ತಾನ್ ಸಮವತು ಸತತಂ ಮಾಂ ಪ್ರಸನ್ನಂ ಸ ಈಶಃ || 7 ||

ಪೂರ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವೈಃ ಕ್ಷಿತಿಭರಹರಣೇ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಃ ಪ್ರಾದುರಾಸೀತ್
ಕೌಸಲ್ಯಾಯಾಂ ಗುಣಾಢ್ಯಾದ್ವಶರಥನೃಪತೇಃ ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿತುಷ್ಠಃ |
ಹತ್ವಾ ಭೂಮೌ ದಶಾಸ್ಯಪ್ರಮುಖಸುರರಿಪೂನ್ ರಾಮನಾಮಾದ್ಯ ದೇವೋ
ಭಕ್ತಾಭೀಷ್ಟಂ ಪ್ರಕುರ್ವನ್ ಸಮವತು ಸತತಂ ಮಾಂ ಪ್ರಸನ್ನಂ ಈಶಃ || 8 ||

ಪೂರ್ವಂ ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿಶಾಯೀ ಸಕಲಸುರಗಣೈಃ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಃ ಪ್ರಾದುರಾಸೀತ್-
ದ್ವಷ್ಟಾನ್ ಹಂತುಂ ಕ್ಷಿತಿಶಾನ್ ಯದುಕುಲತಿಲಕೋ ಶೂರಜಾತ್ ಕೃಷ್ಣನಾಮಾ |
ದೇವಕ್ಯಾಂ ಯೋಽದ್ಯ ಹಂತಾ ಸಕಲಸುರರಿಪೂನ್ ಭೂತಲೇ ಭೂತಿದಾತಾ
ಭಕ್ತಾನಾಂ ಭಕ್ತವಂದ್ಯಃ ಸಮವತು ಸತತಂ ಮಾಂ ಪ್ರಸನ್ನಂ ಸ ಈಶಃ || 9 ||

ಕಾಲಸ್ಯಾದೌ ಕಲೇರ್ಯ ಸಕಲಸುರಗಣೈಃ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಃ ಶ್ರೀಶದೇವೋ
ಬುದ್ಧಾಖ್ಯಃ ಪ್ರಾದುರಾಸೀತ್ ಸುಕೃತಸರಣಿತಸ್ತ್ವಾಜನಾರ್ಥಂ ಜಿನಾದೀನ್ |
ಪೂರ್ವಂ ಯುದ್ಧೇ ಹತಾನ್ ಯಸ್ತಿಪುರವಿಜಯಿನಾ ತೈಪುರಾನ್ ಭೂಮಿಜಾನ್
ಪ್ರಾಪಯ್ಯಾರ್ಥಮರ್ಗಮಾರ್ಗಂ ವೃತನುತ ವಿವಿಧಂ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗಂ ತಮೀಡೇ || 10 ||

ಕಾಲಸ್ಯಾಂತೇ ಕಲೇರ್ಯಃ ಸಕಲಸುರಗಣೈಃ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಃ ಪ್ರಾದುರಾಸೀತ್
ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಃ ಕಲ್ಪಿನಾಮಾ ಕಲಿಮಲಕಲುಷಾನ್ ದುರ್ಜನಾನ್ ಧರ್ಮಹೀನಾನ್ |
ಅಶ್ವಾರೂಢೋದ್ಯಹತ್ವಾ ಹರಿಚರಣಜುಷಾಂ ಶೌಖ್ಯಕಾರಿ ಜನಾನಾಂ
ಸೋಯಂ ಸರ್ವೇಶ್ವರೋ ಮೇ ಪ್ರದಿಶತು ವಿಶದಾಂ ಜ್ಞಾನಭಕ್ತಾದಿವದ್ವಿಮ್ || 11 ||

ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಾಖ್ಯೋ ಹರಿಚರಣಜುಷಾಂ ಸೇವಕಸ್ತತ್ರಸಾದಾ-
ದ್ವಿಷ್ಟೋರ್ಮತ್ಸ್ಯಾದಿಮೂರ್ತೇರ್ಜಗದುದಯಲಯಜ್ಞಾನಮೋಕ್ಷಾದಿದಾತುಃ |
ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಮಾಲಿಕಾಭಾಂ ಸ್ತುತಿಮಿಹ ಕೃತಾವಾನೇತಯಾ ಯೇ ಭಜಂತೇ
ವಿಷ್ಣುಂ ತೇಷಾಂ ರಮೇಶಃ ಪ್ರದಿಶತಿ ವಿಶದಾಂ ಸರ್ವಸಂಪತ್ತಮೃದ್ವಿಮ್ || 12 ||

ದಶಾವತಾರಮಾಲಿಕಾಮಿಮಾಂ ಪಠೇತ್ಪೃಣೋತಿಯಃ |
ಸ ಸರ್ವಕಾಮವಾಪ್ನುಯಾದ್ಧರೇಃ ಪ್ರಸಾದತಃ ಸದಾ || 13 ||

|| ಇತಿ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಾಖ್ಯೇನ ವಿರಚಿತಾ ದಶಾವತಾರಮಾಲಿಕಾ ||

ದಶಾವತಾರಸ್ತೋತ್ರಮ್

ನಮೋಽಸ್ತು ¹ನಾರಾಯಣಮಂದಿರಾಯ ನಮೋಽಸ್ತು ಹಾರಾಯಣಕಂಧರಾ |
ನಮೋಽಸ್ತು ಪಾರಾಯಣಚರ್ಚಿತಾಯ ನಮೋಽಸ್ತು ನಾರಾಯಣ ತೇರ್ಚಿತಾಯ || 1 ||

ನಮೋಽಸ್ತು ಮತ್ಸ್ಯಾಯ ಲಯಾಽಬ್ಧಿಹಾಯ ನಮೋಽಸ್ತು ಕೂರ್ಮಾಯ ಪಯೋಬ್ಧಿಗಾಯ |
ನಮೋ ವರಾಹಾಯ ಧರಾಧರಾಯ ನಮೋ ನೃಸಿಂಹಾಯ ಪರಾತ್ಪರಾಯ || 2 ||

ನಮೋಽಸ್ತು ಶಕ್ರಾಶ್ರಯವಾಮನಾಯ ನಮೋಽಸ್ತು ವಿಷ್ಣೋತ್ಸವಭಾರ್ಗವಾಯ |
ನಮೋಽಸ್ತು ಸೀತಾಹಿತರಾಘವಾಯ ನಮೋಽಸ್ತು ಪಾರ್ಥಸ್ತುತಯಾದವಾಯ || 3 ||

ನಮೋಽಸ್ತು ಬುದ್ಧಾಯ ವಿಮೋಹಕಾಯ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ಕಲ್ಕಪದೋದಿತಾಯ |
ನಮೋಽಸ್ತು ಪೂರ್ಣಾಮಿತಸದ್ಗುಣಾಯ ನಮೋಽಸ್ತು ನಾಥಾಯ ಹಯಾನನಾಯ || 4 ||

ಕರಸ್ಥಶಂಖೋಲ್ಲಸದಕ್ಷಮಾಲಾಪ್ರಬೋಧಮುದ್ರಾಭಯಪುಸ್ತಕಾಯ |
ನಮೋಽಸ್ತು ವಕ್ತ್ರೋದ್ಗಿರದಾಗಮಾಯ ನಿರಸ್ತಹೇಯಾಯ ಹಯಾನನಾಯ || 5 ||

ರಮಾಸಮಾಕಾರಚತುಷ್ಟಯೇನ ಕ್ರಯಾಚ್ಚತುರ್ಧಿಕ್ಷು ನಿಷೇವಿತಾಯ |
ನಮೋಽಸ್ತು ಪಾರ್ಶ್ವದ್ವಯಗಿದ್ವಿರೂಪಶ್ರಿಯಾಭಿಷಿಕ್ತಾಯ ಹಯಾನನಾಯ || 6 ||

ಕಿರೀಟಪಟ್ಟಾಂಗದಹಾರಕಾಂಚೀಸುರತ್ನಪೀತಾಂಬರನೂಪುರಾದ್ಯೈಃ |
ವಿರಾಜಿತಾಂಗಾಯ ನಮೋಽಸ್ತು ತುಭ್ಯಂ ಸುರೈಃ ಪರಿತಾಯ ಹಯಾನನಾಯ || 7 ||

ವಿದೋಷಕೋಟೀಂದುನಿಭಪ್ರಭಾಯ ವಿಶೇಷತೋ ಮಧ್ವಮುನಿಪ್ರಿಯಾಯ |
ವಿಮುಕ್ತವಂದ್ಯಾಯ ನಮೋಽಸ್ತು ವಿಸ್ವಗ್ವಿಧೂತವಿಘ್ನಾಯ ಹಯಾನನಾಯ || 8 ||

ನಮೋಽಸ್ತು ಶಿಷ್ಣೇಷ್ಟದವಾದಿರಾಜಕೃತಾಷ್ಟಕಾಭಿಷ್ಠತಚೇಷ್ಟಿತಾಯ |
ದಶಾವತಾರೈಸ್ತಿದಶಾರ್ಥದಾಯ ನಿಶೇಶಬಿಂಬಸ್ಥಹಯಾನನಾಯ || 9 ||

|| ಇತಿ ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜತೀರ್ಥವಿರಚಿತ ದಶಾವತಾರಸ್ತೋತ್ರಮ್ ||

ದಶಾವತಾರಸ್ತುತಿ

ಪ್ರೋಷ್ಠೀಶವಿಗ್ರಹ ಸುನಿಷ್ಠೀವನೋದ್ಧತವಿಶಿಷ್ಟಾಂಬುಚಾರಿಜಲಧೀ
ಕೋಷ್ಠಾಂತರಾಹಿತವಿಚೇಷ್ಟಾಗಮೌಘ ಪರಮೇಷ್ಟೀಡಿತ ತ್ವಮವ ಮಾಮ್ |
ಪ್ರೇಷ್ಠಾರ್ಕಸೂನುಮನುಚೇಷ್ಟಾರ್ಥಮಾತ್ಮವಿದತೀಷ್ಟೋ ಯುಗಾಂತಸಮಯೇ
ಸ್ಥೇಷ್ಠಾತ್ಮಶೃಂಗಧೃತಕಾಷ್ಠಾಂಬುವಾಹನ ವರಾಷ್ಟಾಪದಪ್ರಭತನೋ || 1 ||

ಖಂಡೀಭವದ್ವಹುಲಡಿಂಡೀರಜ್ಯಂಭಣಿಸುಚಂಡೀಕೃತೋದಧಿಮಹಾ-
ಕಾಂಡಾತಿಚಿತ್ರಗತಿಶೌಂಡಾದ್ಯ ಹೈಮರದಭಾಂಡಾಪ್ರಮೇಯಚರಿತ |
ಚಂಡಾಶ್ವಕಂಠಮದಶುಂಡಾಲದುಹೃದಯಗಂಡಾಭಿಖಂಡಕರದೋ-
ಶ್ವಂಡಾಮರೇಶ ಹಯತುಂಡಾಕೃತೇ ದೃಶಮಖಂಡಾಮಲಂ ಪ್ರದಿಶ ಮೇ || 2 ||

ಕೂರ್ಮಾಕೃತೇ ತ್ವತು ನಾರ್ಮಾತ್ಮಪ್ರಷ್ಠದೃತಭರ್ಮಾತ್ಮಮಂದರಗಿರೇ
ಧರ್ಮಾವಲಂಬನ ಸುಧರ್ಮಾ ಸದಾಕಲಿತಶರ್ಮಾ ಸುಧಾವಿತರಣಾತ್ |
ದುರ್ಮಾನರಾಹುಮುಖದುರ್ಮಾಯಿದಾನವಸುಮರ್ಮಾಭಿಭೇದನಪಟೋ
ಘರ್ಮಾರ್ಕಕಾಂತಿವರಮರ್ಮ ಭವಾನ್ ಭುವನನಿರ್ಮಾಣಧೂತವಿಕ್ರತಿಃ || 3 ||

ಧನ್ವಂತರೇಽಂಗರುಚಿಧನ್ವಂತರೇರಿತರುಧನ್ವಂಸ್ತರೀಭವ ಸುಧಾ-
ಭಾನ್ವಂತರಾವಸಥ ಮನ್ವಂತರಾಧಿಕೃತತನ್ವಂತರಾಷ್ಠಧನಿಧೇ |
ಧನ್ವಂತರಂಗಶುಗುಧನ್ವಂತಮಾಜಿಷು ವಿತನ್ವನ್ ಮಮಾಬ್ಜಿತನಯಾ-
ಸೂನ್ವಂತಕಾತ್ಮಹೃದತನ್ವಂತರಾವಯವತನ್ವಂತರಾರ್ತಿಜಲಧಿ || 4 ||

ಯಾ ಕ್ಷೀರವಾರ್ಧಿಮಥನಾಕ್ಷೀಣದರ್ಪ ದಿತಿಜಾಕ್ಷೋಭಿತಾಮರಗಣಾ-
ಪೇಕ್ಷಾಪ್ರಯೇಽಜನಿ ವಲಕ್ಷಾಂಶುಬಿಂಬಜಿದತೀಕ್ಷ್ಣಾಲ್ಲಕಾವೃತಮುಖೀ |
ಸೂಕ್ಷ್ಮಾ ವಲಗ್ನವಸನಾಕ್ಷೇಪಕೃತ್ಪುಚಕಟಾಕ್ಷಾಕ್ಷಮೀಕೃತಮನೋ-
ದೀಕ್ಷಾಸುರಾಹೃತಸುಧಾಽಕ್ಷಾಣಿ ನೋಽವತು ಸುರೋಕ್ಷೇಕ್ಷಣಾದ್ಧರಿತನುಃ || 5 ||

ಶಿಕ್ಷಾದಿಯುನ್ನಿಗಮದೀಕ್ಷಾಸುಲಕ್ಷಣಪರೀಕ್ಷಾಕ್ಷಮಾ ವಿಧಿಸತೀ
ದಾಕ್ಷಾಯಣೀ ಕ್ಷಮತಿ ಸಾಕ್ಷಾದ್ರಮಾಽಪಿ ನ ಯದಾಕ್ಷೇಪವೀಕ್ಷಣವಿಧೌ |
ಪ್ರೇಕ್ಷಾಕ್ಷಿ ಲೋಭಕರಲಾಕ್ಷಾರಸೋಕ್ಷಿತಪದಾಕ್ಷೇಪಲಕ್ಷಿತಧರಾ
ಸಾಕ್ಷಾರಿತಾತ್ಮತನುಭೂಕ್ಷಾರಕಾರಿನಿಟಲಾಕ್ಷಾಕ್ಷಮಾನವತು ನಃ || 6 ||

ನೀಲಾಂಬುಧಾಭ ಶುಭಶೀಲಾದ್ರಿ ದೇಹಧರ ಶೇಲಾಹೃತೋದಧಿಧುನೀ-
ಶೈಲಾದಿಯುಕ್ತನಿಖಿಲೇಕಟಾದ್ಯಸುರತೂಲಾಟವೀದಹನ ತೇ |
ಕೋಲಾಕೃತೇ ಜಲಧಿಕಾಲಾಚಲಾವಯವನೀಲಾಬ್ಜದಂಷ್ಟ್ರಧರಣೀ-
ಲೀಲಾಸ್ವದೋರುತಲ ಮೂಲಾಶಿಯೋಗಿವರಜಾಲಾಭಿವಂದಿತ ನಮಃ || 7 ||

ದಂಭೋಲಿತೀಕ್ಷ್ಣ ನಖಸಂಭೇದಿತೇಂದ್ರರಿಪುಕುಂಭೇಂದ್ರ ಪಾಟ ಕೃಪಯಾ
ಸ್ತಂಭಾರ್ಭಕಾಸಹನ ಡಿಂಭಾಯ ದತ್ತವರ ಗಂಭೀರನಾದ ನೃಹರೇ |

ಅಂಬೋಧಿಜಾನುಸರಣಾಂಭೋಜಭೂಷವನಕುಂಭೇನಸೇಶಖಗರಾಟ್
ಕುಂಭೇಂದ್ರ ಕೃತ್ತಿಧರಜಂಭಾರಿಷ್ಣಣ್ಮುಖಮುಖಾಂಭೋರುಹಾಭಿನುತ ಮಾಮ್ || 8 ||

ಪಿಂಗಾಕ್ಷವಿಕ್ರಮತುರಂಗಾದಿಸೈನ್ಯಚತುರಂಗಾವಲಿಪ್ತದನುಜಾ-
ಸಾಮಗಾಧ್ವರಸ್ಥಬಲಿಸಾಂಗಾವಪಾತಹೃಷಿತಾಂಗಾಮರಾಲಿನುತ ತೇ |
ಶೃಂಗಾರಪಾದನಖತುಂಗಾಗ್ರಭಿನ್ನಕನಕಾಂಗಾಂಡಪಾತಿತಟಿನೀ-
ತುಂಗಾತಿಮಂಗಲತರಂಗಾಭಿಭೂತಭಜಕಾಂಗಾಘ ವಾಮನ ನಮಃ || 9 ||

ಧ್ಯಾನಾರ್ಹವಾಮನತನೋ ನಾಥ ಪಾಹಿ ಯಜಮಾನಾಸುರೇಶವಸುಧಾ-
ದಾನಾಯ ಯಾಚನಿಕ ಲೀನಾರ್ಥವಾಗ್ಧೃತಿತನಾನಾಸದಸ್ಯ ದನುಜ |
ಮೀನಾಂಕನಿರ್ಮಲನಿಶಾನಾಥಕೋಟಿಸಮಾನಾತ್ಮಮೌಂಜಿಗುಣಕಾ-
ಪೀನಾಚ್ಛಸೂತ್ರಪದಯಾನಾತಪತ್ರಕರಕಾನಮ್ಯ ದಂಡವರಭೃತ್ || 10 ||

ಧೈರ್ಯಾಂಬುಧೇ ಪರಶುಚರ್ಯಾಧಿಕ್ಯತ್ತಖಲವರ್ಯಾವನೀಶ್ವರಮಹಾ-
ಶೌರ್ಯಾಭಿಭೂತಕೃತವೀರ್ಯಾತ್ಮಜಾತಭುಜವೀರ್ಯಾವಲೇಪನಿಕರ |
ಭಾರ್ಯಾಪರಾಧಕುಪಿತಾರ್ಯಾಜ್ಞಯಾ ಗಲಿತನಾರ್ಯಾತ್ಮಸೂಗಲತರೋ-
ಕಾರ್ಯಾಪರಾಧಮವಿಚಾರ್ಯಾಝಮೌಘಜಯಿವೀರ್ಯಾ ಮಿತಾ ಮಯಿ ದಯಾ || 11 ||

ಶ್ರೀರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣಶುಕಾರಾಮಭೂರವತು ಗೌರಾಮಲಾಮಿತಮಹೋ-
ಹಾರಾಮರಸ್ತುತಯತೋ ರಾಮಕಾಂತಿಸುತನೋ ರಾಮಲಬ್ಧಕಲಹ |
ಸ್ವಾರಾಮವರ್ಯರಿಪ್ರವೀರಾಮಯರ್ಧಿಕರ ಚೀರಾಮಲಾವೃತಕಟೇ
ಸ್ವಾರಾಮದರ್ಶನಜಮಾರಾಮಯಾಗತಸುಘೋರಾಮನೋರಥಹರ || 12 ||

ಶ್ರೀಕೇಶವ ಪ್ರದಿಶ ನಾಕೇಶಜಾತಕಪಿಲೋಕೇಶಭಗ್ವರವಿಭೂ-
ಸ್ತೋಕೇತರಾರ್ತಿಹರಣಾಕೇವಲಾರ್ಥಸುಖಧೀಕೇಕಿಕಾಲಬಲದ |
ಸಾಕೇತನಾಥ ವರಪಾಕೇರಮುಖ್ಯಸುತಕೋಕೇನ ಭಕ್ತಿಮತುಲಾಂ
ರಾಕೇಂದುಬಿಂಬಮುಖ ಕಾಕೇಕ್ಷಣಾಪಹ ಹೃಷೀಕೇಶ ತೇಽಂಘ್ರಿಕಮಲೇ || 13 ||

ರಾಮೇ ನೃಣಾಂ ಹೃದಭಿರಾಮೇ ನರಾತಿಕುಲಭೀಮೇ ಮನೋಽದ್ಯ ರಮತಾಂ
ಗೋಮೇದಿನೀಜಯಿತಪೋಽಮೇಯಗಾಧಿಸುತಕಾಮೇ ನಿವಿಷ್ಟಮನಸಿ |
ಶ್ಯಾಮೇ ಸದಾ ತ್ವಯಿ ಜಿತಾಮೇಯತಾಪಸಜರಾಮೇ ಗತಾಧಿಕಸಮೇ
ಭೀಮೇಶಚಪದಲನಾಮೇಯಶೌರ್ಯಜಿತವಾಮೇಕ್ಷಣೇ ವಿಜಯಿನಿ || 14 ||

ಕಾಂತಾರಗೇಹಖಲಕಾಂತಾರಟದ್ವದನಕಾಂತಾಲಕಾಂತಕಶರಂ
ಕಾಂತಾಽಽರ ಯಾಽಂಬುಜನಿಕಾಂತಾನ್ಯವಾಯವಿಧುಕಾಂತಾಶ್ವಭಾಧಿಪ ಹರೇ |
ಕಾಂತಾಲಿಲೋಲದಲಕಾಂತಾಭಿಶೋಭಿತಿಲಕಾಂತಾ ಭವಂತಮನು ಸಾ
ಕಾಂತಾನುಯಾನಜಿತಕಾಂತಾರದುರ್ಗಕಟಕಾಂತಾ ರಮಾ ತ್ವಪತು ಮಾಮ್ || 15 ||

ದಾಂತಂ ದಶಾನನಸುತಾಂತಂ ಧರಾಮಧಿವಸಂತಂ ಪ್ರಚಂಡತಪಸಾ

ಕ್ಲಾಂತಂ ಸಮೇತ್ಯ ವಿಪಿನಾಂತಂ ತ್ವಪಾಪ ಯಮನಂತಂ ತಪಸ್ವಿಪಟಲಮ್ |
ಯಾಂತಂ ಭವಾರತಿಭಯಾಂತಂ ಮಮಾಶು ಭಗವಂತಂ ಭರೇಣ ಭಜತಾತ್
ಸ್ವಾಂತಂ ಸವಾರಿದನುಜಾಂತಂ ಧರಾಧರನಿಶಾಂತಂ ಸತಾಪಸವರಮ್ || 16 ||

ಶಂಪಾಭಚಾಪಲವಕಂಪಾಸ್ತಶತ್ರು ಬಲಸಂಪಾದಿತಾಮಿತಯಶಾಃ
ಶಂ ಪಾದತಾಮರಸಸಂಪಾತಿನೋಽಲಮನುಕಂಪಾರಸೇನ ದಿಶ ಮೇ |
ಸಂಪಾತಿಪಕ್ಷಿಸಹಜಂ ಪಾಪರಾವಣಹತಂ ಪಾವನಂ ಯದಕೃಥಾ-
ಸ್ತ್ವಂ ಪಾಪರೂಪಪತಿತಂ ಪಾಹಿ ಮಾಂ ತದಪಿ ಪಂಪಾರಸರಸ್ತಟಚರ || 17 ||

ಲೋಲಾಕ್ಷ್ಯಪೇಕ್ಷಿಸುಲೀಲಾಕುರಂಗವಧಖೇಲಾಕುತೂಹಲಗತೇ
ಸ್ವಾಪಾಪಭೂಮಿಜನಿಬಾಲಾಪಹಾರ್ಯನುಜಪಾಲಾದ್ಯ ಬೋ ಜಯ ಜಯ |
ಬಾಲಾಗ್ನಿದಗ್ಧಪುರಶಾಲಾನಿಲಾತ್ಮಜನಿಫಾಲಾತ್ಮಪತ್ರಲರಚೋ
ನೀಲಾಂಗದಾದಿಕಪಿಮಾಲಾಕೃತಾಲಿಪಥಮೂಲಾಭ್ಯತೀತಜಲಧೇ || 18 ||

ತೂಣೇರಕಾಮುಕಕೃಪಾಣೇಕೀಣಾಂಕಭುಜಪಾಣೇ ರವಿಪ್ರತಿಮಭಾಃ
ಕ್ಷೋಣೇದರಾಲಿನಿಭಘೋಣೇಮುಖಾದಿಘನವೇಣೇಸುರಕ್ಷಣಕರಃ |
ಶೋಣೇಭವನ್ನಯನಕೋಣೇಜಿತಾಂಬುನಿಧಿಪಾಣೇರಿತಾರ್ಹಣಮಣಿ-
ಶ್ರೇಣೇವೃತಾಂಘ್ರಿರಿಹ ವಾಣೇಶಸೂನುವರವಾಣೇಸ್ತುತೋ ವಿಜಯತೇ || 19 ||

ಹುಂಕಾರಪೂರ್ವಮಥ ಟಂಕಾರನಾದಮತಿಪಂಕಾಽವಧಾರ್ಯ ಚಲಿತಾ
ಲಂಕಾ ಶಿಲೋಚ್ಚಯವಿಶಂಕಾಪತದ್ವಿದುರಶಂಕಾಽಽಸ ಯಸ್ಯ ಧನುಷಃ |
ಲಂಕಾಧಿಪೋಽಮನುತಯಂ ಕಾಲರಾತ್ರಿಮಿವ ಶಂಕಾಶತಾಕುಲಧಿಯಾ
ತಂ ಕಾಲದಂಡಶತಸಂಕಾಶಕಾಮುಕಶರಾಂಕಾನ್ವಿತಂ ಭಜ ಹರಿಮ್ || 20 ||

ಧೀಮಾನಮೇಯತನುಧಾಮಽಽರ್ತಮಂಗಲದನಾಮಾ ರಮಾಕಮಲಭೂ-
ಕಾಮಾರಿಪನ್ನಗಪಕಾಮಾಹಿವೈರಿಗುರುಸೋಮಾದಿವಂದ್ಯಮಹಿಮಾ |
ಸ್ತೋಮಾದಿನಾಪಗತಸೀಮಾಽವತಾತ್ ಸಖಿಲಸಾಮಾಜರಾವಣಿಪ್ರೂ
ರಾಮಾಭಿಧೋ ಹರಿರಭಾಮಾಕೃತಿಃ ಪ್ರತನಸಾಮಾದಿವೇದವಿಷಯಃ || 21 ||

ದೋಷಾಽಽತ್ಯಭೂವಶತುರಾಷಾಡತಿಕ್ರಮಜರೋಷಾತ್ಯಭೃತ್ಯವಚಸಾ
ಪಾಪಾಣಿಭೂತಮುನಿಯೋಷಾವರಾತ್ಮತನುವೇಷಾದಿದಾಯಿಚರಣಃ |
ನೈಷಾದಯೋಷಿದಶುಭೇಷಾಕೃದಂಡಜನಿದೋಷಾಚರಾದಿಶುಭದೋ
ದೋಷಾಗ್ರಜನ್ಮಮೃತಿಶೋಷಾಪಹೋಽವತು ಸುದೋಷಾಂಘ್ರಿಜಾತಹನನಾತ್ || 22 ||

ವೃಂದಾವನಸ್ತಪಶುವೃಂದಾವನಂ ವಿನುತವೃಂದಾರಕೈಕಶರಣಂ
ನಂದಾತ್ಮಜಂ ನಿಹತನಿಂದಾಕೃದಾಸುರಜನಂ ದಾಮಬದ್ಧಜಠರಮ್ |
ವಂದಾಮಹೇ ವಯಮಮಂದಾವದಾತರುಚಿಮಂದಾಕ್ಷಕಾರಿವದನಂ
ಕುಂದಾಲಿದಂತಮುತ ಕಂದಾಸಿತ್ರಪ್ರಭತನುಂ ದಾವರಾಕ್ಷಸಹರಮ್ || 23 ||

ಗೋಪಾಲಕೋತ್ಸವಕೃತಾಪಾರಭಕ್ಷ್ಯರಸಸೂಪಾನ್ನಲೋಪಕುಪಿತಾ-
ಶಾಪಾಲಯಾಪಿತಲಯಾಪಾಂಬುದಾಲಿಸಲಿಲಾಪಾಯಧಾರಿತಗಿರೇ |
ಸ್ವಾಪಾಂಗದರ್ಶನಜತಾಪಾಂಗರಾಗಯುತಗೋಪಾಂಗನಾಂಶುಕಹೃತಿ-
ವ್ಯಾಪಾರಶೌಂಡ ವಿವಧಾಪಾಯತಸ್ತ್ವಮವ ಗೋಪಾರಿಚಾತಹರಣಿ || 24 ||

ಕಂಸಾದಿಕಾಸದವತಂಸಾವನೀಪತಿವಿಹಿಂಸಾಕೃತಾತ್ಮಜನುಷಂ
ಸಂಸಾರಭೂತಮಿಹ ಸಂಸಾರಬದ್ಧಮನಸಂ ಸಾರಚಿತ್ಸುಖತನುಮ್ |
ಸಂಸಾಧಯಂತಮನಿಶಂ ಸಾತ್ತ್ವಿಕವ್ಯಜಮಹಂ ಸಾದರಂ ಬತ ಭಜೇ
ಹಂಸಾದಿತಾಪಸರಿರಂಸಾಸ್ಪದಂ ಪರಮಹಂಸಾದಿವಂದ್ಯಚರಣಿಮ್ || 25 ||

ರಾಜೀವನೇತ್ರ ವಿದುರಾಜೀವ ಮಾಮವತು ರಾಜೀವಕೇತನವತಂ
ವಾಜೀಭಪತ್ತಿನೃಪರಾಜೀರಥಾನ್ವಿತಜರಾಜೀವಗರ್ವಶಮನ |
ವಾಜೀಶವಾಹ ಸಿತವಾಜೀಶ ದೈತ್ಯತನುವಾಜೀಶಭೇದಕರದೋ-
ರ್ಜಾರ್ಜೀಕದಂಬನರಾಜೀವಮುಖ್ಯಸುಮರಾಜೀಸುವಾಸಿತತಿರಃ || 26 ||

ಕಾಲೀಹೃದಾವಸಥಕಾಲೀಯಕುಂಡಲಿಪಕಾಲೀಸ್ಥಪಾದನಖರಾ-
ವ್ಯಾಲೀನವಾಂಶುಕರವಾಲೀಗಣಾರುಣಿತಕಾಲೀರುಚೇ ಜಯ ಜಯ |
ಕೇಲೀಲವಾಪಹೃತಕಾಲೀಶದತ್ತವರನಾಲೀಕದೃಪ್ತದಿತಿಭೂ-
ಚೂಲೀಕಗೋಪಮಹಿಲಾಲೀತನೂಘಸ್ಯಣಧೂಲೀಕಣಾಂಕಹೃದಯ || 27 ||

ಕೃಷ್ಣಾದಿಪಾಂಡುಸುತಕೃಷ್ಣಾಮನಃಪ್ರಚುರತೃಷ್ಣಾಸುತೃಪ್ತಿಕರವಾಕ್
ಕೃಷ್ಣಾಂಕಪಾಲಿರತ ಕೃಷ್ಣಾಭಿಧಾಘಾಹರ ಕೃಷ್ಣಾದಿಷ್ಣಿಹಿಲ ಭೋಃ |
ಪುಷ್ಪಾತು ಮಾಮಜಿತ ನಿಷ್ಣಾತವಾರ್ಧಿಮುದನುಷ್ಣಾಂಶುಮಂಡಲ ಹರೇ
ಜಿಷ್ಣೋ ಗಿರೀಂದ್ರಧರ ವಿಷ್ಣೋ ವೃಷಾವರಜ ದೃಷ್ಟೋ ಭವಾನ್ ಕರುಣಯಾ || 28 ||

ರಾಮಾಶಿರೋಮಣಿಧರಾಮಾಸಮೇತ ಬಲರಾಮಾನುಜಾಭಿಧ ರತಿಂ
ವೈದ್ಯಮಾಸುರಾಂತಕರ ತೇ ಮಾರತಾತ ದಿಶ ಮೇ ಮಾಧವಾಂಘ್ರಿಕಮಲೇ |
ಕಾಮಾರ್ತಭಾಮಪುರರಾಮಾವಲಿಪ್ರಣಯವಾಮಾಕ್ಷಿಪೀತತನುಭಾ
ಭೀಮಾಹಿನಾಥಮುಖವೈಮಾನಿಕಾಭಿಮತ ಭೀಮಾಭಿವಂದ್ಯಚರಣಿ || 29 ||

ಸಕ್ಷೇಲಭಕ್ಷ್ಯಭಯದಾಕ್ಷಿಶ್ರವೋಗಮಜಲಾಕ್ಷೇಪಪಾಶಯಮನಂ
ಲಾಕ್ಷಾಗೃಹಜಲನರಕ್ಷೋಹಿಡಿಂಬಕಬೈಕ್ಷಾನ್ನಪೂರ್ವವಿಪದಃ |
ಅಕ್ಷಾನಬಂಧಭವರೂಕ್ಷಾಕ್ಷರಶ್ರವಣಸಾಕ್ಷಾನ್ಮಹಿಷ್ಯವಮುತೀ
ಕಕ್ಷಾನುಯಾನಮಧಮಕ್ಷಾಪಸೇವನಮಭೀಕ್ಷಾಪಹಾಸಮಸತಾಮ್ || 30 ||

ಚಕ್ಷಾಣಿ ಏವ ನಿಜಪಕ್ಷಾಗ್ರಭೂದಶಶತಾಕ್ಷಾತ್ಮಜಾದಿಸುಹೃದಾ-
ಮಾಕ್ಷೇಪಕಾರಿಕುನ್ಯಪಾಕ್ಷೀಹಿಣೀಶತಬಲಾಕ್ಷೋಭದೀಕ್ಷಿತಮನಾಃ |
ತಾಕ್ಷ್ಯಾಸಿಚಾಪಶರತೀಕ್ಷಾನ್ರಿಪೂರ್ವನಿಜಲಕ್ಷ್ಮಣಿ ಚಾಪ್ಯಗಣಯನ್
ವೃಕ್ಷಾಲಯಧವಜರಿರಕ್ಷಾಕರೋ ಜಯತಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯದ್ವಿಪತಿಃ || 31 ||

ಬುದ್ಧಾವತಾರ ಕವಿಬದ್ಧಾನುಕಂಪ ಕುರು ಬದ್ಧಾಂಜಲಿ ಮಯಿ ದಯಾ
ಶೋದ್ಧೋದನಿಪ್ರ ಮುಖಸೈದ್ಧಾಂತಿಕಾಸುಗಮಚೌದ್ಧಾಗಮಪ್ರಣಯನ |
ಕ್ರುದ್ಧಾಹಿತಾಸುಹೃತಿಸಿದ್ಧಾಸಿಖೇಟಧರ ಶುದ್ಧಾಶ್ವಯಾನ ಕಮಲಾ-
ಶುದ್ಧಾಂತ ಮಾಂ ರುಚಿಸಿನದ್ಧಾಖಿಲಾಂಗ ನಿಜಮದ್ಧಾವ ಕಲ್ಕಭಿಧ ಭೋಃ || 32 ||
ಸಾರಂಗಕೃತ್ತಿಧರಸಾರಂಗವಾರಿಧರ ಸಾರಂಗರಾಜವರದಾ-
ಸಾರಂ ಗದಾಂತರಸಾರಂ ಗತಾತ್ಮಮದಸಾರಂ ಗತಾಷ್ಠಭಲಮ್ |
ಸಾರಂಗವತ್ಕಸುಮಸಾರಂ ಗತಂ ಚ ತವ ಸಾರಂಗಮಾಂಘ್ರಿಯುಗಲಂ
ಸಾರಂಗವರ್ಣಮಪಸಾರಂಗತಾಬ್ಜಮದಸಾರಂ ಗದಿಸ್ತ ಮವ ಮಾಮ್ || 33 ||
ಗ್ರೀವಾಸ್ಯವಾಹತನುದೇವಾಂಡಚಾದಿದಶಭಾವಾಭಿರಾಮಚರಿತಂ
ಭಾವಾತಿಭವ್ಯ ಶುಭಧೀವಾದಿರಾಜಯತಿಭೂವಾಗ್ನಿಲ್ವಾಸನಿಲಯಮ್ |
ಶ್ರೀವಾಗಧೀಶಮುಖದೇವಾಭಿನಮ್ಯ ಹರಿಸೇವಾರ್ಚನೇಷು ಪಠತಾ-
ಮಾವಾಸ ಏವ ಭವಿತಾವಾಗ್ಭವೇತರಸುರಾವಾಸಲೋಕನಿಕರೇ || 34 ||

|| ಇತಿ ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜತೀರ್ಥವಿರಚಿತ ದಶಾವತಾರಸ್ತುತಿ ||

ದಶಾವತಾರಸ್ತುತಿ

ವೇದಸಿದ್ಧಮಣುತೋಽಪ್ಯಣುಭಾವಂ ಮೋದದಾಯಿ ಮಹತೋಽಪಿ ಮಹತ್ವಮ್ |
ಬಿಭ್ರತಂ ಪ್ರಥಯಿತುಂ ಮನವೇ ತ್ವಾಂ ಮೀನತಾಂ ಶರಣಯಾಮಿ ಭವಂತಮ್ || 1 ||
ವೇದವಿಪ್ಲವಕೃತಂ ವಿಧಿಚಾಡ್ಯಂ ಹಂತ ಹಂತುಮದಧಾಜ್ಜಲಜನ್ಮ |
ಮೀನಭಾವನಭರೇಣ ತತೋ ಮೇ ವಿಸ್ವಗೇಹಿ ವಿಮಲಂ ಪ್ರತಿಬೋಧಮ್ || 2 ||
ಆತ್ಮನೈವ ಕಮಲೇನ ವಿತನ್ವನ್ಮಂದರೇಣ ಚ ಭವಾನರಗೇ ದ್ವೇ |
ಮಂಥತೋಽಕೃತ ಹಲಾಹಲವಹ್ನಿಂ ಹೋತುಮಿಂದ್ರರಿಪುವೃಂದಹವೀಂಷಿ || 3 ||
ಆದಿಸೂಕರ ಧರೋದ್ಧರಣಂ ತೇ ಸಿಂಧುಬಂಧುಜಠರಾತ್ ಶ್ರುತಿಗೀತಮ್ |
ಮಾದೃಶಾಂ ಭವಪಯೋಧಿಗತಾನಾಂ ರಕ್ಷಣೇ ಪರಿಚಯಂ ತದವೈಮಃ || 4 ||
ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಗತಲಕ್ಷಣರೇಖಾ ರಕ್ಷಿತಾ ಯದಿ ತದೈಕಕಲಾಯಾಮ್ |
ಸಂಪ್ರಿತೇಂದುಮಣಿದಂಷ್ಟ್ರಧರಂ ಸ್ಯಾತ್ಸೋಪಮಾ ಭವತಿ ಸೂಕರರೂಪ || 5 ||

ತಾವಕಂ ನರಹರೇತಿವಿರುದ್ಧಂ ವೇಷಧಾರಣಮಿದಂ ತನುತೇ ನಃ |

ಅತ್ಯಸಂಘಟಿಕರ್ಮ ಚ ಕೃತ್ವಾ ಪಾಲಯೇ ಪ್ರಣತಮಿತ್ಯುಪದೇಶಮ್ || 6 ||

ದಾರಿತೋದರಹಿರಣ್ಯಕಶತ್ರೋರಾಂತ್ರಮಾಲ್ಯಕಲಿತಂ ತವ ರೂಪಮ್ |

ನಾರಸಿಂಹ ಕಲಯೇನನುಭೂತಂ ಶಾರದಂ ಜಲಧರಂ ಸಹಶಂಪಮ್ || 7 ||

ಜಾನತಾಂ ನಿಜಮನಃಪರಮಾಣೌ ಮಾತುಮೇವ ಬಲಿನಿಗ್ರಹದಂಭಾತ್ |

ವಾಮನಂ ಯದಭವತ್ತವ ರೂಪಂ ತತ್ಸುಖೇನ ಭಗವನ್ ಹೃದಿ ಕುರ್ಮಃ || 8 ||

ಚಂದ್ರಮಾ ಇವ ಭುವೋ ರಚಯನ್ನಕ್ಷತ್ರಯೋಗಮಪಿ ಯತ್ರ ಮಲಾಸೀಃ |

ತೇನ ಶಾತ್ರವಯಶೋಽಂಬುಜರಾಜೇ ಮುದ್ರಣಂ ತವ ಕೃತಿಂ ಬಹುಮನ್ಯೇ || 9 ||

ತಾರಣೇ ದುರಿತನೀರನಿಧೇರ್ನಃ ಸೇತುಭಾವಮುಚಿರೇಣ ಯಿಯಾಸೋಃ |

ಭಾಸತೇ ತವ ವಿಭೋ ಕರುಣಾಯಾಃ ಪೂರ್ವರಂಗ ಇವ ದಕ್ಷಿಣಸೇತುಃ || 10 ||

ಬಂಧನಾಯ ಕೃತಮಾತ್ಮಜನನ್ಯಾಸ್ತಾದೃಶಂ ಚ ಗುಣಮಂಗ್ಯಕರೋರ್ಯತ್ |

ತೇನ ನಿರ್ಗುಣಮತಾನಿ ನಿರಸ್ಯಂದರ್ಶಯಸ್ಯ ಪಿ ನಿಜಾಂ ಗುಣವತ್ತಾಮ್ || 11 ||

ಸರ್ವದೇವರಥಚೇಷ್ಟನಮಂಗೀಕುರ್ವತ್ಸವ ಸದೈವ ಜಗತ್ಯಾಮ್ |

ಅರ್ಜುನೈಕರಥಸಾರಥಿಭಾವೋ ವಿಸ್ಮಯಾಯ ವಿದುಷಾಂ ನ ಕಥಂಚಿತ್ || 12 ||

ತ್ವಂ ಕುಚೇಲ ಮುನಿಮೀಶ ಕಚೇಲಾದ್ಯಾರ್ಪಣೇನ ಕೃತವಾನಕುಚೇಲಮ್ |

ಸೋಽಭವತ್ತದಪಿ ಚಾರು ಕಚೇಲಾಲಂಕೃತಸ್ತದಿದಮದ್ಭುತಮಾಸೀತ್ || 13 ||

ಏವಮಾದಿವಿವಿಧೈರವತಾರೈಃ ಪಾಲಿತಾಖಿಲಜನೌಘ ಮಮಾಘಮ್ |

ಸನ್ನಿರಸ್ಯ ಕಮಲಾಸ್ಯ ನಮಸ್ಯಾಂ ಸ್ವೀಕುರುಷ್ವ ರಘುವಂಶವತಂಸ || 14 ||

|| ಇತಿ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥವಿರಚಿತ ದಶಾವತಾರಸ್ತುತಿ ||

ದಾಸರು ಕುಂಭಕೋಣಕೆ ಬಂದಂತೆಲ್ಲ ಮನ್ನಾರುಗುಡಿಯನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ-
ರೆಂಬುದು ಐತಿಹ್ಯ. ಶ್ರೀಪುರಂದರದಾಸರು ರಚಿಸಿದ ಮನ್ನಾರುಕೃಷ್ಣನ ಸ್ತುತಿ.

ಮನ್ನಾರುಕೃಷ್ಣಗೆ ಮಂಗಳಂ |
ಜಗವ ಮನ್ನಿಸಿದೊಡೆಯಗೆ ಮಂಗಳಂ || ಪ ||
ಬೊಮ್ಮನ ಪಡೆದಗೆ ಭಕ್ತರುದ್ಧಾರಿಗೆ |
ಕಮ್ಮಗೋಲನಯ್ಯಗೆ ಮಂಗಳ |
ಧರ್ಮರಕ್ಷಕನಿಗೆ ದಾನವ ಶಿಕ್ಷಗೆ |
ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕನಿಗೆ ಮಂಗಳ ||1||
ತುರುಗಳ ಕಾಯ್ದಿಗೆ ಕರುಣಾಕರನಿಗೆ |
ಗಿರಿಯನೆತ್ತಿದವಗೆ ಮಂಗಳ |
ವರದ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಗೆ ವಾರಿಜನಾಭಗೆ |
ಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮನಿಗೆ ಮಂಗಳ ||2||
ದೇವಕಿದೇವಿಯ ತನಯಗೆ ಮಂಗಳ |
ದೇವ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಗೆ ಮಂಗಳ |
ಮಾವನ ಕೊಂದು ಮಲ್ಲರ ಮಡುಹಿದ |
ಪುರಂದರ ವಿಟ್ಟಲಗೆ ಮಂಗಳ ||3||

ಶ್ರೀವಿಜಯದಾಸರು ರಚಿಸಿದ ಮನ್ನಾರುಗುಡಿಯ ರಾಜಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿಯ
ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಸುಳಾದಿ ಹಾಗೂ ಉಗಾಭೋಗ

ಸಂದರ್ಭ : ಹರಿದಾಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕಸಂಗೀತಪಿತಾಮಹರೆಂದು
ಖ್ಯಾತರಾದ ಶ್ರೀಪುರಂದರದಾಸರ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಹರಿದಾಸರಾದ
ಶ್ರೀವಿಜಯದಾಸರೂ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರುಗುಡಿಯ ರಾಜಗೋಪಾಲನನ್ನು ದರ್ಶಿಸಿರುವ-
ರೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ .

ದಾಸರುಒಮ್ಮೆ ರಾಜಗೋಪಾಲನ ದೇವಳಕ್ಕೆ ಅನತಿದೂರದಲ್ಲಿರುವ
ಶ್ರೀಹರಿದ್ರಾತೀರ್ಥಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಸ್ನಾನಾಹ್ನಿಕಗಳಿಗೋಸ್ಕರ ತೆರಳಿದ್ದರು. ಸ್ನಾನವನ್ನು
ಮುಗಿಸಿ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಒಬ್ಬ ಬಾಲಕನು ದಾಸರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದನು.
ಮೈಲಿಗೆಯಾಯಿತೆಂದು ದಾಸರು ಪುನಃ ಮಿಂದರು. ಮೇಲೆ ಬಂದರು. ಆ
ಬಾಲಕನು ಅವರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮುಟ್ಟಿದನು. ಮತ್ತೆ ಮಿಂದರು. ಮತ್ತೆ ಮುಟ್ಟಿದ.
ಕೊನೆಗೆ ಒಂದುಸಲ ಆ ಬಾಲಕ ತನ್ನ ಬಾಯಲ್ಲಿದ್ದ ನೀರನ್ನು ದಾಸರ ಮೇಲೆಯೇ
ಉಗುಳಿದ. ತತ್ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾದ. ಆ ಅಪ್ರಾಕೃತಮೂರ್ತಿಯ ಉಗುಳುನೀರು

ಸೋಕಿದಾಕ್ಷಣ ದಾಸರಿಗೆ ರೋಮಾಂಚನವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ತಮ್ಮೊಡನೆ ಈ ವಿನೋದದಾಟವನ್ನಾಡಿದುದು ಯಾರೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆನಂದದಿಂದ ಕಣ್ತುಂಬಿಕೊಂಡು ತನಗೆ ಬಾಲರೂಪದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನವಿತ್ತ ಆ ರಾಜಗೋಪಾಲನ ಲೀಲೆಯನ್ನು ನೆನೆದರು. ವರ್ಣಿಸುತ್ತ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕೀರ್ತನೆ ಶ್ರೀರಾಜಗೋಪಾಲನ ಎದುರೇ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಎಂಬುದು ಪರಂಪರಾಗತ ಐತಿಹ್ಯ.

ರಾಗ : ತೋಡಿ

ಆದಿತಾಳ

ಮಾತನ್ನಾಡೊ ಮನ್ನಾರಿಕ್ಕಷ್ಟ ಮತನ್ನಾಡೈ |

ದಾತನು ನೀನೆಂದು ನಿನ್ನ ಬಯಸಿ ಬಂದೆ ಮಾತನ್ನಾಡೈ ||ಪ||

ಊದುವ ಸಿರಿ ಪೊಂಗೊಳಲೊ | ಜಗ | ದಾಧಾರದ ನಿಜ ಹೊಳಲೊ |

ಪಾದದ ಪೊಂಗೆಜ್ಜೆ ಘಲಿರೊ | ಸರ್ವ | ವೇದಗಳರಸುವ ಮಹಿಮೆಯ ತಳಲೊ ||1||

ಕಸ್ತೂರಿ ಮಾಯದ ಮೃಗವೊ | ಮಕುಟಾ | ಮಸ್ತಕದಲಿ ಝಗಝಗವೊ |

ವಿಸ್ತರದಲಿ ಪೊತ್ತ ಜಗವೊ | ಪರ | ವಸ್ತುವೆ ನಂದಯಶೋದೆಯ ಮಗುವೊ ||2||

ಆನಂದ ಜ್ಞಾನದ ಹೃದವೊ | ಶುದ್ಧ | ಮಾನವರಿಗೆ ಬಲು ಮುದವೊ |

ಅನನ್ಯ ಭವಿಯೊಳ್ ವಿಧುವೊ | ಪಾಪ | ಕಾನನ ದಹಿಸುವ ಪಾವಕ ಪದವೊ ||3||

ನವನೀತ ಪಿಡಿದ ಕರವೊ | ನವ | ಮೋಹನದ ಶೃಂಗರವೊ |

ಅವನಿತದಾ ಸುರತರುವೊ | ದೇವ | ರವಿಯದುಂಗುರವಿಟ್ಟು ತೊಗುವ ಭರವೊ ||4||

ಶ್ರೀಜಗವ ನಿರುತ ಪಾಲಕನೊ | ಪಂ|ಕಜನೇತ್ರಳ ನಾಯಕನೊ |

ಅಜಭವಾದಿಗಳ ಜನಕನೊ | ನಮ್ಮ | ವಿಜಯವಿಟ್ಟಲರೆಯ ಯದುಕುಮಾರನೊ||5||

ರಾಗ : ಭೈರವಿ

ಅಟ್ಟತಾಳ

ರಂಗನಾಡಿದನೊ ಮನ್ನಾರಿಕ್ಕಷ್ಟನಾಡಿದನೊ |

ರಂಗನಾಡಿದಪೊಂಗೊಳವಿಯಲಿ ಶೃಂಗಾರದಿಂದ ಗೋಪಾಂಗನೆಯ ಕೂಡ |

ತುಂಗವಿಲಾಸ ತಾ ರಂಗ ಕೇಳಿಯಲಿ | ಸಂಗೀತ ಪಾಡುತ ಸಾಂಗೋಪಾಂಗದಿಂದಾ ||ಪ||

ಹೊಳಿಯ ಜನ(ಲ)ಕೋಕುಳಿಯ ಕಲಿಸಿ | ಗೆಳೆಯರೊಂದಿಗೆ ಕಳೆಯೆವೇರುತ್ತ |

ಅಳಿಯ ಗುರುಳ ಬಲಿಯರರಸಿ | ಇಳಿಯೊಳಗೋಕುಳಿ ವಸಂತವಾ |

ಉಳಿಯದಂತೆ ವೆಗ್ಗಳಿಯ ತರಿಸಿ | ಹಳೆಯ ಬೊಮ್ಮನ ಬಳಿಯವಿಡಿದು |

ಸುಳಿಯಲೊ ವಸನೆ ರುಳಿಯ ಕೈ ಸರ | ಪಳೆಯ ಚೆಲುವ ತಿಳಿಯಗೊಡದೆ ||1||

ಸಕ್ಕರೆದುಟ ಹೆಮ್ಮಕ್ಕಳು ಎಲ್ಲರು | ನಕ್ಕು ಕೈಯ ಹೊಯಿದ | ಕ್ಕರದಿಂದ ತಾ |

ವರ್ಕರಾಗಿ ನಿಂದೊ ತೆಕ್ಕೊ ರಂಗಯೆಂದು | ಜಿಕ್ಕೊಳವಿಲಿಂದಲಿಕ್ಕಿದರು |

ಸೊಕ್ಕಿದಾ ನೆಡಸಿ ಹೊಕ್ಕು ಎರಗಿದಂ | ತೊಕ್ಕಾಟರಾಗಿ ದೇವಕ್ಕಿ ತನುಜನ

ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡರು | ಅಕ್ಕಟಾಬ್ಬಗಬ್ಬ ಉಕ್ಕಿದಂತೆ ಮನ | ಉಕ್ಕುತಲಿ ||2||

ನಾರಿಯರಿಂದ ಉತ್ತರವ ಲಾಲಿಸಿ | ಮಾರನಯ್ಯನು ಕೆನ್ನೀರಾನು ತುಂಬಿ ಆ |
ಪಾರ ನಾರಿ ಪರಿವಾರದವರ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ | ವಿ | ಸ್ತಾರವಾಗಿ ಕಾರಿ ವಾರಿದನು
ನೀರೆರದಂತಾಗೆ | ಆರೊಂದು ಬುದ್ಧಿಗೆ ಮೀರಿತಿದೊ ಎಂದು | ವಾರುಣಿಪತಿ
ಪಂಕೇರುಹಾಭವ ಕಂದರವ ಬಾಗಿಸಿ ಸಾರಿದರು ||3||

ಖಗ ಮೃಗ ಧ್ವನಿದೆಗೆದು ಪಾಡಲು | ನಗ ಬೆವರಿ ಪನ್ನಂಗ ನೋಡಾಗಲು |
ಅಗಣಿತ ಮುನಿ ಚಿಗಿದು ಪಾಡಲು ಪೋಗಳ ಬಗೆಯಿಂದ |
ಗಗನಮಣಿ ತಾರೆಗಳು ಚಂದ್ರ ನಗುತ ತಮ್ಮ ಪಥಗಳು ನಿಲಿಸಿ |
ಮಂಗಳಕರವ ಮುಗಿದು ಸೋಜಿಗ ಜಗದೊಳಗಿದು ಮಿಗಿಲೆನುತಲಿ ||4||

ದುಂದುಭಿ ಮೊರಿಯೆ ಧಂ ಧಂ ಧಳಾ ಎಂದು | ವೃಂದಾರಕ ವೃಂದ ಚಂದದಿ
ಪೂಮಳೆಯೆಂದುಗರಿಯಲು | ಚಂದನಗಂಧಿಯ ಒಂದಾಗಿನಿಂದರು ವಂದಿಸುತ |
ಮಂದಹಾಸನಖ ದುಂದುಭಿ ಓಕಳಿಂದಲೆ ರಾರೈಪಾ ಸಿಂಧು ಮೆರೆದ
ನಾರಂದವರದ ವಿಜಯವಿಟ್ಟಲ | ಪುರಂದರದಾಸರ ಮುಂದಾಡಿದಾ ||

ಸುಳಾದಿ

ರಾಗ : ಕಲ್ಯಾಣಿ

ಧ್ರುವತಾಳ

ಬಾಲಾಗೋಪಾಲ ಗುಣಶೀಲಾ ವಿಶಾಲ ಮಹಿಮಾ |
ಕಾಲಾದೇಶತಃ ಪೂರ್ಣ ನೀಲವರ್ಣ |
ಕಾಳಿಂಗ ಮದಭಂಗ ಕಾಳಿಂದಿಯಾ ರಮಣ |
ಮೂಲಾವತಾರ ಭೇದ ಲೀಲಾ ವಿನೋದ |
ಏಳೇಳು ಲೋಕವ ಆಳುವ ಬಲುದೈವ |
ಪಾಲು ಮೊಸರು ಕದ್ದು ಲಾಲಾ ಸುರಿವ ಶುದ್ಧ |
ಆಳಿನ ಮನೋರಥ ಫಾಲಲೋಚನ ವಿನುತ |
ಬಾಲೇರ ಮಾನಭಂಗ ಮೌಳಿ ಮುಕುಟ ತುಂಗ |
ಲೋಲ ಮನ್ನಾರಿಗುಡಿಪಾಲ ವಿಜಯವಿಟ್ಟಲ |
ಸೋಳಾ ಸಾಸಿರ ವಾಮಲೋಚನೇರ ಪ್ರೀಯ ||1||

ಮಟ್ಟತಾಳ

ಆರಿಧರ ಸಿರಿಧರ | ದರಧರ ಗಿರಿಧರಾ-
ಸುರಹರ ಸುರವರ | ಮುರಹರ ನರವರ |
ಕರಿವರ ಪರಾತ್ತರ | ವಿಜಯವಿಟ್ಟಲ ಪೀತಾಂ-
ಬರಧರ ಧಶಾಧರ | ನಿರುತರ ಪರಿಪೂರ್ಣ |

ಸಿರಿಮನ್ನಾರಾದಾ ವರನಿಲಯ ಕೃಷ್ಣಾ ||2||

ತ್ರಿವಿಡಿತಾಳ

ಋಷಿ ಹರಿತಾನೆಂಬಾಂಗೀರಸ ಕುಲದದುಭವ |
ವಸುಧೆಯೆಲ್ಲನು ಶೋಧಿಸಕೊಳುತ |
ಹಸನಾದ ನೆಲವೆ ಕಾಣಿಸದೇ ಇರಲು ತಾ-
ಪಸಿಗಾನು ಬಂದಿಲ್ಲಿ ನಸುನಗುತ |
ವಸುದೇವ ಸುತನ ಮೆಚ್ಚಿಸುವೆನೆಂದು ಮನಸು |
ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ರಚಿಸಿದನು ತಪವನು |
ವಸುಮತೀಶ್ವರ ನಮ್ಮ ವಿಜಯವಿಟ್ಟಲನ |
ಸ್ತುರಿಸುತಲೀಪರಿಯ ದಿವಸ ಕಳೆಯುತಿರೆ ||3 ||

ಅಟ್ಟತಾಳ

ಮನ್ಯು ಅಧಿಕವಾದ ಮನ್ನಾಸುರ ದೈತ್ಯ |
ತನ್ನೆದುರಲಿ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಕಾಣೆನೆಂದು |
ಉನ್ನತದಿಂದ ಸನ್ನಮುನಿಯ ತಪ-
ವನ್ನೆ ಕೆಡಿಸಲಾಗಿ ಬಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ |
ತನ್ನೊಳು ತಾನೇ ಕಾವನಯ್ಯನ ಪಾದ-
ವನ್ನು ನೆನೆಸಲು ಸನ್ನಿಧಿಯಾದನು |
ಅನ್ನಾಥರೊಡೆಯ ವಿಜಯವಿಟ್ಟಲನು ಬಂದು |
ಮನ್ನಿಸಿದನು ಋಷಿ ಅನ್ನವಾದವನು ||4||

ಆದಿತಾಳ

ದುರುಳ ಮನ್ನಾಸುರನ ವರೆಸಿ ಮುನಿಯ ಕಾಯ್ದ |
ಹರಿ ಪಸರಾದ ಮನ್ನಾರಿಕ್ಯಷ್ಟನೆಂದು ಇಲ್ಲಿ |
ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಮೆರೆದನು | ತರುಣೀರ ಸಹಿತದಲ್ಲಿ |
ಹರಿದ್ರಾನದಿಯೊಳು ಪರಿಪರಿ ಲೀಲೆ ಅ-
ಪರಿಮಿತವಾಗಿ ಆಡಿ ಸುರರು ಭೂಸುರರಿಂದ |
ಹಿರಿದು ಸೇವೆ ಕೊಳುತ ಧರಗೆ ದಕ್ಷಿಣದ್ವಾರವೆಂದೆನಿಸಿದೆ |
ಸರಿಯಾರು ನಿನಗೆ ಸುರತರುವೆ ಕಿಂಕರರಿಗೆ |
ಕರುಣೆ ಮನ್ನಾರುಗುಡಿ ವರರಾಜಗೋಪಾಲಾ-
ಮರ ವಿಭುವೆ ವಿಜಯವಿಟ್ಟಲ ಅರಿತವರೊಡನಿಪ್ಪಾ ||5||

ಜತೆ

ಮಾವಾರಿ ಮನ್ನಾರಿ ನಿಲಯಾ ರಾಜಗೋಪಾಲ |

ಗೋವ ಋಷಿಗೆ ಒಲಿದ ವಿಜಯವಿಟ್ಟಲರೇಯಾ ||6||

ಶ್ರೀವಿಜಯದಾಸರ ಮಗ ಶೇಷಗಿರಿದಾಸರು. ಸ್ವಾಮಿಯ ದರುಶನಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಆರೋಗ್ಯ ಕೆಟ್ಟಿತು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ದಾಸರು ರಾಜಗೋಪಾಲನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಉಗಾಭೋಗ.

ಸಲಹುವುದು ಎನ್ನ ಸಲಗೀಯ ದೈವವೇ |

ಸಲಹದಿದ್ದರೆ ಬಿರಿದು ಸಲುವದೇನೋ |

ಸಲಗೀಯ ನೀನಿತ್ತು ಸಲೀಲಜನ ಮನೋಬಯಕೆ |

ಸಲಿಸಿ ರಣಾಗ್ರದಲ್ಲಿ ಸಲಹಲಿಲ್ಲವೇ ದೇವ |

ಸುಲಲಿತ ಮನ್ನಾರಾ ನಿಲಯ ವಿಜಯವಿಟ್ಟಲ |

ಸಲೆಯನ್ನು ನಿನ್ನ ನಾಮ ನೆನೆಸಲಾಗನಿವನೇಂದು | ನಿನ್ನ

ಮನ್ನಿಸಲಾಗನಿವನೇಂದು ||